

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Οι ανταγωνισμοί των μεγάλων δυνάμεων στην ανατολική Μεσόγειο.
Η συμβολή ασφαλείας της Ελλάδας μέσω των πολυμερών
Συμφωνιών

The great power rivalries in the eastern Mediterranean.
The contribution of Greece to security through multilateral agreements

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Δημοσθένης Παλατσιδης

Αθήνα, 2023

Τριμελής Επιτροπή

Ειρήνη Χειλά, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πειραιώς (Επιβλέπουσα)

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Ανδρέας Λιαρόπουλος, Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

Copyright © Δημοσθένης Παλατσιδής, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ
(άρθρο 8 Ν.1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ ⁽¹⁾ :	Τη Συντονιστική Επιτροπή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών						
Ο - Η Όνομα:	Δημοσθένης	Επώνυμο:	Παλατσιδης				
Όνομα και Επώνυμο Πατέρα:	Σταύρος Παλατσιδης						
Όνομα και Επώνυμο Μητέρας:	Παρασκευή Παλατσιδου						
Ημερομηνία γέννησης ⁽²⁾ :	Δεκαέξι Ιουνίου Χίλια Εννιακόσια Εβδομήντα Τρία						
Τόπος Γέννησης:	Διδυμότειχο						
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:	1029837	Τηλ:	6936562037				
Τόπος Κατοικίας:	Διδυμότειχο	Οδός:	25ης Μαΐου	Αριθ:	6-1	TK:	68300
Αρ. Τηλεομοιοτύπου (Fax):			Δ/ση Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου (Email):	dimpalats@yahoo.gr			

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις (3), που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές.

Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Ημερομηνία: 27 Δεκεμβρίου 2022

Ο Δηλών

(1) Αναγράφεται από τον ενδιαφερόμενο πολίτη ή Αρχή ή η Υπηρεσία του δημόσιου τομέα, που απευθύνεται η αίτηση.

(2) Αναγράφεται ολογράφως.

(3) «Όποιος εν γνώσει του δηλώνει ψευδή γεγονότα ή αρνείται ή αποκρύπτει τα αληθινά με έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Εάν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτόν του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών.

(4) Σε περίπτωση ανεπάρκειας χώρου η δήλωση συνεχίζεται στην πίσω όψη της και υπογράφεται από τον δηλούντα ή την δηλούσα.

*Η παρούσα εργασία αφιερώνεται στη σύζυγό μου Αναστασία
και στην κόρη μου Παρασκευή Δέσποινα*

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, κυρία Ειρήνη Χειλά, για την επιστημονική της καθοδήγηση, τις υποδείξεις της, την επιμονή της και την παροχή χρήσιμων κατευθύνσεων και διευκρινήσεων επί της συγγραφής της εργασίας μου.

Αναμφίβολα, ένα πάρα πολύ μεγάλο ευχαριστώ στη σύζυγό μου Αναστασία και την κόρη μου Παρασκευή Δέσποινα για την αμέριστη συμπαράσταση και την υπομονή που επέδειξαν. Τις ευχαριστώ ολόψυχα!

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	12
Σκοπός	13
Προϋποθέσεις	13
Κεφάλαιο πρώτο	
Το γεωπολιτικό περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου	15
Γενικά	15
Ενεργειακές ανακαλύψεις	16
Γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί και νέες (αν)ισορροπίες ισχύος	16
Νέες επιταγές (ανθρώπινης) ασφάλειας	19
Κεφάλαιο δεύτερο	
Πολυμερείς Συμπράξεις: Μια Νεοκλασική Ρεαλιστική Προσέγγιση	21
Γενικά	21
Η ρεαλιστική σχολή σκέψης – Σύντομη θεωρία	22
Μακρο-επίπεδο: Διεθνής καταμερισμός της εξουσίας	23
Μικρο-επίπεδο: Πολιτική ηγεσία και νέες αντιλήψεις στην εθνική στρατηγική	25
Κεφάλαιο τρίτο	
Γεωπολιτική και ενεργειακή ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο	27
Εισαγωγή	27
Ο ρόλος του φυσικού αερίου στην ενεργειακή πολιτική της ΕΕ	28
Σχέδιο ΗΠΑ, ΕΕ για τη μείωση της ευρωπαϊκής εξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο	29
Εμπόδια στην ενεργειακή συνεργασία Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ	31
Ο Αγωγός EastMed	32
Σύντομο ιστορικό	32
Αναστροφή της πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών	33
EastMed: Ψάχνοντας την ευκαιρία	34

Κεφάλαιο τέταρτο

Εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο	35
Εισαγωγή	35
Αρχιτεκτονική ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο	35
Διεθνείς Οργανισμοί	36
Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)	36
Βορειοατλαντική Συμμαχία (ΝΑΤΟ)	37
Κρατικοί Δρώντες	38
Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ)	38
Ρωσική Ομοσπονδία	41
Κίνα	43
Γαλλία	44

Κεφάλαιο πέμπτο

Η συμβολή της Ελλάδας στην ασφάλεια της περιοχής – η νέα περιφερειακή της στρατηγική και οι πολυμερείς συμφωνίες	47
Εισαγωγή	47
Η συμβολή της Ελλάδας στην ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου μέσω των πολυμερών συμφωνιών	48
Η ήπια ισχύς της Ελλάδας στο νέο γεωπολιτικό περιβάλλον	48
Οι παραδοσιακοί φορείς της εξωτερικής πολιτικής έχουν αποδειχθεί ανεπαρκείς	49
Νέες στρατιωτικές και διπλωματικές συνεργασίες	50
Γαλλία	50
Τα κράτη του Κόλπου	51
Οι χώρες του Levant	52
Μια βιώσιμη στρατηγική;	53
Οι άγνωστοι παράγοντες	55
Το κυπριακό ζήτημα	55
Η πολιτική του Joe Biden	55
Ρωσία	56
Λιβύη	56

Συμπεράσματα	58
--------------	----

Προτάσεις	61
Πηγές – Βιβλιογραφία	62
Παραρτήματα	
«Α» Κείμενο Τριμερούς Συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου – Αιγύπτου	72
«Β» Κείμενο Τριμερούς Συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ	80
«Γ» Κείμενο Τριμερούς Συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου – Ιορδανίας	85
«Δ» Κείμενο Αμυντικής Συμφωνίας Ελλάδας – Γαλλίας	91
«Ε» Αμυντική Συμφωνία Ελλάδας – ΗΠΑ	102
«ΣΤ» Καταστατικό του Φόρουμ Φυσικού Αερίου Ανατολικής Μεσογείου	107
«Ζ» Χάρτες – Φωτογραφικό Υλικό	111

Περίληψη

Οι συγκρούσεις στην Ανατολική Μεσόγειο έχουν μακρά ιστορία, ενώ πρόσφατα οι ενεργειακές ανακαλύψεις τροφοδότησαν εκ νέου αντιπαράθεσεις.

Για πολλούς αιώνες η Μεσόγειος και κυρίως η Ανατολική ήταν το γεωπολιτικό κέντρο του πλανήτη. Σταδιακά το κέντρο αυτό μετατοπίστηκε στον Ατλαντικό Ωκεανό και πιο πρόσφατα στον Ειρηνικό. Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να διατηρεί σημαντική γεωπολιτική αξία στο σύγχρονο διεθνές σύστημα αφού παραμένει το σημείο που συναντώνται τρεις ήπειροι, έρχεται σε επαφή η «Δύση» με την «Ανατολή» και συνυπάρχουν τρεις διαφορετικές θρησκείες.

Η εργασία έχει ως στόχο να μελετήσει την Ανατολική Μεσόγειο ως έναν ξεχωριστό γεωπολιτικό χώρο στο πλαίσιο των παγκόσμιων και περιφερειακών ανταγωνισμών, τη σημασία της τάξης σε αυτή, καθώς και το πόσο σημαντική είναι για τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η Ανατολική Μεσόγειος ήταν ένα από τα σημαντικά πεδία στρατηγικής αντιπαράθεσης μεταξύ ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης. Την τελευταία δεκαετία η περιοχή έχει μετατραπεί στην πιο σημαντική ίσως εστία ανάφλεξης στον πλανήτη όπου κυριαρχούν γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, εμφύλιοι πόλεμοι κ.α., καθώς και ανταγωνισμοί για τον έλεγχο φυσικών πόρων, όπως η ενέργεια. Επιπλέον, μετά τις πρόσφατες ανακαλύψεις υδρογονανθράκων η περιοχή έχει την δυνατότητα να μετεξελιχθεί σε σημαντικό κόμβο παραγωγής ενέργειας, πράγμα που αναβαθμίζει ακόμη περισσότερο την γεωπολιτική της αξία.

Εισάγεται λοιπόν στη συνέχεια της παρούσας εργασίας, η ενεργειακή παράμετρος στο ευρύτερο περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου, το πως οι ανακαλύψεις κοιτασμάτων φυσικού αερίου έτυχαν ενθουσιώδους ανταπόκρισης λόγω των πιθανών επιπτώσεών τους στις οικονομικές, γεωπολιτικές και πολιτικές ισορροπίες της περιοχής, ενώ κατόπιν παρουσιάζει τις Μεγάλες Δυνάμεις, οι οποίες εμπλέκονται άμεσα ή έχουν τεράστια συμφέροντα στην περιοχή, καθώς και το ρόλο των περιφερειακών δυνάμεων, διερευνά τα συμφέροντα αυτά, καθώς και τις προσδοκίες τους μέσα από τις διάφορες συμμαχίες και περιφερειακές συνέργειες και εξετάζει τους ανταγωνισμούς, οι οποίοι κυρίως είναι ενεργειακοί και που αναπόφευκτα λαμβάνουν χώρα.

Η περιοχή αυτή χαρακτηρίζεται από «αναρχία» όπου η χρήση στρατιωτικής ισχύος ή η απειλή χρήσης της είναι πλέον καθημερινό φαινόμενο και αποτελεί

σίγουρα μια από τις σημαντικότερες ενεργές εστίες ανάφλεξης του πλανήτη. Αυτή η γεωπολιτική «ζούγκλα», στην οποία έχουν καταρρεύσει παραδοσιακοί γεωπολιτικοί άξονες και έχουν δημιουργηθεί νέοι άξονες και συμμαχίες, αποτελεί πηγή κινδύνων αλλά και ευκαιριών για την χώρα μας, η οποία έχει ενεργοποιήσει την διπλωματία της με ενθαρρυντικά αποτελέσματα (π.χ. αμυντικές συμφωνίες με ΗΠΑ και Γαλλία, νέοι γεωπολιτικοί άξονες με βάση την ενέργεια), αναδεικνύοντας με αυτόν τον τρόπο το προφίλ ενός παίκτη που συμβάλει στην περιφερειακή σταθερότητα. Εξάλλου, η ισχύς της Ελλάδας δεν βρίσκεται στην ικανότητα πολιτικού εξαναγκασμού, αλλά στη δυνατότητα να χρησιμοποιεί την «ήπια ισχύ» και το διπλωματικό κεφάλαιο των παραδοσιακά καλών σχέσεων που διατηρούσε ανέκαθεν με χώρες της περιοχής.

Κατόπιν λοιπόν, η εργασία πραγματεύεται την ελληνική στρατηγική στην περιοχή και τη δυνατότητά της να παίζει καταλυτικό ρόλο στην ασφάλειά της μέσω των πολυμερών συμφωνιών. Την αναγκαιότητα να εργαστεί σοβαρά σε μακροχρόνιες συμμαχίες και να αποτελέσει αξιόπιστο πόλο σταθερότητας του υποσυστήματος.

Βασικός σκοπός είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων για τη χάραξη εθνικής στρατηγικής και η υποβολή προτάσεων έπειτα από προσεκτική μελέτη του υποσυστήματος της Ανατολικής Μεσογείου, των κύριων δρώντων του και των απειλών που εμφανίζονται μέσα σε αυτό.

Αυτό γίνεται μέσα από το πρίσμα του **Νεοκλασικού Ρεαλισμού**, η προσέγγιση του οποίου αναλύεται στο Κεφάλαιο δεύτερο, ο οποίος εξετάζει τα ζητήματα διεθνούς πολιτικής θέτοντάς τα στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, ξεπερνώντας - χωρίς να αδιαφορεί - με αυτόν τον τρόπο τους διάφορους γεωγραφικούς, πολιτισμικούς, ιστορικούς και άλλους περιορισμούς.

***Λέξεις κλειδιά:** Ανταγωνισμοί Μεγάλων Δυνάμεων, Ανατολική Μεσόγειος, συμβολή ασφαλείας Ελλάδας, πολυμερείς συμφωνίες, νεοκλασικός ρεαλισμός.*

**«The great power rivalries in the Eastern Mediterranean.
The contribution of Greece to security through multilateral agreements»**

Palatsidis Dimosthenis

Abstract

Conflicts in the Eastern Mediterranean have a long history, and recently energy discoveries have fuelled renewed confrontations.

For many centuries the Mediterranean, and especially the Eastern Mediterranean, has been the geopolitical centre of the world. Gradually this centre has shifted to the Atlantic Ocean and more recently to the Pacific. Nevertheless, it still retains significant geopolitical value in the modern international system since it remains the point where three continents meet, the 'West' comes into contact with the 'East' and three different religions coexist.

The paper aims to study the Eastern Mediterranean as a distinct geopolitical space in the context of global and regional rivalries, the importance of order in it, and how important it is to the Great Powers.

During the Cold War, the Eastern Mediterranean was one of the important areas of strategic confrontation between the United States and the Soviet Union. In the last decade the region has become perhaps the most important flashpoint on the planet dominated by geopolitical rivalries between the major powers, civil wars, etc., as well as competitions for control of natural resources such as energy. Moreover, following the recent discoveries of hydrocarbons, the region has the potential to become a major energy production hub, which further enhances its geopolitical value.

Therefore, this paper introduces the energy parameter in the wider environment of the Eastern Mediterranean, how the discoveries of natural gas fields have received an enthusiastic response due to their potential impact on the economic, geopolitical and political balances of the region, and then presents the Great Powers, which are directly involved or have huge interests in the region, as well as the role of the regional powers, explores these interests and their expectations through the various alliances and regional synergies, and examines the competitions, which are mainly energy-related and which inevitably take place.

This region is characterised by 'anarchy' where the use of military force or the threat of its use is now a daily occurrence and is certainly one of the most important

active flashpoints on the planet. This geopolitical "jungle", in which traditional geopolitical axes have collapsed and new axes and alliances have been created, is a source of both risks and opportunities for our country, which has activated its diplomacy with encouraging results (e.g. defence agreements with the US and France, new geopolitical axes based on energy), thus raising the profile of a player contributing to regional stability. After all, Greece's strength lies not in its ability to use political coercion, but in its ability to use the 'soft power' and diplomatic capital of the traditionally good relations it has always maintained with countries in the region.

The paper then discusses Greek strategy in the region and its ability to play a catalytic role in its security through multilateral agreements. The necessity to work seriously on long-term alliances and to be a reliable pole of stability in the subsystem.

The main purpose is to draw conclusions for the formulation of a national strategy and to make proposals following a careful study of the Eastern Mediterranean subsystem, its main actors and the threats within it.

This is done through the prism of **Neoclassical Realism**, whose approach is discussed in Chapter Two, which examines international policy issues by placing them in the context of the international system, thereby overcoming - without ignoring - the various geographical, cultural, historical and other limitations.

Keywords: Great power rivalries, Eastern Mediterranean, contribution of Greece to security, multilateral agreements, neoclassical realism.

«Δεν έχω ούτε φίλους ούτε εχθρούς, μόνο ανταγωνιστές»
Αριστοτέλης Ωνάσης, 1900-1975, Έλληνας εφοπλιστής

Εισαγωγή

Στην Αρχαιότητα η Μεσόγειος και ιδιαίτερα η Ανατολική πλευρά της ήταν το γεωπολιτικό κέντρο του κόσμου. Εκεί αναπτύχθηκαν πολλοί πολιτισμοί, πολλές θρησκείες, το εμπόριο μεταξύ των περιοχών της. Αποτελεί διαχρονικά, σημείο συνάντησης λαών και πολιτισμών, θρησκειών και γλωσσών, αλλά ταυτόχρονα και χώρο έντονων συγκρούσεων.¹ Η Ανατολική Μεσόγειος έχει ισχυρή γεωστρατηγική θέση και στο σύγχρονο κόσμο. Ο σημαντικός ιστορικός και σημερινός παγκόσμιος ρόλος της οφείλεται σε ένα μοναδικό συνδυασμό γεωγραφικών, οικολογικών, περιβαλλοντικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών παραγόντων.²

Η νέα χιλιετία σηματοδεύτηκε από μεγάλες γεωπολιτικές αλλαγές τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Η αμερικανική ηγεμονία βρίσκεται υπό αναδιαμόρφωση, ενώ άλλα έθνη-κράτη έχουν ανέλθει σε μεγάλη ισχύ. Η ευρύτερη Μέση Ανατολή έχει κεντρικό ρόλο σε αυτές τις αλλαγές, δηλαδή στις νέες παγκόσμιες ισορροπίες ισχύος και στις αναδυόμενες σφαίρες επιρροής. Σε αντίθεση με ό, τι συνέβαινε τη δεκαετία του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, οι Ηνωμένες Πολιτείες (ΗΠΑ) δεν είναι πλέον αδιαμφισβήτητες στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου.³

Η Ρωσία πήρε πλέον θέση, ιδίως στη συριακή σύγκρουση, διεκδικώντας έτσι ρόλο καθορισμού της ατζέντας και γεωπολιτικό έρεισμα. Ταυτόχρονα, η ανακάλυψη υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο, οι ανησυχίες για την ασφάλεια μετά την Αραβική Άνοιξη και η διαμόρφωση διακρατικών συνεργασιών με γνώμονα την ενέργεια και την ασφάλεια (π.χ. Ισραήλ – Κύπρος-Ελλάδα, Ελλάδα – Κύπρος – Αίγυπτος κ.ά.) έχουν επηρεάσει σημαντικά το γεωπολιτικό τοπίο της περιοχής.⁴

¹ Παρίσης, Ι. (2013). *Η Καθ' Ημάς Θάλασσα: Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, Αθήνα: Λιβάνη. (σ. 21-23).

² Πλατιάς Α., Σειμένης, Ι., Μπαρμανάσης, Σ. (2019). *Οι Γεωστρατηγικές Αλλαγές στη Μεσόγειο και οι επιπτώσεις τους*: Πρακτικά του Επιστημονικού Συνεδρίου που συνδιοργανώθηκε από το Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών και το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Αθήνα: Παπαζήση. (σ. 11).

³ Tziaras, Z. (2018, Septemberxx). Article: «The Eastern Mediterranean: Between Power Struggles And Regionalist Aspirations». *Peace Research Institute Oslo Cyprus Center*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: https://www.researchgate.net/publication/329371725_The_Eastern_Mediterranean_Between_Power_Struggles_and_Regionalist_Aspirations. (σ. 4).

⁴ Πλατιάς Α. κ.α. (2019), (σ.19).

Είναι επίσης πολύ σημαντικό να ληφθεί υπόψη ο πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας. Δεδομένου ότι ο Ρώσος πρόεδρος χρησιμοποιεί το φυσικό αέριο ως όπλο και προσπαθεί να ασκήσει πίεση ιδίως στην Ευρώπη, η σημασία των ενεργειακών αποθεμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο πρέπει να επανεκτιμηθεί. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι σημαντικοί «παίκτες» σε παγκόσμιο πολιτικό επίπεδο υποσχέθηκαν μια παγκόσμια τάξη βασισμένη σε κανόνες. Ωστόσο, η υπόσχεση αυτή αμφισβητήθηκε σοβαρά μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, γεγονός που καθιστά αναγκαία την επανεκτίμηση των σχέσεων μεταξύ των παγκόσμιων δυνάμεων και των μεσογειακών χωρών.

Για την Ελλάδα επομένως, που τοποθετείται στο σταυροδρόμι μεταξύ Ανατολής και Δύσης, Βορρά και Νότου, είναι ιδιαίτερα περίπλοκη η προοπτική. Επειδή δέχεται αντιτιθέμενες επιδράσεις από διαφορετικές πολιτιστικές, οικονομικές και πολιτικές περιοχές, η όξυνση και η πίεση των εντάσεων θα είναι πολύ ισχυρές και για αυτό θα απαιτηθούν κατάλληλες πολιτικές για την επίτευξη μιας βιώσιμης ανάπτυξης και περιφερειακής ασφάλειας.⁵

Λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές ισχύος σε παγκόσμιο επίπεδο και τον αντίκτυπό τους στο περιφερειακό επίπεδο, η Ανατολική Μεσόγειος θα πρέπει να θεωρηθεί ως ένας ξεχωριστός γεωπολιτικός χώρος.⁶

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει και να αναλύσει ενδελεχώς τους ανταγωνισμούς των Μεγάλων Δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο, υπό το πρίσμα των γεωπολιτικών και ενεργειακών δεδομένων και εξελίξεων.

Επιπρόσθετα, να αξιολογήσει τη νέα περιφερειακή στρατηγική της Ελλάδας προκειμένου να αναδείξει το ρόλο της ως πυλώνα σταθερότητας και τη συμβολή της στην ασφάλεια της εν λόγω περιοχής μέσω των πολυμερών συμφωνιών.

Προϋποθέσεις

Οι προϋποθέσεις οι οποίες έχουν τεθεί για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας είναι οι παρακάτω:

⁵ Πλατιάς Α. κ.α. (2019), (σ. 28-30).

⁶ Litsas, N. S. & Tziampiris, A. (eds.), (2015). *The Eastern Mediterranean in Transition: Multipolarity, Politics and Power*. New York: Routledge. (σ. 34).

α. Ως Ανατολική Μεσόγειος, για τις ανάγκες της εργασίας, θεωρείται το ανατολικό ένα τρίτο της θάλασσας, από τα δυτικά ελληνικά θαλάσσια σύνορα και τα αντίστοιχα της Λιβύης, καθώς και τις ακτές του Αιγαίου Πελάγους, μέχρι και τα νότια τουρκικά παράλια και τις μεσογειακές ακτές των χωρών της Μέσης Ανατολής

β. Μεγάλες δυνάμεις στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου θεωρούνται οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ρωσία, η Γαλλία, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και το ΝΑΤΟ και οι οποίες θα συνεχίσουν να έχουν στρατηγικά συμφέροντα στην περιοχή.

γ. Η γεωστρατηγική και γεωπολιτική αξία, καθώς και οι γεωπολιτικές προκλήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο θα παραμείνουν αμετάβλητες.

δ. Το γεωστρατηγικό τοπίο της περιοχής διάγει φάση αναδιάταξης και συνεπώς οι γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί γεωστρατηγικές επιδιώξεις των μεγάλων δυνάμεων αλλά και των μικρότερων θα συνεχιστούν.

ε. Η κλιμάκωση της τουρκικής επιθετικότητας και αναθεωρητισμού θα συνεχιστούν διατηρώντας το περιβάλλον ασφαλείας της Ανατολικής Μεσογείου ασταθές.

στ. Η Κίνα και η Ρωσία θα παραμείνουν στρατηγικοί ανταγωνιστές των ΗΠΑ και στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

ζ. Ο δυτικός στρατηγικός προσανατολισμός της Ελλάδας θα διατηρηθεί και θα επεκταθεί και στις πολυμερείς συνεργασίες και συνέργειες.

η. Η Ελλάδα επιθυμεί τη διατήρηση του status quo και θα συνεχίσει την αναζήτηση παραγόντων εξισορρόπησης σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

θ. Η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας δεν θα μεταβληθεί ιδιαίτερα στο άμεσο μέλλον.

Κεφάλαιο πρώτο

Το γεωπολιτικό περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου

Γενικά

Η Ανατολική Μεσόγειος έχει ισχυρή γεωοικονομική θέση διότι αποτελεί αφενός μια θαλάσσια πύλη μέσω του Σουέζ που ενώνει την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική και αποτελεί έξοδο στην Ερυθρά Θάλασσα και αφετέρου, ως ένα κανάλι ανεφοδιασμού ανάμεσα στην ενεργειακά εξαρτημένη Ευρώπη και τον Περσικό – Αραβικό κόλπο. Η Ανατολική Μεσόγειος επομένως αποτελεί αναπόσπαστο κρίκο της ανεφοδιαστικής αλυσίδας, ενώ μέσω των Στενών των Δαρδανελίων συνδέεται με τον Εύξεινο Πόντο μετατρέποντας τον τελευταίο σε υποσύνολο της Μεσογείου.⁷

Επιπροσθέτως, οι πρόσφατες έρευνες βαθέων υδάτων που οδήγησαν στην ανακάλυψη αποθεμάτων φυσικού αερίου και ιδρυτών μεθανίου έχουν πυροδοτήσει την αναζωπύρωση διαμαχών και περιφερειακών ανταγωνισμών. Καθώς η ΕΕ χαρακτηρίζεται από ενεργειακό έλλειμμα και ταυτόχρονα από ενεργειακή εξάρτηση, ιδιαίτερα από την Ρωσία, καθίσταται πρόδηλο ότι τα ενεργειακά οικόπεδα της Κύπρου (και των όμορων περιοχών) δύνανται να λειτουργήσουν ως απάντηση στο συγκεκριμένο ευρωπαϊκό έλλειμμα.⁸

Διαπιστώνεται λοιπόν εύκολα ότι η παρουσία φυσικών πόρων στην περιοχή της Ανατολικής μεσογείου έχει οδηγήσει σε πόλωση τα όμορα και από ό, τι φαίνεται η αντιπαράθεσις θα συνεχίσουν να υφίστανται. Επιπρόσθετα, η ανεύρεση βέλτιστης λύσης φαντάζει αβέβαιη εξαιτίας των γεωπολιτικών παιγνίων. Παρόλα αυτά, απαιτείται η ολιστική προσέγγιση του ζητήματος, ενώ η βάση για την επίλυση πρέπει να αναζητηθεί στην αναγνώριση και τον προσδιορισμό των διαφορών των κρατών. Συνεπώς, το περιβάλλον ασφάλειας της Ανατολικής Μεσογείου καθορίζεται σήμερα από τέσσερις κατ' ελάχιστο αλληλένδετες δυναμικές:⁹

- α. Ενεργειακές ανακαλύψεις.
- β. Γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί και (αν)ισορροπίες ισχύος.

⁷ Πλατιάς, Α. κ.α. (2019), (σ. 24).

⁸ Alexandrova-Arbatova, N. (2018, August xx). Article: «Great Powers Involvement In Eastern Mediterranean». *Cyprus Center for European and International Affairs – University of Nicosia*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: https://cceia.unic.ac.cy/wpcontent/uploads/EMP_N_29.pdf.

⁹ Tziaras, Z. (2018, September xx). Article: «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security». *Peace Research Institute Oslo Cyprus Center*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/zypern/15662.pdf>. (σ. 5).

γ. Νέες (ανθρώπινες) επιταγές ασφάλειας.

δ. Αυξημένο ενδιαφέρον εξωτερικών δυνάμεων για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Ενεργειακές ανακαλύψεις

Ο τεράστιος υποθαλάσσιος πλούτος υδρογονανθράκων της Ανατολικής Μεσογείου, συγκρίσιμος ίσως με τους ενεργειακούς πόρους της Βόρειας Θάλασσας, θα μπορούσε να μετατρέψει την περιοχή σε «μία από τις σημαντικότερες πηγές φυσικού αερίου στον κόσμο κατά το επόμενο μισό αιώνα». Αυτά τα τεράστια κοιτάσματα φυσικού αερίου, τα οποία εκτιμώνται από το Γεωλογικό Ινστιτούτο των ΗΠΑ κάπου μεταξύ 122 τρις κ. π.(κυβικά πόδια) και 227τρις κ. π. (καθώς και 1,7 δις βαρέλια πετρελαίου), θα μπορούσαν να μεταφέρουν δισεκατομμύρια δολάρια αξίας στα ταμεία των χωρών της περιοχής.¹⁰

Εάν αξιοποιηθούν πλήρως, τα μερίσματα αυτά έχουν τη δυνατότητα να μεταμορφώσουν τη διεθνή αγορά ενέργειας, να μειώσουν την εξάρτηση της Ευρώπης από το ρωσικό φυσικό αέριο, να ενισχύσουν τις οικονομίες των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου και να μειώσουν τις ελλείψεις ηλεκτρικής ενέργειας και τις διακοπές ρεύματος στην περιοχή. Οι μεγάλες ανακαλύψεις πετρελαίου που έγιναν την τελευταία δεκαετία περιλαμβάνουν τα κοιτάσματα φυσικού αερίου Αφροδίτη, Καλυψώ και Γλαύκος στην Κύπρο, Tamar και Leviathan στο Ισραήλ και το γιγαντιαίο κοίτασμα Zohr στην Αίγυπτο.¹¹

Γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί και νέες (αν)ισορροπίες ισχύος

Ωστόσο, η αξιοποίηση αυτών των «παγιδευμένων» απροσδόκητων κερδών αντιμετωπίζει πληθώρα εμποδίων και παγίδων. Η μεταφορά στις αγορές είναι δαπανηρή, οι εγκαταστάσεις υποδομής δεν είναι διαθέσιμες και ο ανταγωνισμός με άλλους προμηθευτές φυσικού αερίου (όπως η Ρωσία, η Νορβηγία, το Κατάρ και η Κασπία Θάλασσα) είναι σκληρός. Επιπλέον, η περιοχή είναι γεμάτη από πολλαπλές γεωπολιτικές συγκρούσεις, που τροφοδοτούνται από την οξύτητα των πολιτικών

¹⁰ United States Geological Survey-USGS. (2010). *World Petroleum Research Project, Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean*. Ανακτήθηκε την 22/1/22 από: <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf>,

¹¹ Shama, N. M.. (2019, December 23). Article: «The Geopolitics of a Latent International Conflict in Eastern Mediterranean». *Al Jazeera Centre for Studies*. Ανακτήθηκε την 06/3/22 από: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2019/12/geopolitics-latent-international-conflict-eastern-mediterranean-191223074025635.html>. Βλέπε Παράρτημα «Z» (σ. Z-1).

ταυτότητας και τη διείδυση των παγκόσμιων δυνάμεων.¹² Η κατάσταση περιπλέκεται περαιτέρω από δύο γεγονότα:¹³

α. Ότι ένα ευρύ φάσμα πρωταγωνιστών με αντικρουόμενα συμφέροντα, από περιφερειακά κράτη και υπερδυνάμεις έως μη κρατικούς φορείς και πετρελαϊκούς ομίλους, ανταγωνίζονται για επιρροή και πλούτο εκεί.

β. Ότι η Τουρκία, η οποία είναι μια ισχυρή στρατιωτική δύναμη στην περιοχή, έχει ανυπέρβλητα προβλήματα με πολλές από τις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου.

Από την εχθρότητα μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας, η οποία ανάγεται στη μακράιωνη οθωμανική κατοχή της Ελλάδας και τις παράλογες, σύγχρονες ανυπόστατες διεκδικήσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο και τις θαλάσσιες ελληνικές ζώνες, μέχρι και την εισβολή της Τουρκίας στο νησί της Κύπρου το 1974, που προκάλεσε τη διαίρεση μεταξύ της Ελληνοκυπριακής Δημοκρατίας στο νότο (την οποία η Άγκυρα δεν αναγνώρισε ποτέ) και ενός αποσχισθέντος de facto κράτους στο βορρά, που αναγνωρίζεται μόνο από την Τουρκία, είναι μόνο δύο από τις σημαντικές διενέξεις του ελληνισμού με την Τουρκία.¹⁴

Επιπλέον, οι πολιτικές σχέσεις της Τουρκίας με άλλες χώρες της περιοχής είναι επίσης γεμάτες ένταση. Οι δεσμοί της με το Ισραήλ διακόπηκαν το 2010 λόγω του περιστατικού με τον στολίσκο υπέρ της Γάζας, στο οποίο έχασαν τη ζωή τους οκτώ Τούρκοι από τις ισραηλινές δυνάμεις ασφαλείας. Παρόλο που οι διμερείς σχέσεις αποκαταστάθηκαν το 2016, εξακολουθούν να δηλητηριάζονται λόγω της

¹² Μανάλης, Γ. & Μασσαγάνης, Μ. (2022, Μαρτίου 4). Άρθρο: «Υγροποιημένο φυσικό αέριο ως εναλλακτική του ρωσικού φυσικού αερίου». *ΕΛΙΑΜΕΠ*. Ανακτήθηκε την 16/3/22 από: <https://www.eliamep.gr/publication/in-focus%CF%85%CE%B3%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%86%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CE%B1%CE%AD%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%89%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB/>.

¹³ Shama, N. M.. (2019, December 23). Article: « The Geopolitics of a Latent International Conflict in Eastern Mediterranean». *Al Jazeera Centre for Studies*. Ανακτήθηκε την 06/3/22 από: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2019/12/geopolitics-latent-international-conflict-eastern-mediterranean-191223074025635.html>.

¹⁴ Evriviades, L. M. (2013). *The Post-WWII Importance of the Mediterranean and the Middle East: Recent Upheavals and Implications for the Region*, στο Tsaltas, G., Cheila, E, Koliopoulos, C. (2013). *Security and Cooperation in the Mediterranean: Challenges and Opportunities*. Αθήνα: Ποιότητα. (σελ.51-53).

υποστήριξης της Τουρκίας προς τη Hamas και της συνολικής αποκλίνουσας περιφερειακής στάσης των δύο κυβερνήσεων.¹⁵

Ομοίως, οι σχέσεις της Άγκυρας με το Κάιρο είναι σοβαρά τεταμένες από το 2013 λόγω της υποστήριξης του προέδρου Recep Tayyip Erdoğan προς τον πρώην ισλαμιστή πρόεδρο της Αιγύπτου, Mohamed Morsi, και της απέχθειάς του προς τον διάδοχό του, τον στρατηγό που έγινε πρόεδρος Abdel Fattah Saeed Hussein Khalil el Sisi. Τα τελευταία εννέα χρόνια, οι τουρκοαιγυπτιακές σχέσεις αμαυρώνονται αδιάκοπα από μεγάλη δυσπιστία, η οποία εκδηλώνεται με διπλωματικές διαμάχες, υποκινήσεις στα μέσα ενημέρωσης και απελάσεις πρεσβευτών.¹⁶

Η περιφερειακή σταθερότητα υπονομεύεται επίσης από άλλες έντονες διαμάχες. Το 2010, για παράδειγμα, ξέσπασε μια θαλάσσια διαμάχη μεταξύ του Ισραήλ και του Λιβάνου, οι οποίοι δεν είχαν ποτέ επίσημες πολιτικές σχέσεις, για μια τεράστια θαλάσσια περιοχή περίπου 850 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Οι εντάσεις μεταξύ των δύο χωρών έχουν ξεσπάσει αρκετές φορές έκτοτε. Επίσης, το Ισραήλ συνεχίζει να αρνείται στους Παλαιστίνιους το δικαίωμα εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων φυσικού αερίου στα ανοικτά των ακτών της Γάζας.¹⁷

Σε αυτό το πλαίσιο, οι σχέσεις φιλίας και εχθρότητας στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου έχουν μεταβληθεί από το 2010 και μετά, όπως επίσης και οι ισορροπίες ισχύος σε περιφερειακό επίπεδο. Ως εκ τούτου, και λαμβανομένου υπόψη τις ενεργειακές ανακαλύψεις, εύλογο ήταν Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ, Αίγυπτος και λιγότερο Ιορδανία να προσεγγίσουν η μία την άλλη. Οι πολυμερείς εταιρικές σχέσεις που «γεννήθηκαν» (Ελλάδα – Κύπρος – Ισραήλ, Ελλάδα – Κύπρος – Αίγυπτος και Ελλάδα – Κύπρος – Ιορδανία), αλλά και οι συνεργασίες με Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Σαουδική Αραβία, λειτουργούν ως αντίβαρο στην Τουρκία. Η βιωσιμότητα της υφιστάμενης περιφερειακής συνεργασίας αμφισβητείται από την Τουρκία και εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την Άγκυρα η διατήρηση κακών σχέσεων με την Ελλάδα, την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Ωστόσο, αυτό δεν

¹⁵ Μελέτης, Ν. (2019, Σεπτέμβριος 27), Έσθησε «καυγά» ο Ερντογάν, μεγαλώνει το χάσμα με Ισραήλ – Αίγυπτο, *Liberal*, <https://www.liberal.gr/apopsi/stinei-isonkaugasin-o-erntogan-megalonei-to-chasma-me-israil-kai-aigypto/268247>.

¹⁶ Τζιάρρας, Ζ. & Μουδούρος, Ν. (2016). *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδεολογικές όψεις εξωτερικής πολιτικής*. Αθήνα: Τουρίκη. (σ. 165).

¹⁷ Shama, N. M.. (2019, December 23). Article: « The Geopolitics of a Latent International Conflict in Eastern Mediterranean». *Al Jazeera Centre for Studies*. Ανακτήθηκε την 06/3/22 από: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2019/12/geopolitics-latent-international-conflict-eastern-mediterranean-191223074025635.html>.

είναι σίγουρο ότι θα παραμείνει το ίδιο- μια αλλαγή στην τουρκική εξωτερική πολιτική, μεταξύ άλλων, θα μπορούσε εύκολα να αναδιατάξει τα μοτίβα συνεργασίας στην περιοχή.¹⁸

Η Τουρκία δεν μπορεί να παραμείνει μόνιμα αποκλεισμένη από ένα περιφερειακό όραμα που επιδιώκει να πάρει την Ανατολική Μεσόγειο από τη σύγκρουση και να την οδηγήσει στη συνεργασία και, τελικά, στην οικονομική ευημερία και την περιφερειακή ασφάλεια. Κράτη όπως το Ισραήλ θα πρέπει να παραμείνουν επιφυλακτικά απέναντι στις προσφορές της τουρκικής «συμφιλίωσης» και θα πρέπει να συνεχίσουν να ενισχύουν τις σχέσεις τους με την Ελλάδα και την Κύπρο, ενώ οι ΗΠΑ θα πρέπει να λάβουν μέτρα ώστε να προωθήσουν και όχι να εμποδίσουν αυτή τη συνεργασία.¹⁹

Νέες επιταγές (ανθρώπινης) ασφάλειας

Στην τρέχουσα κατάσταση, η Ανατολική Μεσόγειος κάθεται πάνω σε ένα ανενεργό ηφαίστειο. Οι εξελίξεις σε άλλα καυτά σημεία της Μέσης Ανατολής, όπως το μακελειό στη Συρία, οι καταστροφές που προκάλεσε η άνοδος του Ισλαμικού Κράτους (ΙΚ), η σύγκρουση και η ανθρωπιστική κρίση στην Υεμένη, η αντιπαράθεση μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν στον Κόλπο και ο εμφύλιος πόλεμος στη Λιβύη, έχουν αποσπάσει την προσοχή από μια λανθάνουσα αλλά επικίνδυνη σύγκρουση. Εάν πυροδοτηθεί, μια τέτοια σύγκρουση θα μπορούσε να έχει τεράστιες επιπτώσεις για τις χώρες της Βόρειας Αφρικής, της Δυτικής Ασίας και της Νότιας Ευρώπης, καθώς και για τη σταθερότητα των ναυτιλιακών μεταφορών και των ενεργειακών αγορών παγκοσμίως.²⁰

Ανέχεια, ανεργία, παγκόσμια ανισότητα, έλλειψη ευκαιριών, κλιματική αλλαγή, συγκρούσεις, συρράξεις και διώξεις, ακόμη και δράση δικτύων που ωθούν συχνά ακόμη και εκείνους που θα μπορούσαν να μην ξεριζωθούν, αποτελούν τις βασικές αιτίες της μετανάστευσης, ένα φαινόμενο με εντελώς διαφορετική θεώρηση

¹⁸ Kissane, C. *Energy & Security in the Eastern Mediterranean*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 16 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/jjYei8TO2VbvUXd>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2022). Τα κείμενα των συμφωνιών παρατίθενται στα Παραρτήματα «Α», «Β» και «Γ».

¹⁹ Kissane, C. *Energy & Security in the Eastern Mediterranean*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 16 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/jjYei8TO2VbvUXd>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2022).

²⁰ Χειλά, Ε. (2019, Απρίλιος 21), Ανατολική Μεσόγειος, γεωπολιτικές δυναμικές και Ελλάδα, *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: https://cfir.gr/files/economistanatolikimesogeios_geopolikesdynameis_ellada.pdf.

στις διάφορες γωνιές του πλανήτη. Άλλη η θεώρηση στον λεγόμενο δυτικό κόσμο, αποδέκτη μεταναστευτικών κυμάτων, άλλη στον αναπτυσσόμενο κόσμο, όπου η μετανάστευση μπορεί να είναι ένας τρόπος τιθάσευσης του δημογραφικού, αντιμετώπισης της φτώχειας και οικονομικών πόρων μέσω εμβασμάτων. Στο πλαίσιο αυτό, η μετανάστευση αποτελεί μία «σταθερά» για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, χωρίς βεβαίως, αυτό να σημαίνει ότι δεν επηρεάζεται, και μάλιστα άμεσα, από γεωπολιτικές εξελίξεις.²¹

Από την άποψη λοιπόν αυτή, εδώ και περισσότερα από δέκα χρόνια, τα προβλήματα αυτά της ανθρώπινης ασφάλειας – άρρηκτα συνδεδεμένα και με την εθνική ασφάλεια αποτελούν μείζον ζήτημα διεθνών συζητήσεων και προσπαθειών συνεργασίας. Αυτό συμβαίνει και με τις πολυμερείς συμπράξεις στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου όλα τα συμβαλλόμενα μέρη, η Ελλάδα, η Κύπρος, το Ισραήλ η Αίγυπτος και η Ιορδανία, ενδιαφέρονται τα μέγιστα για τέτοιου είδους προκλήσεις ασφάλειας και όχι μόνο λόγω εγγύτητας με τη Μέση Ανατολή, το λίκνο της αστάθειας.²²

²¹ Πλατιάς Α. κ.α. (2019), (σ. 119).

²² Χειλά, Ε. (2021), Ειρήνη Χειλά: Για έναν διαρκή επανακαθορισμό της εξωτερικής πολιτικής. *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: <https://cfir.gr/en/blog/99-cheila-economist2021>.

Κεφάλαιο δεύτερο

Πολυμερείς Συμπράξεις: Μια Νεοκλασική Ρεαλιστική Προσέγγιση

Γενικά

Οι αλλαγές, οι οποίες έχουν επέλθει κατά τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα σε πολλαπλά πολιτικά και κοινωνικοοικονομικά μέτωπα, είναι αρκετές και επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό τη δομή του διεθνούς συστήματος. Στη νέα αυτή εποχή, η Ανατολική Μεσόγειος έχει καταστεί χώρος αυξανόμενης σημασίας, δραστηριότητας και έντασης. Η δεκαετία του 2010 υπήρξε μέχρι στιγμής μια ιδιαίτερα κομβική δεκαετία για την εξωτερική πολιτική και τη διεθνή θέση της Ελλάδας.²³ Αυτό συνέβη, σε μεγάλο βαθμό, λόγω διαφόρων εξελίξεων που της επέτρεψαν να αποκτήσει έναν πιο ενεργητικό ρόλο στις εξωτερικές της υποθέσεις και να αναδειχθεί ως κεντρικό κράτος στα αυξανόμενα δίκτυα συνεργασίας στην Ανατολική Μεσόγειο και πέραν αυτής, που ονομάζονται «πολυμερείς συνεργασίες», προϊόν αυτού που συχνά αποκαλείται «διπλωματία των πολυμερών συνεργασιών».²⁴

Από το 2010 έχουν δημιουργηθεί αρκετές τέτοιες εταιρικές σχέσεις: Ελλάδα-Κύπρος-Ισραήλ, Ελλάδα-Κύπρος-Αίγυπτος και Ελλάδα-Κύπρος-Ιορδανία. Σε πιο αρχικό στάδιο βρίσκονται οι συνέργειες της Ελλάδας και της Κύπρου με τον Λίβανο, τη Μάλτα, την Παλαιστίνη και την Ιταλία, ενώ κράτη όπως η Γαλλία και οι ΗΠΑ θεωρούνται επίσης δυνητικοί συμμετέχοντες.²⁵ Το κύριο ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι: γιατί η ελληνική εξωτερική πολιτική έγινε πιο ενεργητική στη δεκαετία του 2010 και ποιοι είναι οι στόχοι της στην Ανατολική Μεσόγειο;

Το εν λόγω θέμα θα αναλυθεί με τη χρήση της νεοκλασικής ρεαλιστικής θεωρητικής προσέγγισης για να εξηγηθεί ο ρόλος τόσο του συστημικού (μακρο-επίπεδο – διεθνές σύστημα) όσο και του μοναδιαίου επιπέδου (μικρο-επίπεδο – κράτος, άτομο ή εσωτερική πολιτική) στη χάραξη της ελληνικής εξωτερικής

²³ Χειλά, Ε. (2021), Ειρήνη Χειλά: Για έναν διαρκή επανακαθορισμό της εξωτερικής πολιτικής. *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: <https://cfir.gr/en/blog/99-cheila-economist2021>.

²⁴ Tziaras, Z. (2018, September xx). Article: «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security». *Peace Research Institute Oslo Cyprus Center*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/zypem/15662.pdf>. (σ. 53).

²⁵ Χειλά, Ε. (2019, Απρίλιος 21), Ανατολική Μεσόγειος, γεωπολιτικές δυναμικές και Ελλάδα, *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: https://cfir.gr/files/economistanatolikimesogeios_geopolikesdynameis_ellada.pdf.

Η Ελλάδα το 2021 σύναψε αμυντικές συμμαχίες και με τις δύο αυτές χώρες. Εκτενέστερη αναφορά γίνεται σε άλλα σημεία της παρούσας εργασίας.

πολιτικής έναντι των πολυμερών συμπράξεων, καθώς ο νεοκλασικός ρεαλισμός προσπαθεί να γεφυρώσει τις παραπάνω προσεγγίσεις και να ερμηνεύσει τη συμπεριφορά των κρατών, συνυπολογίζοντας παραμέτρους και μεταβλητές που εντοπίζονται και στα δύο επίπεδα ανάλυσης.

Καθώς λοιπόν οι νεοκλασικοί ρεαλιστές υποστηρίζουν ότι τα κράτη δεν είναι όμοιες μονάδες και ότι αντιδρούν διαφορετικά σε δομικά ερεθίσματα, θεωρώ ότι η νεοκλασική ρεαλιστική θεωρητική προσέγγιση είναι αυτή που ερμηνεύει με τον καλύτερο τρόπο τη συμπεριφοράς του διεθνούς συστήματος όσο και των κρατών/ατόμων²⁶.

Η ρεαλιστική σχολή σκέψης – Σύντομη θεωρία

Ο ρεαλισμός ως θεώρηση των διεθνών σχέσεων μελετά τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα σε ανθρώπινες κοινωνίες. Στη σύγχρονη εποχή τα εθνικά κράτη έχουν βασικό χαρακτηριστικό τους γνώρισμα την κυριαρχία, δηλαδή την ανώτατη πολιτική εξουσία πάνω στους πολίτες τους, η πεμπτουσία της οποίας είναι το μονοπώλιο της νόμιμης χρήσης κατασταλτικής ισχύος στα όρια της εδαφικής τους επικράτειας. Στο σημείο αυτό εδράζεται η διάκριση που εισάγει ο ρεαλισμός ανάμεσα στο εσωτερικό και στο διεθνές πολιτικό περιβάλλον. Ενώ τα σύγχρονα κράτη διαμορφώνουν στο εσωτερικό τους συνθήκες τάξης και ασφάλειας, το διεθνές περιβάλλον παραμένει απρόβλεπτο και ασταθές. Αυτό συμβαίνει επειδή το βασικό χαρακτηριστικό του διεθνούς συστήματος είναι η «αναρχία», δηλαδή η απουσία μιας κεντρικής ρυθμιστικής αρχής.²⁷

Πέρα από τις γενικές επισημάνσεις, υπάρχουν επιμέρους τάσεις και προσεγγίσεις της ρεαλιστικής σκέψης. Αυτές είναι ο νεορεαλισμός, ο κλασικός ρεαλισμός και ο νεοκλασικός ρεαλισμός. Από τη μία μεριά λοιπόν, έχουμε τις δομικές ή αλλιώς νεορεαλιστικές θεωρήσεις (επιθετικός και αμυντικός ρεαλισμός), οι οποίες εστιάζουν στο μακρο-επίπεδο ανάλυσης (το επίπεδο δομής του διεθνούς συστήματος) και αναλύουν τον διεθνή καταμερισμό ισχύος και τις επιπτώσεις της διεθνούς αναρχίας. Από την άλλη μεριά, οι κλασικές ρεαλιστικές προσεγγίσεις αποδίδουν μεγαλύτερη σημασία στο μικρο-επίπεδο και εξετάζουν τόσο τα βασικά χαρακτηριστικά της ανθρώπινης φύσης όσο και τις επιλογές των μονάδων του

²⁶ Γκόφας,Α. και Τζιφάκης, (2017). Ν. *Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική – Η σινο-αμερικανική πρόκληση*. Αθήνα: Πεδίο.(σ. 31-37).

²⁷ Γκόφας,Α. Τζιφάκης, (2017), (σ. 34-35).

συστήματος (των κρατών).²⁸ Μεταξύ των δύο αυτών άκρων αναδύεται ο νεοκλασικός ρεαλισμός, με τα χαρακτηριστικά τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω.

Μακρο-επίπεδο: Διεθνής καταμερισμός της εξουσίας. Η νέα παγκόσμια τάξη στην Ανατολική Μεσόγειο

Στην ενότητα αυτή θα αναλυθεί η διεθνής κατανομή ισχύος που αφορά στη μεταβαλλόμενη δομή του διεθνούς συστήματος (συμπεριλαμβανομένης της ευρύτερης περιφερειακής διάστασης της Μέσης Ανατολής και Ανατολικής Μεσογείου).

Η τάξη πραγμάτων μετά τον Ψυχρό Πόλεμο ήταν μια ιστορική διεθνής μετάβαση. Σε διάστημα μικρότερο των 20 ετών, το διεθνές σύστημα πέρασε από τη διπολικότητα (τάξη του Ψυχρού Πολέμου) στη μονοπολικότητα και, σύμφωνα με πολλούς, βρίσκεται τώρα στη διαδικασία μετάβασης προς την πολυπολικότητα.²⁹ Η συζήτηση ουσιαστικά περιστρέφεται γύρω από το αν η ισχύς και η θέση των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα μειώνεται και αν άλλα κράτη ή συνασπισμοί κρατών έχουν καταφέρει να αναβαθμιστούν, αμβλύνοντας έτσι το χάσμα ισχύος που υπήρχε μεταξύ των ΗΠΑ και άλλων μεγάλων δυνάμεων. Η σημερινή παγκόσμια τάξη, ρευστή και αβέβαιη καθώς είναι, δημιούργησε κενά ισχύος και έδωσε χώρο σε περιοχές και κράτη διαφόρων διαμετρημάτων να γίνουν πιο σημαντικά, πιο εξωστρεφή και πιο διεκδικητικά.³⁰

Στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και Ανατολικής Μεσογείου, η δυναμική των παγκόσμιων μεταβάσεων ισχύος εκδηλώθηκε ιδίως μέσω του συνεχιζόμενου πολέμου στη Συρία από το 2011. Ο πόλεμος ξέσπασε σε μια περίοδο κατά την οποία οι ΗΠΑ είχαν αρχίσει ουσιαστικά να αποσύρονται από τη Μέση Ανατολή, έχοντας ολοκληρώσει τις μεγάλες στρατιωτικές και ειρηνευτικές επιχειρήσεις τους στο Ιράκ, με τη γνωστή ρήση του Donald Trump «America first» να αποτελεί σήμα κατατεθέν των νέων αμερικανικών θέσεων.³¹ Το κενό εξουσίας στο Ιράκ καλύφθηκε από περιφερειακά κράτη που είχαν ήδη εμπλακεί στις εσωτερικές υποθέσεις και τις θρησκευτικές συγκρούσεις της χώρας (δηλαδή το Ιράν, η Σαουδική Αραβία και η

²⁸ Γκόφας, Α. Τζιφάκης, (2017), (σ. 36-37).

²⁹ Γκόφας, Α. Τζιφάκης, (2017), (σ. 31-32).

³⁰ Litsas, S. N. and Tziampiris A. (2015). *War, Peace and Stability in the Era of Multipolarity: What Lies at the End of the Systemic Rainbow*. (σ. 3-5), στο Litsas, S. N. (2015). *In The Eastern Mediterranean in Transition: Multipolarity, Politics and Power*. New York: Routledge.

³¹ Χειλά, Ε. (2019, Απρίλιος 21), Ανατολική Μεσόγειος, γεωπολιτικές δυναμικές και Ελλάδα, *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: https://cfir.gr/files/economistanatolikimesogeios_geopolikesdynameis_ellada.pdf.

Τουρκία), αν και το Ιράν ήταν τελικά εκείνο που εδραίωσε την επιρροή του στη Βαγδάτη.³²

Αυτό ήταν ένα μεγάλο πλήγμα για την αμερικανική στρατηγική και τη σφαίρα επιρροής στην περιοχή. Έτσι, ο πόλεμος στη Συρία - έναν στενό σύμμαχο του Ιράν - παρουσίασε στις ΗΠΑ μια καλή ευκαιρία να ακρωτηριάσουν την περιφερειακή επιρροή του Ιράν μέσω της αντικατάστασης του συριακού καθεστώτος με ένα φιλοδυτικό. Τελικά η ισορροπία δυνάμεων του πολέμου άλλαξε προς όφελος του καθεστώτος του Bashar al-Assad το 2015, όταν η Ρωσία επενέβη κατόπιν αιτήματος της συριακής κυβέρνησης. Τα σιωπηρά ανοίγματα της Ρωσίας προς την Αίγυπτο, το Ισραήλ, τη Σαουδική Αραβία και όχι μόνο, μαρτυρούν περαιτέρω την εντεινόμενη σύγκρουση μεταξύ της αμερικανικής και της ρωσικής σφαίρας επιρροής.³³

Υπήρξαν δύο κύριες και αλληλοεπικαλυπτόμενες γεωπολιτικές συνέπειες αυτής της αναδυόμενης πραγματικότητας:

α. Ορισμένες μεσαίες και μικρότερες δυνάμεις βρήκαν την ευκαιρία να αναπτύξουν μια πιο ανεξάρτητη εξωτερική πολιτική (π.χ. Τουρκία και Ιράν) και

β. Άλλες προσπάθησαν να εκμεταλλευτούν τη ρευστότητα για να ελιχθούν μεταξύ των δύο μεγάλων δυνάμεων και να μεγιστοποιήσουν τα δικά τους οφέλη, (π.χ. Ισραήλ, Κύπρος, Αίγυπτος και Ελλάδα) μέσω διαδικασιών συνεργασίας, κυρίως λόγω των νέων αναγκών και ευκαιριών ασφαλείας που προέκυψαν.³⁴ Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz:³⁵

«Όταν οι μεγάλες δυνάμεις βρίσκονται σε αδιέξοδο, τα μικρότερα κράτη αποκτούν αυξημένη ελευθερία κινήσεων. Το γεγονός ότι αυτό το φαινόμενο είναι πλέον αισθητό δεν μας λέει τίποτα καινούργιο για τη δύναμη των αδύναμων ή την αδυναμία των ισχυρών. Τα αδύναμα κράτη έχουν συχνά βρει ευκαιρίες ελιγμών στα διάκενα μιας ισορροπίας ισχύος.»

³² Fawcett, L. (2013).The Iraq War ten Years on: Assessing the Fallout.(σ 16). *InternationalAffairs*.vol. 89,No 2. Ανακτήθηκε την 29/3/22 από: <https://onlinelibrary.wiley.com/toc/14682346/2013/89/2>.

³³ Fawcett, L. (2013).The Iraq War ten Years on: Assessing the Fallout.(σ 16). *International Affairs*. vol. 89, No 2. Ανακτήθηκε την 29/3/22 από: <https://onlinelibrary.wiley.com/toc/14682346/2013/89/2>.

³⁴ Tziarras, Z. (2016a).The Changing World Order and the “Acceleration of History”: the Middle East Example. (σ. 23-26). Στο Alecou, A. (2016). *In Acceleration of History: War, Conflict, and Politics*. New York and London: Lexington Book.

³⁵ Waltz, K. (1967).International Structure, National Force and the Balance of World Power.(σ. 222).*Journal of International Affairs* vol. 21,No 2. Ανακτήθηκε την 29/3/22 από: <https://www.jstor.org/stable/i24369925>.

Ως εκ τούτου, η περιφερειακή κατανομή ισχύος στη δεκαετία του 2010, εκτός από την υπεροχή των δύο κύριων μεγάλων δυνάμεων που δρουν και ασκούν ισχύ στην περιοχή (δηλαδή των ΗΠΑ και της Ρωσίας), κατέληξε να είναι αρκετά άνιση και ασταθής - παρόμοια με μια πολυπολική περιφερειακή τάξη.³⁶

Από το 2011 και μετά, δύο σημαντικές εξελίξεις συνέπεσαν στην Ανατολική Μεσόγειο. Πρώτον, η τουρκική εξωτερική πολιτική έπαιρνε διαφορετική τροπή, απομακρυνόμενη από την αρχή «μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες»³⁷ προς μια πιο εγωκεντρική προσέγγιση, η οποία ευθυνόταν εν μέρει για την επιδείνωση των σχέσεων της χώρας με το Ισραήλ, την Αίγυπτο και την Ελλάδα -για να μην αναφέρουμε την Κύπρο.³⁸ Ουσιαστικά, η Άγκυρα αποξένωσε τις χώρες αυτές στον ένα ή τον άλλο βαθμό, αφήνοντάς τους να μην έχουν άλλη επιλογή από το να αναζητήσουν άλλες σχέσεις, και όχι μόνο για να αντιμετωπίσουν την τουρκική εχθρότητα. Δεύτερον, η ανακάλυψη υδρογονανθράκων στα ανοικτά της Κύπρου και αργότερα της Αιγύπτου, πέραν εκείνων του Ισραήλ, δημιούργησε νέες ευκαιρίες αλλά και ανάγκες ασφάλειας. Οι δύο αυτές εξελίξεις διαμόρφωσαν από κοινού το συστημικό περιβάλλον που έσπρωξε την Ελλάδα, την Κύπρο, την Αίγυπτο και το Ισραήλ πιο κοντά.³⁹

Μικρο- επίπεδο: Πολιτική ηγεσία και νέες αντιλήψεις στην εθνική στρατηγική

Στην υποενότητα αυτή θα καταγραφούν κάποιες από τις ενέργειες της πολιτικής ηγεσίας, προϊόν της νέας αντίληψής της για την εθνική στρατηγική.

Οι συνεχιζόμενες προβληματικές σχέσεις της Τουρκίας με την Ελλάδα, την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο από τη μία πλευρά και η αρχική επιτυχία των τριμερών συναντήσεων των χωρών αυτών από την άλλη, ενθάρρυναν την ελληνική

³⁶ Tziarras, Z. (2016a). The Changing World Order and the “Acceleration of History”: the Middle East Example. (σ. 23-26). στο Alecou, A. (2016). *In Acceleration of History: War, Conflict, and Politics*. New York and London: Lexington Book.

³⁷ Grigoriadis, N. I. (2010). The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy. Working Paper No 8/2010. *EIAMEΠ*. Ανακτήθηκε την 29/3/22 από: https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2010/05/%CE%9A%CE%95%CE%99%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F-%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3-8_2010_IoGrigoriadis1.pdf.

³⁸ Kouskouvelis, I. I. (2013). “The Problem with Turkey’s ‘Zero Problems’.(σ. 56). *Middle East Quarterly* vol. 20, No 1. Ανακτήθηκε την 02/3/22 από: https://www.academia.edu/3586201/%CE%97%CE%BB%CE%AF%CE%B1%CF%82_%CE%9A%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%B2%CE%AD%CE%BB%CE%B7%CF%82_The_Problem_with_Turkey_s_Zero_Problems_.

³⁹ Teff-Seker, Y., Eiran, E. and Rubin, A. (2018). Israel Turns to the Sea.(σ. 623). *The Middle East Journal* vol. 72, No 4. Ανακτήθηκε την 02/3/22 από: https://www.academia.edu/38522013/Israel_Turns_to_the_Sea.

κυβέρνηση να διατηρήσει την πορεία και να επενδύσει στο έργο αυτό. Σε αυτό το πλαίσιο, η Ελλάδα επεδίωξε να γίνει πιο σημαντική όχι μόνο για τα γειτονικά κράτη αλλά και για τους διεθνείς παράγοντες. Για παράδειγμα, η υπογραφή συμφωνίας Ελλάδας – Γαλλίας για την εγκαθίδρυση στρατηγικής εταιρικής σχέσης για τη συνεργασία σε Άμυνα και Ασφάλεια, παρουσία του Κυριάκου Μητσοτάκη και του Emmanuel Macron, τον περασμένο Σεπτέμβριο, «ενισχύει το διπλωματικό αποτύπωμα της Ελλάδας στη διεθνή σκακιέρα».⁴⁰

Επιπλέον, η ανανέωση της Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας Ελλάδας και ΗΠΑ τον περασμένο Οκτώβριο αποτελεί, σύμφωνα με την ελληνική Κυβέρνηση, «έναν ακόμη κρίκο στην διπλωματική αλυσίδα που αποτιμάται ότι θα λειτουργήσει ως χαλινάρι στον τουρκικό αναθεωρητισμό».⁴¹

Τέλος, κατά τη συνέντευξη Τύπου των υπουργών Εξωτερικών Ελλάδας, Κύπρου, Αιγύπτου και Γαλλίας στη συνάντησή τους που έλαβε χώρα στην Αθήνα, στις 19 Νοεμβρίου 2021, ο υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας εξέπεμψε το μήνυμα ότι «η στρατηγική σχέση μεταξύ των χωρών μας βασίζεται στο στέρεο θεμέλιο των κοινών μας αρχών, όπως ο σεβασμός στο Διεθνές Δίκαιο, στο Δίκαιο της Θάλασσας, η ειρηνική επίλυση των διαφορών, η απαγόρευση της χρήσης βίας, η απαγόρευση της απειλής της χρήσης βίας και ο σεβασμός στην κυριαρχία και στα κυριαρχικά δικαιώματα όλων των κρατών», τονίζοντας πως «η συνάντηση της τετραμερούς αποδεικνύει την ύπαρξη μιας τεράστιας δυναμικής που χαρακτηρίζει τις σχέσεις μεταξύ των τεσσάρων χωρών και εκτίμησε ότι μπορεί «ενόψει μάλιστα και της σημαντικής ευκαιρίας που παρέχει η γαλλική προεδρία της ΕΕ, που αρχίζει από την 1η Ιανουαρίου του 2022, να δημιουργήσει μια άλλη πραγματικότητα στην περιοχή, υπηρετώντας τις αρχές της σταθερότητας, της ειρήνης και της ευημερίας των λαών».⁴²

⁴⁰ Σταυρουλάκης, Ν. (2021, Οκτώβριος 24). Ισχυρό αποτύπωμα της Ελλάδας στη διπλωματική σκακιέρα – Ποιες οι νέες δράσεις. *EPTNEWS*. Διαθέσιμο στο: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/ischyro-apotypoma-tis-elladas-sti-diplomatiki-skakiera-poes-oi-nees-draseis/>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

⁴¹ Παπακωνσταντίνου, Γ. (2021, Οκτώβριος 16). Αμυντική συμφωνία Ελλάδας-ΗΠΑ: Μπαράζ μηνυμάτων προς Άγκυρα και εγγυήσεις. *CNN Greece*. Διαθέσιμο στο: <https://www.cnn.gr/politiki/story/285542/amyntiki-symfonia-elladas-hpa-mparaz-minymaton-pros-agkyra-kai-eggyiseis>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022). Τα σημαντικότερα σημεία της συμφωνίας παρατίθενται στο Παράρτημα «Ε».

⁴² Newsroom. (2021, Νοέμβριος 19). Ν. Δένδιας: Κοινές οι προκλήσεις σε Αν. Μεσόγειο – Λε Ντριάν: Η τετραμερής μας δίνει δύναμη. *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο:

Κεφάλαιο τρίτο

Γεωπολιτική και ενεργειακή ασφάλεια στην Ανατολική Μεσόγειο: η διαμόρφωση νέων «ενεργειακών συμμαχιών»

Εισαγωγή

Η ανακάλυψη κοιτασμάτων φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο έχει τύχει ενθουσιώδους ανταπόκρισης λόγω των πιθανών επιπτώσεών τους στις οικονομικές, γεωπολιτικές και πολιτικές ισορροπίες της περιοχής. Είναι ευρέως αποδεκτό ότι τα νέα αποθέματα θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές, θετικές επιπτώσεις στη στρατηγική διαφοροποίησης της Ευρώπης σε σχέση με το φυσικό αέριο, επιτρέποντας στις χώρες της ΕΕ να υλοποιήσουν έναν μακροχρόνιο στόχο, δηλαδή να μειώσουν σημαντικά την εξάρτησή τους από τις εισαγωγές ρωσικού φυσικού αερίου.⁴³

Στα μέσα Ιανουαρίου του 2019, οι υπουργοί Ενέργειας της Ελλάδας, της Κύπρου, της Αιγύπτου, του Ισραήλ, της Ιταλίας, της Ιορδανίας και της Παλαιστινιακής Αρχής συναντήθηκαν στο Κάιρο για να συζητήσουν τη δημιουργία του Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου («East Mediterranean Gas Forum – EMGF»), ενώ τον Σεπτέμβριο του 2020 υπογράφηκε το Καταστατικό του Φόρουμ από τα επτά ιδρυτικά μέλη του (Αίγυπτος, Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ, Ιταλία, Ιορδανία, Παλαιστίνη), το οποίο θα λειτουργήσει ως ομπρέλα συνεργασίας και διαλόγου σχετικά με την ανάπτυξη των πόρων φυσικού αερίου στην περιοχή. Ενώ το θέμα της ενέργειας αποτελεί τη βάση για το φόρουμ, υπάρχουν επίσης ευρύτερες γεωστρατηγικές διεργασίες που οδήγησαν στη δημιουργία του και αντανακλούν τις κοινές αντιλήψεις των κρατών της περιοχής σχετικά με τη σημασία της Ανατολικής Μεσογείου για την εθνική τους ασφάλεια.⁴⁴

Με την κίνηση αυτή οι περιφερειακοί παράγοντες επέδειξαν όντως πολιτική αποφασιστικότητα να μετατρέψουν το ζήτημα των πόρων φυσικού αερίου σε

<https://www.kathimerini.gr/politics/561594064/n-dendias-koines-oi-prokliseis-se-an-mesogeio-le-ntrian-i-tetrameris-mas-dinei-dynami/>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

⁴³ Kissane, C. *Energy & Security in the Eastern Mediterranean*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 16 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/jjYei8TO2VbvUXd>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2022).

⁴⁴ Winter O. & Lindenstrauss G. (2019). *Beyond Energy: The Significance of the Eastern Mediterranean Gas Forum*. The Institute for National Security Studies (INSS) Insight No.1133. Ανακτήθηκε την 15/3/22 από: <https://www.inss.org.il/publication/beyond-energy-significance-eastern-mediterranean-gas-forum/>.

πρόσθετες εταιρικές σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Ωστόσο, αυτή η πολιτική βούληση προσκρούει σε σοβαρές γεωπολιτικές και οικονομικές συμφορές. Υποστηρίζεται ότι αυτές οι (θετικές) αντιλήψεις πηγάζουν από πολιτικά υποκινούμενες και όχι από εκτιμήσεις που βασίζονται σε γεγονότα, και ότι παραβλέπουν ορισμένες γεωοικονομικές πραγματικότητες.⁴⁵

Ο ρόλος του φυσικού αερίου στην ενεργειακή πολιτική της ΕΕ

Το φυσικό αέριο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Καθαρή ενέργεια για όλους τους Ευρωπαίους». Συγκεκριμένα, το φυσικό αέριο θεωρείται ένα καύσιμο-γέφυρα που μπορεί να βοηθήσει στη μετάβαση προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας- σε αντίθεση με άλλους τύπους μονάδων, οι μονάδες φυσικού αερίου μπορούν εύκολα να ενεργοποιηθούν και να σβήσουν και εκπέμπουν 50% λιγότερο διοξείδιο του άνθρακα από ό, τι ο άνθρακας όταν καίγονται.⁴⁶

Η συνολική ετήσια κατανάλωση φυσικού αερίου της Ευρώπης εξακολουθεί να ικανοποιείται κατά κύριο λόγο από τη Ρωσία (πάνω από το ένα τρίτο της προμήθειας φυσικού αερίου), κατά δεύτερο λόγο από τη Νορβηγία και άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Αλγερίας, αν και η παραγωγή φυσικού αερίου στη Νορβηγία μειώνεται σταδιακά καθώς τα κοιτάσματα της ωριμάζουν.⁴⁷ Με βάση τις χαμηλότερες προβλέψεις για τη ζήτηση, οι ανάγκες εισαγωγής θα μπορούσαν να είναι ελαφρώς χαμηλότερες (κατά περίπου 10 δισ. κυβικά μέτρα) το 2020, αλλά στη συνέχεια θα ήταν περίπου 20 δισ. κυβικά μέτρα υψηλότερες από τα επίπεδα του 2015 έως το 2025. Ως εκ τούτου, οι εισαγωγές φυσικού αερίου της ΕΕ θα εξακολουθήσουν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μελλοντική αγορά φυσικού αερίου της ένωσης στο πλαίσιο της πολιτικής διαφοροποίησης των προμηθειών της.⁴⁸

⁴⁵ ΥΠΕΝ, *Φόρουμ Φυσικού Αερίου της ανατολικής Μεσογείου* («East Mediterranean Gas Forum – EMGF»), Ανακτήθηκε την 25/1/22 από: <https://ypen.gov.gr/forum-fysikou-aeriou-tis-anatolikis-mesogeiou-east-mediterranean-gas-forum-emgf/>. Το Καταστατικό του Φόρουμ παρατίθεται στο Παράρτημα «ΣΤ».

⁴⁶ European Commission. *Clean Energy for All Europeans – unlocking Europe’s growth potential*, Ανακτήθηκε την 21/1/22 από: http://europa.eu/rapid/pressrelease_IP-16-4009_en.htm.

⁴⁷ Coote, B., (2016). *Surging Liquefied Natural Gas Trade: How US Exports Will Benefit European and Global*. The Atlantic Council of the United States, Washington, D.C. Ανακτήθηκε την 08/3/22 από: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/surging-liquefied-natural-gas-trade/>.

⁴⁸ Pisca, I., (2016). Outlook for EU gas demand and import needs to 2025. *Clingendael International* (ed), *Energy Programme* (CIEP). Ανακτήθηκε την 21/1/22 από: https://www.clingendaelenergy.com/inc/upload/files/CIEP_paper_2016_2A_Demand_web.pdf, (σ.7, 25-27). Σχετικοί χάρτες και φωτογραφίες παρατίθενται στο Παράρτημα «Ζ».

Η προοπτική του ανοίγματος ενός νέου κόμβου εξαγωγής φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο είναι ιδιαίτερα ελκυστική για την Ευρώπη, η οποία, όπως εξηγήθηκε παραπάνω, ανησυχεί για τη μείωση της παραγωγής στη Βόρεια Θάλασσα και την αυξανόμενη εξάρτησή της από τη Ρωσία. Οι νέοι πόροι θα μπορούσαν να παρέχουν πρόσθετο ενεργειακό εφοδιασμό για τις ενεργειακά ασφυκτικές ευρωπαϊκές αγορές και να αυξήσουν τις ευκαιρίες διαφοροποίησης για τις χώρες που εξαρτώνται από έναν μόνο προμηθευτή. Επί του παρόντος, η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί σημαντική διαδρομή για τις εισαγωγές φυσικού αερίου και πετρελαίου της ΕΕ, καθώς περίπου το 35% του φυσικού αερίου και το 50% της κατανάλωσης πετρελαίου διακινούνται μέσω της περιοχής.⁴⁹

Επιπλέον, η ΕΕ εισάγει περισσότερο από το μισό της ενέργειας που καταναλώνει, ενώ αρκετά κράτη-μέλη εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από έναν μόνο προμηθευτή για βασικές πηγές ενέργειας. Αυτό ισχύει κυρίως για το φυσικό αέριο, αλλά σε μικρότερο βαθμό ισχύει και για το πετρέλαιο και τον άνθρακα. Ως αποτέλεσμα, η ΕΕ παραμένει ευάλωτη σε διαταραχές του εφοδιασμού, είτε αυτές οφείλονται σε γεωπολιτικές συγκρούσεις, πολιτικές ή εμπορικές διαμάχες, βλάβες στις υποδομές ή άλλους λόγους. Αυτή η μεγάλη εξάρτηση από τόσο λίγους προμηθευτές έχει αναγνωριστεί από τη δεκαετία του 1990 και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει κάνει διάφορες προσπάθειες να μειώσει την εξάρτησή της από τις εισαγωγές και να καταστήσει την έννοια της διαφοροποίησης του ενεργειακού εφοδιασμού ακρογωνιαίο λίθο της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ.⁵⁰

Σχέδιο ΗΠΑ, ΕΕ για τη μείωση της ευρωπαϊκής εξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο

Μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία στις 24 Φεβρουαρίου, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσίασαν ένα σχέδιο για τη μείωση της εξάρτησης της Ευρώπης από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα. Ο πρόεδρος των ΗΠΑ Joe Biden και η πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ursula von der Leyen ανακοίνωσαν τη δημιουργία της κοινής ομάδας εργασίας με στόχο τη μείωση της

⁴⁹ Pisca, I., (2016). Outlook for EU gas demand and import needs to 2025. *Clingendael International* (ed), *Energy Programme (CIEP)*. Ανακτήθηκε την 21/1/22 από: https://www.clingendaelenergy.com/inc/upload/files/CIEP_paper_2016_2A_Demand_web.pdf, (σ.7, 25-27).

⁵⁰ Grätz, J. (2011). *Common Rules without Strategy: EU Energy Policy and Russia*, στο: Birchfield, V. L. & Duffield, J. S. (eds). *Toward a Common European Union Energy Policy. Problems, Progress, and Prospects*. New York: Palgrave Macmillan. (σελ.61-86).

εξάρτησης του μπλοκ από τις ρωσικές εισαγωγές κατά τη διάρκεια κοινής συνέντευξης Τύπου στις Βρυξέλλες στις 25 Μαρτίου 2022.⁵¹

Στο πλαίσιο της συμφωνίας, ο Biden δήλωσε ότι οι ΗΠΑ θα συνεργαστούν με εταίρους για να εξασφαλίσουν επιπλέον 15 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) για την ΕΕ το 2022.⁵² Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τη σειρά της θα συνεργαστεί με τα κράτη μέλη της ΕΕ για να εξασφαλίσει τη ζήτηση τουλάχιστον 50 δις κ. μ. αμερικανικού υγροποιημένου φυσικού αερίου ετησίως, σύμφωνα με τον Λευκό Οίκο.⁵³

Η Ρωσία είναι ο μεγαλύτερος προμηθευτής υγροποιημένου φυσικού αερίου στον κόσμο, αντιπροσωπεύοντας περίπου το 45% των εισαγωγών της ΕΕ το 2021. Συνολικά, η ΕΕ εισάγει περίπου το 90% του υγροποιημένου φυσικού αερίου, το οποίο χρησιμοποιείται κυρίως για οικιακή θέρμανση και στον βιομηχανικό τομέα. Η Ρωσία, μαζί με το Κατάρ και το Ιράν, αντιπροσωπεύει το ήμισυ των παγκόσμιων αποθεμάτων φυσικού αερίου. Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία έχει θέσει τους Ευρωπαίους και Αμερικανούς αξιωματούχους να προσπαθούν να βρουν εναλλακτικές

⁵¹ Al Jazeera and News Agencies (2022, Μάρτιος 25), US, EU announce plan to reduce European reliance on Russian gas. *AlJazeera*. Ανακτήθηκε την 02/04/22 από: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/25/us-eu-launch-team-to-reduce-european-reliance-on-russian-gas>.

⁵² «Ο Putin έχει χρησιμοποιήσει τους ενεργειακούς πόρους της Ρωσίας ... για να χειραγωγήσει τους γείτονές της», δήλωσε ο Biden. «Έχει χρησιμοποιήσει τα κέρδη για να κινήσει την πολεμική του μηχανή». «Σήμερα, συμφωνήσαμε σε ένα κοινό σχέδιο παιχνιδιού προς την κατεύθυνση αυτού του στόχου, επιταχύνοντας παράλληλα την πρόδό μας προς ένα ασφαλές μέλλον καθαρής ενέργειας», είπε. "Η πρωτοβουλία αυτή επικεντρώνεται σε δύο βασικά ζητήματα. Πρώτον, να βοηθήσει την Ευρώπη να μειώσει την εξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο το συντομότερο δυνατό. Δεύτερον, να μειώσει συνολικά τη ζήτηση φυσικού αερίου στην Ευρώπη».

⁵³ Al Jazeera and News Agencies (2022, Μάρτιος 25), US, EU announce plan to reduce European reliance on Russian gas. *Al Jazeera*. Ανακτήθηκε την 02/04/22 από: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/25/us-eu-launch-team-to-reduce-european-reliance-on-russian-gas>.

Επιπρόσθετα, «Σε έναν κόσμο που αντιμετωπίζει αταξία, η διατλαντική μας ενότητα υποστηρίζει θεμελιώδεις αξίες και κανόνες στους οποίους πιστεύουν οι πολίτες μας», δήλωσε η von der Leyen στη συνέντευξη Τύπου. «Θέλουμε ως Ευρωπαίοι να διαφοροποιηθούμε από τη Ρωσία προς προμηθευτές που εμπιστευόμαστε, που είναι φίλοι και που είναι αξιόπιστοι», πρόσθεσε. «Ως εκ τούτου, η δέσμευση των ΗΠΑ να παράσχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση επιπλέον τουλάχιστον 15 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα υγροποιημένου φυσικού αερίου φέτος είναι ένα μεγάλο βήμα προς αυτή την κατεύθυνση, διότι αυτό θα αντικαταστήσει την προμήθεια υγροποιημένου φυσικού αερίου που λαμβάνουμε σήμερα από τη Ρωσία». Το νέο σχέδιο θα εποπτεύεται από μια ειδική ομάδα εργασίας υπό την προεδρία ενός εκπροσώπου του Λευκού Οίκου και ενός εκπροσώπου του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και θα εργαστεί για να «διασφαλίσει την ενεργειακή ασφάλεια για την Ουκρανία και την ΕΕ κατά την προετοιμασία για τον επόμενο και τον μεθεπόμενο χειμώνα, υποστηρίζοντας παράλληλα τον στόχο της ΕΕ να τερματίσει την εξάρτησή της από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα», σύμφωνα με ανακοίνωση του Λευκού Οίκου.

λύσεις για την εξάρτηση της ηπείρου από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα. Η ΕΕ στις αρχές Μαρτίου ανακοίνωσε σχέδια για τη μείωση της εξάρτησής της από το ρωσικό φυσικό αέριο κατά δύο τρίτα το 2022.⁵⁴

Ωστόσο, η αλλαγή προμηθευτών είναι δύσκολη, καθώς πολλοί από τους πιθανότερους υποψηφίους έχουν ήδη κλειδώσει σε μακροχρόνιες συμβάσεις. Στις 20 Μαρτίου 2022, η Γερμανία και το Κατάρ ανακοίνωσαν ότι κατέληξαν σε συμφωνία για μια μακροπρόθεσμη ενεργειακή εταιρική σχέση για να αντισταθμίσουν την εξάρτηση της χώρας από το ρωσικό φυσικό αέριο. Η κίνηση αυτή έρχεται αφού η Γερμανία ανέστειλε τον αγωγό φυσικού αερίου Nord Stream 2, ένα αμφιλεγόμενο αλλά σχεδόν ολοκληρωμένο έργο που έχει σχεδιαστεί για να μεταφέρει ρωσικό φυσικό αέριο απευθείας στη Γερμανία μέσω της Βαλτικής Θάλασσας.⁵⁵

Εμπόδια στην ενεργειακή συνεργασία Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ

Την άνοιξη του 2018, η διαφωνία Ισραήλ-Κύπρου σχετικά με ένα τμήμα του κοιτάσματος φυσικού αερίου Αφροδίτη στα όρια των χωρικών οικονομικών υδάτων της Κύπρου κλιμακώθηκε σε σοβαρή διαμάχη. Ο λόγος είναι ότι το κοιτάσμα Αφροδίτη, που ανακαλύφθηκε στο τεμάχιο 12 της κυπριακής ΑΟΖ, εκτείνεται εν μέρει στα ισραηλινά χωρικά ύδατα.⁵⁶

Το διακύβευμα είναι ίσως 10 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, δηλαδή λιγότερο από το 10% των συνολικών αποθεμάτων του κοιτάσματος Αφροδίτη και ένα μικρό μόνο κλάσμα του συνολικού ισραηλινού φυσικού αερίου. Αυτό, ωστόσο, ήταν αρκετός λόγος για να καθυστερήσει η υπογραφή συμφωνίας ενοποίησης μεταξύ των δύο χωρών, οι οποίες από το 2010 αμφισβητούν την ποσότητα του φυσικού αερίου στο ισραηλινό έδαφος και τον βαθμό συμμετοχής του Ισραήλ στην ανάπτυξη του κοιτάσματος.⁵⁷ Τον Μάρτιο του 2018 οι κάτοχοι των δικαιωμάτων για την άδεια Ishai, συνέχισαν το κυπριακό ταμειυτήρα φυσικού

⁵⁴ European Commission. (2022, March 08). *RE Power EU: Joint European action for more affordable, secure and sustainable energy*. Ανακτήθηκε την 03/4/22 από: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1511.

⁵⁵ Rashad, M. (2022, April 01). Europe signal sunity against Russian gas payment demands. *Reuters*. Ανακτήθηκε την 03/4/22 από: <https://www.reuters.com/business/energy/gas-still-flows-russia-europe-buyers-navigate-putins-rouble-order-2022-04-01/>.

⁵⁶ Tziaras, Z. (2018, September xx). Article: «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security». *Peace Research Institute Oslo Cyprus Center*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/zypern/15662.pdf>. (σ. 25-26).

⁵⁷ Παπαδημητρίου, Γ. (2022, Μάρτιος 15). Νέα προσπάθεια να βρεθεί λύση για το «υπόλοιπο» της Αφροδίτης στην ισραηλινή ΑΟΖ – Με σενάριο συνεκμετάλλευσης πιέζει το Ισραήλ. *Energy Press*. Ανακτήθηκε την 01/4/22 από: <https://energypress.gr/news/nea-prospatheia-na-vrethei-lysi-gia-ypoloipo-tis-afroditis-stin-israilini-aoz-me-senario>.

αερίου Αφροδίτη στην ισραηλινή πλευρά των συνόρων μεταξύ των οικονομικών ζωνών των δύο χωρών, διαμαρτυρήθηκαν στην ισραηλινή κυβέρνηση ότι η εξόρυξη φυσικού αερίου στην κυπριακή πλευρά θα οδηγούσε αναγκαστικά στην εξόρυξη φυσικού αερίου και από το Ishai.⁵⁸

Η Κύπρος και το Ισραήλ διεξάγουν επί του παρόντος έναν «διαφανή και παραγωγικό διάλογο» σχετικά με τη διαίρεση του κοιτάσματος Αφροδίτη, αλλά το ζήτημα δεν αναμένεται να επιλυθεί εύκολα. Έχει διαρρεύσει στον Τύπο ότι αν το Ισραήλ και η Κύπρος δεν καταλήξουν σε συνεννόηση μέσα σε λίγους μήνες θα προσφύγουν σε διεθνή διαιτησία, δηλαδή θα προσλάβουν διεθνή εμπειρογνώμονα για να προτείνει λύση με βάση τα εκτιμώμενα αποθέματα των δύο ταμιευτήρων.⁵⁹

Ο Αγωγός EastMed

Σύντομο ιστορικό

Η ενέργεια υπήρξε σημαντικός παράγοντας αναβάθμισης των διμερών σχέσεων Ελλάδας και Ισραήλ, αν και η Ελλάδα δεν διαθέτει ακόμη αποδεδειγμένα αποθέματα φυσικού αερίου. Παρ' όλα αυτά, επιδιώκει τη βελτίωση του ενεργειακού προφίλ της ως κράτος διαμετακόμισης του φυσικού αερίου που προέρχεται από το Ισραήλ και την Κύπρο προς την ευρωπαϊκή αγορά, κυρίως μέσω του αγωγού EastMed. Επιπλέον, η χώρα είναι σημαντικός καταναλωτής φυσικού αερίου και η ζήτησή της αναμένεται να φθάσει περίπου τα 6-7 δις κ. π. μέχρι το 2020. Οι εισαγωγές φυσικού αερίου από το Ισραήλ και την Κύπρο θα επέτρεπαν στην Ελλάδα είτε να αντικαταστήσει πλήρως τις ακριβότερες εισαγωγές υγροποιημένου φυσικού

⁵⁸ Gorodeisky, S. (2018, March 13). *Ishai license holders warn on gas extraction from Aphrodite*. Ανακτήθηκε την 01/4/22 από: <http://en.globes.co.il/en/article-ishai-license-holders-warn-on-gas-extraction-from-aphrodite-1001227479>.

Το Ishai είναι μία από τις πέντε θαλάσσιες γεωτρήσεις που είναι γνωστές ως "Pelagic Licenses", οι οποίες εκτείνονται περίπου 170 χιλιόμετρα δυτικά της Χάιφα και συνορεύουν με τις άδειες Gal και Ratio Sea, στις οποίες βρίσκονται η δομή Leviathan και η δομή Noble Energy Block 12 στην Κύπρο.

⁵⁹ Παπαδημητρίου, Γ. (2022, Μάρτιος 15). Νέα προσπάθεια να βρεθεί λύση για το «υπόλοιπο» της Αφροδίτης στην ισραηλινή ΑΟΖ – Με σενάριο συνεκμετάλλευσης πιέζει το Ισραήλ. *Energy Press*. Ανακτήθηκε την 01/4/22 από: <https://energypress.gr/news/nea-prospatheia-na-vrethei-lysi-gia-ypoloipo-tis-afroditis-stin-israilini-aoz-me-senario>.

Ελλείπει συμφωνίας διανομής, το Ισραήλ αρνείται να επιτρέψει στην Κύπρο να αναπτύξει την Αφροδίτη, επειδή η άντληση φυσικού αερίου από αυτήν θα προκαλέσει επίσης μείωση του φυσικού αερίου που θα αντληθεί από το κοιτάσμα Ishai. Ισραηλινοί εμπειρογνώμονες εκτιμούν ότι το πρόβλημα αυτό δεν είναι σοβαρό αλλά αποκλειστικά τεχνικό και ότι είναι θέμα χρόνου να λυθεί.

αερίου από την Αλγερία είτε να μειώσει την εξάρτησή της από τις εισαγωγές φυσικού αερίου από τη Ρωσία.⁶⁰

Τον Μάιο του 2018, οι ηγέτες της Κύπρου, του Ισραήλ και της Ελλάδας συμφώνησαν να προωθήσουν έναν αγωγό που θα προμήθευε την Ευρώπη με φυσικό αέριο από την Ανατολική Μεσόγειο. Ο αγωγός EastMed θα έφερνε φυσικό αέριο από τα υπεράκτια κοιτάσματα του Ισραήλ και της Κύπρου μέσω της Ελλάδας στην Ιταλία και τη Βουλγαρία. Εκτιμήθηκε ότι ο αγωγός θα μπορούσε να στέλνει έως και 20 δις κ. μ. φυσικού αερίου στην Ευρώπη ετησίως, καλύπτοντας έως και το 10% των αναγκών της Ευρώπης σε φυσικό αέριο.⁶¹

Στα τέλη του 2020, το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών ψήφισε νομοθεσία που περιελάμβανε στήριξη για την κατασκευή αγωγών και τερματικών σταθμών υδροποιημένου φυσικού αερίου και δημιούργησε ένα Ενεργειακό Κέντρο Ανατολικής Μεσογείου που διοικείται από το Υπουργείο Ενέργειας των ΗΠΑ. Στη συνέχεια, ο υπουργός Ενέργειας Dan Brouillette ανακοίνωσε την υποστήριξη του υπουργείου του στο έργο του αγωγού EastMed.⁶² Το 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χαρακτήρισε τον αγωγό ως «έργο κοινού ενδιαφέροντος», επενδύοντας δεκάδες εκατομμύρια δολάρια σε τεχνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές μελέτες. Ο αγωγός νοείται ως διασυνοριακό ενεργειακό έργο προτεραιότητας με στόχο την ολοκλήρωση της ενεργειακής υποδομής της ΕΕ.⁶³

Αναστροφή της πολιτικής των Ηνωμένων Πολιτειών

Στα τέλη Ιανουαρίου του 2022, οι Ηνωμένες Πολιτείες αποσύρουν την υποστήριξή τους για το έργο, προκαλώντας έκπληξη στην Ελλάδα, το Ισραήλ και την Κύπρο προκαλώντας σοβαρές συνέπειες. Πρώτον, η ΕΕ ουσιαστικά εγκαταλείπει την προσέγγιση του ενεργειακού μετασχηματισμού, το φυσικό αέριο δηλαδή να

⁶⁰ Stergiou, A. (2015). Greek–Israeli Defense and Energy Ties: Writing a New Chapter in Bilateral Relations. *Israel Journal of Foreign Affairs* 9 (3). Ανακτήθηκε την 27/3/22 από: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/23739770.2015.1126778>. (σ. 423).

⁶¹ Kissane, C. *Energy & Security in the Eastern Mediterranean*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 16 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/jjYei8TO2VbvUXd>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2022). Σχετικοί χάρτες παρατίθενται στο Παράρτημα «Ζ».

⁶² Kissane, C. *Energy & Security in the Eastern Mediterranean*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 16 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/jjYei8TO2VbvUXd>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2022).

⁶³ Cañete, A. (2017). *Parliamentary questions: Answer given by Mr Arias Cañete on behalf of the Commission*. European Parliament. 4 July. Ανακτήθηκε την 27/1/22 από: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2017-003056_EN.html.

αποτελέσει τη γέφυρα μεταξύ των συμβατικών και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και δεύτερον, η απόσυρση της αμερικανικής υποστήριξης για τον αγωγό EastMed δεν ευθυγραμμίζεται με τον στόχο των ΗΠΑ να απογαλακτίσουν την Ευρώπη από τη ζήτηση ρωσικού φυσικού αερίου.

Και καθώς η Τουρκία πρόκειται να επωφεληθεί από τις επαναδιαπραγματεύσεις των εργασιών του αγωγού, αυτή η αντιστροφή της πολιτικής επιβραβεύει την επιθετική περιφερειακή συμπεριφορά εις βάρος στενών συμμάχων των ΗΠΑ, όπως η Ελλάδα και το Ισραήλ.

EastMed: Ψάχνοντας την ευκαιρία

Υπό το πρίσμα της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία και της επακόλουθης δραματικής αύξησης των τιμών της ενέργειας παγκοσμίως και της σοβαρής έλλειψης φυσικού αερίου στην Ευρώπη, ίσως υπάρχει μια ευκαιρία να επανεξεταστεί η βιωσιμότητα του αγωγού EastMed. Αν και θα μπορούσε να εξαρτάται από την αμερικανική προθυμία να ακυρώσει την απόσυρσή της, ο αγωγός εξακολουθεί να απολαμβάνει τεράστιας υποστήριξης από τις κυβερνήσεις του Ισραήλ, της Ελλάδας, της Κύπρου και της Ιταλίας.⁶⁴

Στις 7 Μαρτίου, ο διευθύνων σύμβουλος της Chevron, Michael Wirth, δήλωσε ότι οι συζητήσεις για τον αγωγό EastMed θα πρέπει να αναζωπυρωθούν για να παράσχει στην Ευρώπη μια εναλλακτική λύση έναντι του ρωσικού φυσικού αερίου. Εάν ολοκληρωθεί, το έργο του αγωγού EastMed θα μπορούσε να βελτιώσει την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης, διαφοροποιώντας τις διαδρομές και τους προμηθευτές φυσικού αερίου, και παρέχοντας ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Μένει να δούμε αν ποτέ υλοποιηθεί και υπό ποιες συνθήκες.⁶⁵

⁶⁴ Ruhe, J. & Milner, S. (2022, March 15). U.S. Must Support East Med Energy Security. *JINSA*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: https://jinsa.org/jinsa_report/us-must-support-east-med-energy-security/. (σ. 2-4).

⁶⁵ Kissane, C. *Energy & Security in the Eastern Mediterranean*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 16 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/jjYei8TO2VbvUXd>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2022).

Κεφάλαιο τέταρτο

Εμπλοκή των Μεγάλων Δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο

Εισαγωγή

Οι βαθιές διαρθρωτικές αλλαγές στην παγκόσμια και περιφερειακή πολιτική τον 21ο αιώνα μετέφεραν την Ανατολική Μεσόγειο από το περιθώριο των διεθνών σχέσεων στο κέντρο του παιχνιδιού των μεγάλων δυνάμεων. Η Μεσόγειος απέκτησε νέα σημασία όχι μόνο ως ζώνη συγκρούσεων, τζιχαντιστικής απειλής, πολιτικών ανακατατάξεων και αλληλεπικαλυπτόμενων συμφερόντων των μεγάλων δυνάμεων, αλλά και επειδή η αρχιτεκτονική ασφάλειας της Μεσογείου βρίσκεται σε εξέλιξη. Η Ρωσία και η Δύση έχουν εισέλθει σε μια νέα πορεία ανοιχτής αντιπαράθεσης και αντιπαλότητας σε διάφορες περιοχές του πλανήτη που έχουν κάποια γεωστρατηγική σημασία. Ωστόσο, το απλουστευτικό δυαδικό μοντέλο της εποχής του Ψυχρού Πολέμου δεν είναι πλέον επίκαιρο.⁶⁶

Οι ίδιοι δρώντες μπορούν να είναι σύμμαχοι ή αντίπαλοι ανάλογα με τα επίπεδα των διεθνών σχέσεων και τα συγκεκριμένα ζητήματα. Ανεξάρτητα από τις διαφορές μεταξύ της Ρωσίας και της Δύσης, η καταπολέμηση του Ισλαμικού Κράτους του Ιράκ και του Λεβάντε αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα όχι μόνο για τις ΗΠΑ και την Ευρώπη αλλά και για τη Ρωσία, επειδή το τρομοκρατικό κίνημα είναι σε θέση να διεξάγει ή να εμπνεύσει τρομοκρατία στο έδαφός τους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να αντιταχθούν στο Ιράν σε ένα θέατρο και να το υποστηρίξουν σε ένα άλλο. Αυτή είναι η φύση του να αρνείσαι την επέμβαση μεγάλης κλίμακας αλλά να δεσμεύεσαι για μια ισορροπία δυνάμεων.⁶⁷

Αρχιτεκτονική ασφάλειας στην Ανατολική Μεσόγειο

Η αρχιτεκτονική της ασφάλειας στην Ανατολική Μεσόγειο μεταβάλλεται ραγδαία εν μέρει κατά την τελευταία δεκαετία ως αποτέλεσμα των ριζικών μετασχηματισμών σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Οι ΗΠΑ, η ΕΕ, το ΝΑΤΟ, η Ρωσία και η Κίνα, εμπλέκονται σε ένα παιχνίδι μεγάλων δυνάμεων στην

⁶⁶ Lesser, I. (2018, April 19). Thunder over the Eastern Mediterranean. *ekathimerini*. Διαθέσιμο στο: <http://www.ekathimerini.com/227805/opinion/ekathimerini/comment/thunder-over-the-eastern-mediterranean>. (Εγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

⁶⁷ Friedman, G. (2015, March 31). The Middle East Balance of Power Matures. *Starfor*. Διαθέσιμο στο: <https://worldview.stratfor.com/article/middle-eastern-balance-power-matures>. (Εγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

περιοχή, γι' αυτό και επανεξετάζουν και εξισορροπούν τις στρατηγικές τους.⁶⁸ Η Τουρκία και το Ιράν έχουν αναδειχθεί στην Ανατολική Μεσόγειο ως ισχυρές περιφερειακές δυνάμεις με γεωπολιτικές φιλοδοξίες.

Οι μεγάλες δυνάμεις αποκαλούν όλο και περισσότερο την περιοχή και σπίτι τους. Οι στρατιωτικές βάσεις της Ρωσίας στη Συρία και τη Λιβύη και η επιστροφή των ναυτικών της δυνάμεων στη Μεσόγειο θέτουν σε κίνδυνο τη νοτιοανατολική πλευρά του NATO. Με την απόκτηση μεριδίων ιδιοκτησίας και δικαιωμάτων εκμετάλλευσης λιμένων και άλλων κρίσιμων υποδομών, η κινεζική Πρωτοβουλία Belt and Road επεκτείνεται στην Ανατολική Μεσόγειο. Αν και δεν αποτελεί μεγάλη δύναμη, το Ιράν εδραιώνει τις πολιτοφυλακές του, με τους όλο και πιο ικανούς πυραύλους και τα μη επανδρωμένα αεροσκάφη που μπορούν να στοχεύουν τη ναυτιλία, κατά μήκος των ακτών του Λιβάνου και της Συρίας.

Διεθνείς Οργανισμοί

Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι απλώς ένας αδρανής θεατής στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Ανατολική Μεσόγειος είναι μια περιοχή όπου διαμορφώνεται και δοκιμάζεται η στρατηγική των Βρυξελλών για τη μετά διεύρυνση εποχή. Σήμερα γίνεται όλο και πιο σαφές ότι η φιλοδοξία της ΕΕ που αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός δακτυλίου φίλων στην περιοχή δεν έχει επιτευχθεί. Με τις πολύπλευρες προκλήσεις που προέρχονται από τη νότια περιφέρεια της Ευρώπης, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να μείνει αμέτοχη λόγω των εμφανών αλληλεξαρτήσεων. Η Παγκόσμια Στρατηγική Ασφάλειας της ΕΕ (EU Global Security Strategy – EUGS) δίνει μεγάλη προσοχή στις προκλήσεις αυτές, με πρώτη και καλύτερη τη μετανάστευση στο ευρωπαϊκό έδαφος. Η μετανάστευση βρίσκεται στην κορυφή της ευρωπαϊκής ατζέντας ως πολιτικό, οικονομικό και ασφαλιστικό ζήτημα. Η μεταναστευτική κρίση αντιμετωπίζεται στην Ευρώπη ως υπαρξιακή πρόκληση.⁶⁹

Η ικανότητα της ΕΕ να διαχειριστεί την προσφυγική κρίση σε ολόκληρη την περιοχή της Μεσογείου θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια δοκιμασία για τη βιωσιμότητα της ΕΕ ως ένα μεγάλο ενοποιητικό σχέδιο, από την επιβίωση του καθεστώτος

⁶⁸ Χειλά, Ε. (2019, Απρίλιος 21), Ανατολική Μεσόγειος, γεωπολιτικές δυναμικές και Ελλάδα, *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: https://cfir.gr/files/economistanatolikimesogeios_geopolikesdynameis_ellada.pdf.

⁶⁹ Alexandrova-Arbatova, N. (2018, August xx). Article: «Great Powers Involvement In Eastern Mediterranean». *Cyprus Center for European and International Affairs – University of Nicosia*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMPEN_29.pdf.

Schengen έως τη Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία (Permanent Structured Cooperation – PESCO) στον τομέα της ασφάλειας. Η στενή διασύνδεση της εξωτερικής και εσωτερικής ασφάλειας που σχετίζονται με τη μετανάστευση και την τρομοκρατική απειλή έχει ήδη οδηγήσει στη θριαμβευτική πορεία των λαϊκιστικών κινήματων στις ευρωπαϊκές κοινωνίες, εκμεταλλευόμενα τη δυσαρέσκεια των ευρωπαίων πολιτών για τις Βρυξέλλες και τις εθνικές πολιτικές ελίτ.⁷⁰

Η κρίση στις ευρωατλαντικές σχέσεις, η οποία είχε βαθύνει από την αντιευρωπαϊκή στάση του Trump, σημαίνει ότι η ασφάλεια στη νότια γειτονιά της ΕΕ θα αποκτήσει όλο και περισσότερο ευρωπαϊκή αιτία. Το τελευταίο συνεπάγεται ότι η ΕΕ θα πρέπει να αποκτήσει στρατιωτικές ικανότητες για να αντιμετωπίσει τις συνεχιζόμενες και λανθάνουσες συγκρούσεις στην περιοχή. Η μόνη θετική πτυχή της προκατάληψης του Trump έναντι των ευρωπαίων συμμάχων είναι ότι είχε γίνει καταλύτης για την PESCO.⁷¹

Βορειοατλαντική Συμμαχία (North Atlantic Treaty organization – NATO)

Για το NATO, οι συγκρούσεις στην Ανατολική Μεσόγειο αποτελούν μέρος ευρύτερων προκλήσεων για τη διεθνή τάξη που βασίζεται σε κανόνες, την οποία η Βορειοατλαντική Συμμαχία έχει δεσμευτεί να υπερασπιστεί. Έτσι, προτεραιότητα είναι η διατήρηση της πολυμερούς λειτουργίας του NATO, στο πλαίσιο της οποίας διατηρείται ο ατλαντικός δεσμός της Ευρώπης με τις Ηνωμένες Πολιτείες και ενισχύεται ο ίδιος ο ευρωπαϊκός πυλώνας της συμμαχίας μέσω της συνέργειας με την Ευρωπαϊκή Ένωση. Μόνο η στενότερη πολυμερής συνεργασία μέσω του NATO θα διατηρήσει την ειρήνη και την ασφάλεια στην Ευρώπη, θεμελιώδη προϋπόθεση για να διατηρήσει η ΕΕ το επίπεδο ευημερίας της σε μια πιο αμφισβητούμενη παγκόσμια τάξη με πιο ισχυρούς οικονομικούς ανταγωνιστές.⁷²

Εάν η Ευρώπη θέλει να παραμείνει διεθνής παίκτης και να μην γίνει απλώς ένα διεθνές πεδίο ανταγωνισμού για άλλους, πρέπει να διατηρήσει τους βασικούς πολυμερείς δυτικούς θεσμούς, δηλαδή το NATO και την ΕΕ. Αυτό αποτελεί

⁷⁰ Μάζης, Ι. & Σγούρος, Γ. (2020). *Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου*. Αθήνα: Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, (σελ.10-13).

⁷¹ Helwig, N. (2017, November 29). How to Explain PESCO to Trump ?AICGS. Διαθέσιμο στο: <https://www.aicgs.org/2017/11/how-to-explain-pesco-to-trump/>. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

⁷² Meyer zum Felde, R. (2020). *The Eastern Mediterranean Military Environment From a NATO Perspective*. (σ. 60). JSTOR. Ανακτήθηκε την 13/11/22 από: <https://www.jstor.org/stable/resrep28862.12>.

απαραίτητη στρατηγική επιταγή για τα έθνη της Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένης της Τουρκίας, όπως και η ανάπτυξη και ενίσχυση στενών εταιρικών σχέσεων με ομοϊδεάτες μη ευρωπαϊκές χώρες. Πίσω από τις θέσεις του NATO σε διάφορα ζητήματα που αφορούν την Ανατολική Μεσόγειο βρίσκεται η ανάγκη εκπλήρωσης αυτής της επιταγής.⁷³

Η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση για το NATO και για έναν ακόμη λόγο. Διότι στο επίκεντρο της σύγκρουσης βρίσκεται μια διαμάχη μεταξύ δύο κρατών μελών που εντάχθηκαν μαζί στη Συμμαχία το 1952, της Ελλάδας και της Τουρκίας. Από τη σκοπιά του NATO, η επιδεινούμενη και δυνητικά εκρηκτική σύγκρουση αποτελεί μια περίεργη πρόκληση, καθώς πρόκειται για μια περιφερειακή σύγκρουση της οποίας η επίλυση βρίσκεται γενικά εκτός του πλαισίου των αρμοδιοτήτων του NATO.

Κρατικοί Δρώντες

Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ)

Μετά το τέλος του διπολισμού και κατά την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα η περιφερειακή αρχιτεκτονική οικοδομήθηκε πάνω στην αδιαμφισβήτητη κυριαρχία των ΗΠΑ και στις συμμαχικές σχέσεις με το Ισραήλ και την Τουρκία. Σήμερα οι ΗΠΑ δεν είναι πλέον ο κυρίαρχος ή βασικός παράγοντας στην περιοχή αυτή και πρέπει πλέον να εξισορροπήσουν τις πολιτικές και τα συμφέροντά τους έναντι της αισθητής επιρροής μιας σειράς άλλων εξωτερικών και περιφερειακών δυνάμεων. Στην Ουάσινγκτον υπάρχει μια αυξανόμενη κατανόηση ότι οι στρατιωτικές δυνατότητες των ΗΠΑ είναι πολύ αραιές σε όλο τον κόσμο, πράγμα που σημαίνει ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα είναι σε θέση να διατηρήσουν έντονες στρατιωτικές επιχειρήσεις σε όλα τα πιθανά θέατρα ταυτόχρονα. Μια στρατιωτική σύγκρουση σε οποιοδήποτε θέατρο θα μείωνε σοβαρά την ικανότητα των ΗΠΑ σε άλλο θέατρο.⁷⁴

Με γνώμονα τον αυξανόμενο ανταγωνισμό των μεγάλων δυνάμεων με την Κίνα και τη Ρωσία, η κυβέρνηση Biden διεξαγάγει μια παγκόσμια αναθεώρηση της στάσης των δυνάμεων, η οποία, όπως την περιγράφει το Πεντάγωνο, περιλαμβάνει την τοποθέτηση «του σωστού αριθμού στρατευμάτων στα σωστά μέρη». Αυτό

⁷³ Meyer zum Felde, R. (2020). *The Eastern Mediterranean Military Environment From a NATO Perspective*. (σ. 60). *JSTOR*. Ανακτήθηκε την 13/11/22 από: <https://www.jstor.org/stable/resrep28862.12>.

⁷⁴ Edelman, E., Gen. Wald, C. (ret.) and Ruhe, J. (2021, November 20). America should re-envision the Eastern Med as a multi-theater power-projection platform. *Defence News*. Διαθέσιμο στο: <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2021/11/20/american-should-re-envision-the-eastern-med-as-a-multi-theater-power-projection-platform/>. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

συνεπάγεται σκληρές διαπραγματεύσεις για τομοίρασμα των περιορισμένων πόρων μεταξύ ανταγωνιστικών στόχων, ιδίως καθώς η Ουάσινγκτον πρέπει επίσης να αντιμετωπίσει τις αβεβαιότητες σχετικά με τις μελλοντικές αμυντικές δαπάνες και την αξία των αμερικανικών δεσμεύσεων μετά το Αφγανιστάν.⁷⁵

Κυριολεκτικά, ως η «θάλασσα μεταξύ των χωρών», η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί φυσικό γεωστρατηγικό σύνδεσμο μεταξύ της Ευρώπης, της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Για τον ίδιο λόγο, μετατρέπεται σε κρίσιμο πεδίο δράσης για τις επεκτατικές δυνάμεις που επιδιώκουν να υπονομεύσουν τα συμφέροντα των ΗΠΑ.⁷⁶

Πιο συγκεκριμένα, η μεταμόρφωση της Τουρκίας, υπό τον πρόεδρο Erdoğan, από αξιόπιστο σύμμαχο σε απρόβλεπτο, μονομερή και παρεμβατικό παράγοντα, διαδραματίζεται και στις τρεις ηπείρους και στα ενδιάμεσα ύδατα, όπου η Άγκυρα απειλεί την ειρηνική ανάπτυξη ορισμένων από τα μεγαλύτερα πρόσφατα ενεργειακά ευρήματα στον κόσμο από τους εταίρους των ΗΠΑ, την Ελλάδα, την Κύπρο, το Ισραήλ και την Αίγυπτο.⁷⁷

Οι παρούσες δυνάμεις που διαθέτουν οι ΗΠΑ στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που προέρχονται από τις υπόλοιπες δυνάμεις, είτε περιφερειακές, είτε παγκόσμιες. Καθώς το Πεντάγωνο εστιάζει εκ νέου στον ανταγωνισμό με την Κίνα στον Ινδο-Ειρηνικό, η αμερικανική παρουσία υποχωρεί από τα «καυτά σημεία» που γειτνιάζουν με την Ανατολική Μεσόγειο. Οι αμερικανικές βάσεις και τα επίπεδα στρατευμάτων συρρικνώνονται στη Μέση Ανατολή και την Αφρική, ενώ στη διατλαντική συμμαχία και στη Μόσχα εξακολουθούν να υπάρχουν αμφιβολίες σχετικά με τις συγκεκριμένες δεσμεύσεις της Αμερικής για συλλογική άμυνα. Αυτές οι εξελίξεις θα μπορούσαν να δημιουργήσουν κενά που θα καλυφθούν και θα πολεμηθούν από μεγάλες δυνάμεις, την Τουρκία, το

⁷⁵ Edelman, E., Gen. Wald, C. (ret.) and Ruhe, J. (2021, November 20). America should re-envision the Eastern Med as a multi-theater power-projection platform. *Defence News*. Διαθέσιμο στο: <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2021/11/20/american-should-re-envision-the-eastern-med-as-a-multi-theater-power-projection-platform/>. (Εγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

⁷⁶ Alexandrova-Arbatova, N. (2018, August xx). Article: «Great Powers Involvement In Eastern Mediterranean». *Cyprus Center for European and International Affairs – University of Nicosia*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMP_N_29.pdf.

⁷⁷ Cook, S. (2021, October, 27). What Erdogan's Struggles Mean for U.S.-Turkey Relations. Council on Foreign Relations. Διαθέσιμο στο: <https://www.cfr.org/in-brief/what-erdogans-struggles-mean-us-turkey-relations>. (Εγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

Ιράν και τρομοκρατικές ομάδες - και οι σύμμαχοι των ΗΠΑ βρίσκονται στη μέση, θέτοντας σοβαρά ζητήματα και για την ΕΕ.⁷⁸

Οι Ηνωμένες Πολιτείες μπορούν να μετριάσουν τις προβληματικές επιπτώσεις αυτής της ευρύτερης υποχώρησης και να αντισταθμίσουν τις μειώσεις σε παρακείμενες περιοχές, επαναπροσδιορίζοντας την Ανατολική Μεσόγειο ως πλατφόρμα προβολής ισχύος σε πολλαπλά θέατρα. Αυτό θα απαιτήσει μέτρια ενίσχυση της παρουσίας των αμερικανικών δυνάμεων. Από λίγες στρατηγικές θέσεις στην περιοχή, τα χερσαία, εναέρια και ναυτικά μέσα των ΗΠΑ θα μπορούσαν να εναλλάσσονται ή να αναπτύσσονται ταχέως στην κοντινή Ανατολική Ευρώπη, τη Μαύρη Θάλασσα, τη Μέση Ανατολή, την Ερυθρά Θάλασσα, το Σαχέλ και το Κέρας της Αφρικής.

Η Ελλάδα είναι μια ιδιαίτερα ελκυστική τοποθεσία και εταίρος. Η θέση της στον κόμβο της περιοχής, συμπεριλαμβανομένου του λιμανιού στον κόλπο της Σούδας στην Κρήτη, είναι ιδανική για την προβολή ισχύος προς όλες τις κατευθύνσεις. Η Αθήνα υποστηρίζει επίσης με ενθουσιασμό τις ΗΠΑ, καθώς είναι περιφερειακός πάροχος ασφάλειας και διπλωματικός ηγέτης.⁷⁹

Έχοντας μόλις υπογράψει μια αναβαθμισμένη διμερή αμυντική συμφωνία, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να διερευνήσουν την προωθημένη ανάπτυξη πρόσθετων αεροπορικών πτερυγών και την εγγώρια τοποθέτηση δύο αντιτορπιλικών κατευθυνόμενων πυραύλων, τα οποία επί του παρόντος βρίσκονται στην Ισπανία και στην Ελλάδα. Εκτός από τη στάθμευση περισσότερων εκστρατευτικών και ναυαγοσωστικών δυνατοτήτων στον κόλπο της Σούδας, η Ουάσινγκτον θα πρέπει να ενισχύσει ακόμη περισσότερο τις εκ περιτροπής αποστολές μέσω ανεπαρκώς χρησιμοποιούμενων ελληνικών βάσεων, όπως η Αλεξανδρούπολη, η οποία είναι κατάλληλη για την προώθηση των δυνάμεων του ΝΑΤΟ στην Ανατολική Ευρώπη. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει πλοία παράκτιας μάχης, πλοία αμφίβιας

⁷⁸ Λάβδας, Κ. Α. (2021, Σεπτέμβριος 18). Από τον Ινδο-Ειρηνικό το γάντι στην Ευρώπη: Μια πρώτη ανάλυση. *Huffington post*. Διαθέσιμο στο: https://www.huffingtonpost.gr/entry/apo-ton-indo-eireniko-to-yanti-sten-eerope-mia-prote-analese_gr_6142f09ae4b07ad8c8db6317. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

⁷⁹ Χειλά, Ε. (2021), Ειρήνη Χειλά: Για έναν διαρκή επανακαθορισμό της εξωτερικής πολιτικής. *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: <https://cfir.gr/en/blog/99-cheila-economist2021>.

διοίκησης, αντιτορπιλικά και καταδρομικά κατευθυνόμενων πυραύλων και πλοία αποβάθρας.⁸⁰

Παράλληλα, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να εμβαθύνουν την εμπλοκή τους με τους εξελισσόμενους διπλωματικούς συνασπισμούς, οι οποίοι, αν και εδράζονται στην Ανατολική Μεσόγειο, επικαλύπτονται όλο και περισσότερο με τις γειτονικές αρχιτεκτονικές ασφαλείας. Με βάση τη συμμετοχή της στο «τριμερές» φόρουμ Ελλάδα-Κύπρου-Ισραήλ, η Ουάσιγκτον θα πρέπει να επεκτείνει αυτό το μοντέλο "3+1" σε άλλες τριμερείς συναντήσεις Ελλάδα-Κύπρου με την Αίγυπτο, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και την Ινδία - και να τις συντονίσει με παρόμοια πλαίσια στον Ινδο-Ειρηνικό. Η διπλωματία θα πρέπει να υποστηρίζεται από τακτικές, διευρυμένες στρατιωτικές ασκήσεις με αυτές τις χώρες καθώς και με άλλες με αυξανόμενους περιφερειακούς δεσμούς και ρόλο, όπως η Γαλλία, η Ιταλία, η Ιορδανία και η Σαουδική Αραβία.⁸¹

Ρωσική Ομοσπονδία

Από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου, το ενδιαφέρον της Σοβιετικής Ένωσης και μετέπειτα Ρωσικής ομοσπονδίας, για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου ήταν μεγάλο. Είτε αναβαθμίζοντας τις σχέσεις της με χώρες όπως το Ιράν, είτε επιχειρώντας να διατηρεί σταθερή την εκεί παρουσία της, άλλοτε με επιτυχία (Συρία) και άλλοτε όχι, η Ρωσία πάντα προσπαθούσε να είναι παρούσα στα γεωπολιτικά δρώμενα της περιοχής.⁸² Σήμερα η Ρωσία είναι παρούσα στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου σε μια εκτεταμένη κλίμακα χρησιμοποιώντας όλο το σύνολο των πολιτικών, οικονομικών και στρατιωτικών μέσων ανάλογα με την κάθε χώρα. Από την επίσημη ανάληψη της εξουσίας τον Μάιο του 2000, Ο πρόεδρος Vladimir Putin έχει επιδιώξει να αποκαταστήσει τη ρωσική επιρροή σε περιοχές τις οποίες έχασε το Κρεμλίνο τη δεκαετία του 1990. Από οικονομικής άποψης, η μεγάλης κλίμακας εμπλοκή στην περιοχή αποτελεί ευκαιρία για τη Ρωσία όχι μόνο να πουλήσει όπλα, αλλά και να συμπίεσει τη Δύση από τις αγορές όπλων, να οικοδομήσει συνεργασίες

⁸¹ Edelman, E., Gen. Wald, C. (ret.) and Ruhe, J. (2021, November 20). America should re-envision the Eastern Med as a multi-theater power-projection platform. *Defence News*. Διαθέσιμο στο: <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2021/11/20/american-should-re-envision-the-eastern-med-as-a-multi-theater-power-projection-platform/>. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

⁸² Dunlop, J. B. (1995). *The Rise of Russia and the Fall of the Soviet Empire*. Princeton University Press. (σ. 69-82).

σε όλη την περιοχή στο πλαίσιο του τομέα της ενέργειας και να επενδύσει στην ανάπτυξη υποδομών. Η Μεσόγειος του Κρεμλίνου επικεντρώνεται σε διάφορους στόχους.⁸³

Πρώτον, είναι η οικοδόμηση καθεστώτος, καθώς η ρωσική ηγεσία πορεύεται με την αντίληψη ότι, «αν θέλεις να ακουστείς, πρέπει να είσαι στο έδαφος», γι' αυτό και το Κρεμλίνο ενδιαφέρεται για ναυτικές βάσεις στη Συρία και τη Λιβύη. Δεύτερον, πρόκειται για μια πολιτική που αποσκοπούσε, τώρα πια, στην υπέρβαση της απομόνωσης που είχε επιβάλει η Δύση μετά τη σύγκρουση στην Ουκρανία. Η διευρυμένη πρόσβαση στη Μεσόγειο εξυπηρετεί αυτόν τον ευρύτερο στόχο με την εδραίωση σε μια ευρωπαϊκή σφαίρα επιρροής και τη μείωση της ικανότητας των ΗΠΑ να ελιχθούν στρατιωτικά.⁸⁴

Όλοι οι φιλόδοξοι δρώντες χρειάζονται αξιόπιστους συμμάχους ή τουλάχιστον ad hoc εταίρους. Η κοινή σοφία λέει: όσο πιο φιλική είναι η άμεση γειτονιά ενός κράτους, τόσο ισχυρότερη είναι η θέση του. Η εμφάνιση της άτυπης συμμαχίας μεταξύ της Ρωσίας, του Ιράν και της Τουρκίας που οικοδομήθηκε στη Συρία γύρω από την ειρηνευτική διαδικασία της Αστάνα έκανε πολλούς να σκεφτούν ότι η σημασία της υπερβαίνει κατά πολύ τα συριακά σύνορα. Τι κοινό έχουν οι εταίροι; Σίγουρα, είναι οι επικαλυπτόμενες γειτονιές της Ρωσίας, του Ιράν και της Τουρκίας. Αλλά δεδομένων των αντικρουόμενων συμφερόντων τους σε αυτούς τους χώρους, το γεγονός αυτό δεν τους φέρνει τόσο κοντά όσο τους χωρίζει. Όχι μόνο στον Καύκασο όπου τα συμφέροντά τους συγκρούονται, αλλά ακόμη και στη Συρία ακολουθούν διαφορετικές πολιτικές.⁸⁵

Τρίτον, είναι άλλη μια προσπάθεια απόδειξης, σύμφωνα με τους Ρώσους, της ικανότητάς τους να διορθώνουν ό, τι σπάνε οι ΗΠΑ. Όπως φαίνεται από τη Μόσχα, το Ιράκ, η αναταραχή της Αραβικής Άνοιξης, η Συρία και η Λιβύη αποτελούν μια καλή υπενθύμιση των αποτυχιών της Δύσης να σταθεροποιήσει την περιοχή μέσω της εξαγωγής δημοκρατίας σε προβληματικές χώρες. Η Ρωσία θέλει να

⁸³ Μπινιάρης, Ν. (2021, Σεπτέμβριος 03). Η Δύση διολισθαίνει σε επικίνδυνο ανορθολογισμό. *SLPress*. Διαθέσιμο στο <https://slpress.gr/diethni/i-dysi-diolisthainei-se-enan-epikindyno-anorthologismo/>, (Έγινε πρόσβαση στις 19 Μαρτίου 2022).

⁸⁴ Alexandrova-Arbatova, N. (2018, August xx). Article: «Great Powers Involvement In Eastern Mediterranean». *Cyprus Center for European and International Affairs – University of Nicosia*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMPN_29.pdf.

⁸⁵ Alexandrova-Arbatova, N. (2018, August xx). Article: «Great Powers Involvement In Eastern Mediterranean». *Cyprus Center for European and International Affairs – University of Nicosia*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMPN_29.pdf.

εμφανιστεί στην περιοχή όχι μόνο ως «χαφιάς», όπως η Δύση ορίζει την παρουσία της, αλλά πρωτίστως ως διαμεσολαβητής ειρήνης. Εάν οι ευρωπαϊκοί παράγοντες όπως η Ιταλία, η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο θέλουν να αποφύγουν την κλιμάκωση, οι ρωσικές διπλωματικές φιλοδοξίες παρέχουν κάποια μόχλευση. Οι Ρώσοι ιθύνοντες αναμένουν να συμμετάσχουν στις διεθνείς συζητήσεις για τη Λιβύη, όπως ακριβώς συμβαίνει στις διαπραγματεύσεις για τη Συρία και σε άλλα περιφερειακά σχήματα, όπως το Κουαρτέτο για την Ειρηνευτική Διαδικασία στη Μέση Ανατολή.⁸⁶

Τέλος, η Ρωσία ισχυρίζεται ότι είναι παρούσα στην περιοχή για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Ακόμη και αν το ΙΚ έχει περιορισμένες δυνατότητες να ενώσει τα ισλαμικά έθνη σε ένα ενιαίο χαλιφάτο, οι Ρώσοι πολιτικοί ηγέτες φοβούνται ότι οι χιλιάδες νέοι μουσουλμάνοι από όλο τον κόσμο που βρίσκονται στις εμπόλεμες περιοχές της Συρίας και μετακινούνται μεταξύ Συρίας και Ιράκ και αποκτούν εμπειρία μάχης και δεξιότητες σε τρομοκρατικές και αντάρτικες πολέμους, θα επιστρέψουν στις χώρες προέλευσής τους.⁸⁷

Κίνα

Η Κίνα, επίσης, αρχίζει να αποκτά μεγαλύτερο μερίδιο στην Ανατολική Μεσόγειο. Έχει από καιρό εμπορικά συμφέροντα στην περιοχή - από την πρόσβαση στη διώρυγα του Σουέζ μέχρι τις λιμενικές επιχειρήσεις και την ασφάλεια του προσωπικού στο εξωτερικό. Η κινεζική παρουσία στην περιοχή είναι ακόμη περιορισμένη, αλλά αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη δυναμική και θα είναι όλο και πιο δύσκολο να αγνοηθεί ο ρόλος της τα επόμενα χρόνια.⁸⁸

Το ενδιαφέρον της πηγάζει από το γεγονός ότι είναι φθηνότερο να αγοράσει περιουσιακά στοιχεία σε αυτό το μέρος του κόσμου από ό, τι εντός της σημερινής ΕΕ. Οι Κινέζοι επενδυτές δείχνουν προθυμία να αναλάβουν μεγαλύτερους κινδύνους από τους Ευρωπαίους αντιπάλους τους σε μια δυνητικά προσοδοφόρα αγορά με δεσμούς με την ΕΕ. Επιπλέον, το φθηνό κινεζικό χρήμα αποτελεί εναλλακτική λύση

⁸⁶ Feuer, S. and Borshchevskaya, A. (2017, November 02). Russia Makes Inroads in North Africa. Policy Analysis. *The Washington Institute*. Διαθέσιμο στο: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/russia-makes-inroads-in-north-africa>. (Έγινε πρόσβαση στις 19 Μαρτίου 2022).

⁸⁷ Reuters, (2022, March 31). Russia concerned at ISIS' plans to destabilize Central Asia. *Alarabiya*. Διαθέσιμο στο: <https://english.alarabiya.net/News/world/2022/03/31/Russia-concerned-at-ISIS-plans-to-destabilize-Central-Asia-Report>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

⁸⁸ Blanchard J. F. (Ed.) (2018). *China's Maritime Silk Road Initiative and South Asia, A Political Economic Analysis of its Purposes, Perils, and Promise*. Palgrave-MacMillan. (σελ.106-112).

έναντι του εμπορικά ακριβού δυτικού χρήματος ή του πολιτικά ακριβού χρήματος από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείου ή της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Ο εκτεταμένος ρόλος των κινεζικών εταιρειών στις κατασκευές και σε άλλα έργα σε όλη την περιοχή έχει οδηγήσει σε αυξανόμενη ανησυχία για την ασφάλεια των Κινέζων εργατών, η οποία θα χρησιμοποιηθεί ως πρόσχημα για βαθύτερη εμπλοκή στην περιοχή. Αυτό ισχύει ακόμη περισσότερο, δεδομένου ότι το σχέδιο της Κίνας «one belt, one road» θα μπορούσε να φέρει την Κίνα στον κόσμο της Μεσογείου με πιο άμεσο τρόπο.⁸⁹ Μεγάλο μέρος των χερσαίων και θαλάσσιων υποδομών που προβλέπονται σε αυτό το φιλόδοξο σχέδιο θα καταλήγει στην Ανατολική Μεσόγειο και την ενδοχώρα της.⁹⁰

Σε αυτό το πλαίσιο, η θέση της Ρωσίας θα είναι κρίσιμη για την εξελισσόμενη ισορροπία δυνάμεων. Δεδομένης της αντι-κινεζικής στάσης των ΗΠΑ, η στρατιωτική συνεργασία Ρωσίας-Κίνας (πόσο μάλλον η συγχώνευση των φυσικών πόρων της Ρωσίας με τον επιθετικό οικονομικό επεκτατισμό της Κίνας) θα είναι εφιάλτης για την παρούσα αμερικανική κυβέρνηση. Οι κοινές ρωσοκινεζικές ναυτικές ασκήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο που λαμβάνουν χώρα σε τακτική βάση παρακολουθούνται στενά από τους δυτικούς αναλυτές. Στις 30 Μαΐου 2018, ο ναύαρχος Harry Harris, ο αποχωρών αρχηγός της πρόσφατα μετονομασθείσας αμερικανικής Διοίκησης Ινδο-Ειρηνικού (Indo-Pacific Command – IndoPacom), σημείωσε ότι «η Κίνα παραμένει η μεγαλύτερη μακροπρόθεσμη πρόκλησή μας και «μια αναγεννημένη και επαναστατική Ρωσία, παραμένει μια υπαρξιακή απειλή για τις ΗΠΑ» και ότι κατά συνέπεια «ο ανταγωνισμός των Μεγάλων Δυνάμεων έχει επιστρέψει».⁹¹

Γαλλία

Η Γαλλία, όπως τόνισε ο πρόεδρος Μακρόν το καλοκαίρι του 2020, βλέπει τον εαυτό της ως μεσογειακή δύναμη. Μάλιστα, ως το μοναδικό παράκτιο κράτος με μόνιμη έδρα στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και με τις

⁸⁹ Chatzky, A. and McBride, J. (2020, January 28). China's Massive Belt and Road Initiative. *Council on Foreign Affairs*. Διαθέσιμο στο: <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>. (Εγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

⁹⁰ Lesser, I. (2016, June 28). The Eastern Mediterranean Vortex. *Turkish Policy Quarterly*. Διαθέσιμο στο: <http://turkishpolicy.com/article/802/the-eastern-mediterranean-vortex>. (Εγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

⁹¹ Scott, D. Russia-China Naval Cooperation in an Era of Great Power Competition. *CIMSEC*. Διαθέσιμο στο: <https://cimsec.org/russia-china-naval-cooperation-in-an-era-of-great-power-competition/>. (Εγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

ισχυρότερες, κατά τον ίδιο, ένοπλες δυνάμεις στη λεκάνη της Μεσογείου, διεκδικεί ηγετικό ρόλο στην περιοχή. Η ήπια ισχύς της στην περιοχή προέρχεται, όπως δήλωσε ο Macron, από τους ιστορικούς δεσμούς της Γαλλίας με τις πολιτικές ελίτ των χωρών που συνορεύουν με τη Μεσόγειο, καθώς και από ένα εκτεταμένο δίκτυο διπλωματικών, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων στα κράτη αυτά.⁹²

Η ανατολική Μεσόγειος διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην πολιτική ασφάλειας και άμυνας της Γαλλίας. Στο πλαίσιο του πολέμου κατά της διεθνούς τρομοκρατίας, γαλλικά μαχητικά αεροσκάφη που σταθμεύουν στην Ιορδανία έχουν επιτεθεί σε θέσεις του ΙΚ στη Συρία και το Ιράκ. Ωστόσο, ο πιο καθοριστικός παράγοντας για τη συμπεριφορά της Γαλλίας στη λεκάνη της Μεσογείου είναι η νέα τάξη πραγμάτων που αναδύεται στην ανατολική Μεσόγειο.⁹³

Η αποχώρηση των ΗΠΑ από την περιοχή έχει πλέον δημιουργήσει μια ευκαιρία για το Παρίσι να επιδιώξει τα δικά του συμφέροντα. Η Γαλλία θεωρεί ότι η Τουρκία είναι ο μεγαλύτερος αντίπαλός της σε αυτό. Τα τελευταία χρόνια, η Άγκυρα έχει επενδύσει σημαντικά στην επέκταση των ενόπλων δυνάμεων και των ναυπηγείων της. Στο ναυτικό της δόγμα με τίτλο «Γαλάζια Πατρίδα», η Τουρκία ισχυρίζεται ότι προστατεύει τα θαλάσσια συμφέροντα στη Μεσόγειο, το Αιγαίο και τη Μαύρη Θάλασσα.⁹⁴

Εργάζεται επίσης, για στενότερους δεσμούς με την Ελλάδα και την Κύπρο. Τον Μάιο του 2019 το Παρίσι και η Λευκωσία είχαν ήδη συμφωνήσει ότι τα γαλλικά πολεμικά πλοία επιτρέπεται να καταπλέουν στην κυπριακή ναυτική βάση στο Μαρί, ενώ τον Ιανουάριο του 2020 η γαλλική κυβέρνηση κατέληξε σε συμφωνία με την Αθήνα για κοινές θαλάσσιες, αεροπορικές και χερσαίες επιχειρήσεις.⁹⁵

⁹² Kempin, R. (2021, May 28). France's Foreign and Security Policy under President Macron. *Stiftung Wissenschaft und Politik*. Διαθέσιμο στο: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/frances-foreign-and-security-policy-under-president-macron#hd-d23619e3594>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

⁹³ Diplomatie.gouv.fr, War in Syria: Understanding France's position, *France Diplomacy*. Διαθέσιμο στο: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/syria/war-in-syria-understanding-france-s-position/>, (έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

⁹⁴ Jabbour, J.(2021, May 06). France vs. Turkey in the EastMed. A Geopolitical Rivalry between a "Keeper" of the Old Order and a Challenging Emergent Power. *ifri*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/jabbour_france_vs_turkey_eastmed_2021.pdf Η Άγκυρα αποκαλεί την ανατολική Μεσόγειο «τουρκική θάλασσα».

⁹⁵ Kempin, R. (2021, May 28). France's Foreign and Security Policy under President Macron. *Stiftung Wissenschaft und Politik*. Διαθέσιμο στο: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/frances-foreign-and-security-policy-under-president-macron#hd-d23619e3594>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Η Γαλλία κατάφερε ακόμη και να γίνει μέλος του «Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου» στις 09 Μαρτίου του 2021. Τον Ιανουάριο του 2020 εκδήλωσε επιθυμία πρώτη φορά για να ενταχθεί σε αυτόν τον πρόσφατα δημιουργηθέντα περιφερειακό οργανισμό, στον οποίο συμμετέχουν η Αίγυπτος, το Ισραήλ, η Ελλάδα, η Κύπρος, η Ιορδανία και η Παλαιστινιακή Εθνική Αρχή. Η επιρροή της Γαλλίας στην περιοχή αποδίδει καρπούς όσον αφορά και στις αμυντικές συμφωνίες, κυρίως με την Ελλάδα.⁹⁶

⁹⁶ ΑΠΕ-ΜΠΕ. (2021, Μάρτιος 09). Η Γαλλία νέο μέλος του EastMed Gas Forum. *Capital*. Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/diethni/3530974/i-gallia-neo-melos-tou-east-med-gas-forum>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Κεφάλαιο πέμπτο

Η συμβολή της Ελλάδας στην ασφάλεια της περιοχής – η νέα περιφερειακή της στρατηγική και οι πολυμερείς συμφωνίες

Εισαγωγή

Οι σημαντικές εξελίξεις στην περιφερειακή πολιτική της Τουρκίας από τα τέλη του 2019 είχαν ως αποτέλεσμα να ταρακουνήσουν την Ελλάδα και να μετατρέψουν το 2020 σε μια εξαιρετική χρονιά όσον αφορά στην εξωτερική της πολιτική. Η Ελλάδα, πέρα από τις νέες θαλάσσιες οριοθετήσεις, επιδίωξε κυρίως να αναπτύξει συνέργειες, μεταξύ άλλων και με τις στρατιωτικές δυνάμεις της Μέσης Ανατολής, μέσω των οποίων θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τους τουρκικούς σχεδιασμούς στην ανατολική Μεσόγειο, όπου η Ελλάδα είναι ο πρώτος στόχος, μαζί με την Κύπρο, επιδιώκοντας παράλληλα να εκσυγχρονίσει την αεροπορία και το ναυτικό της.⁹⁷

Από τη στιγμή που η Τουρκία υπέγραψε το τουρκολιβυκό μνημόνιο στις 27 Νοεμβρίου 2019 που παραβίαζε τα ελληνικά θαλάσσια δικαιώματα, η Αθήνα προχώρησε σε αντίστοιχες δύο δικές της οριοθετήσεις, μία τον Ιούνιο του 2020 με την Ιταλία⁹⁸ και μία με την Αίγυπτο τον επόμενο Αύγουστο,⁹⁹ με στόχο να αντιμετωπίσει την παράνομη αυτή συμφωνία. Τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, η Ελλάδα συμφώνησε με την Αλβανία, έναν από τους στρατηγικούς εταίρους της Τουρκίας, ότι η διευθέτηση των θαλάσσιων συνόρων τους θα πρέπει να αφεθεί στη διεθνή διαιτησία, ενώ τον Ιανουάριο του 2021 επέκτεινε τα χωρικά της ύδατα στο Ιόνιο Πέλαγος στα 12 ναυτικά μίλια. Την ίδια στιγμή, επανέλαβε το διακριτικό της δικαίωμα να πράξει το ίδιο κατά μήκος ολόκληρης της ακτογραμμής της, αν χρειαστεί, γνωρίζοντας ότι μια επέκταση πέραν των 6 ναυτικών μιλίων στο Αιγαίο Πέλαγος θα αποτελούσε *casus belli* για την Τουρκία.

⁹⁷ Marghelis, A. Greece's New Regional Strategy. *FMES*. Ανακτήθηκε την 21/3/22 από: <https://fmes-france.org/greeces-new-regional-strategy-aris-marghelis/>.

⁹⁸ Marghelis, A. (2021, April). The maritime delimitation agreement between Greece and Italy of 9 June 2020: An analysis in the light of International Law, national interest and regional politics", *Marine Policy*, vol. 126, *Science Direct*. Ανακτήθηκε την 23/3/22 από: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0308597X21000130>.

⁹⁹ Marghelis, A. (2021, February). Le mémorandum d'accord entre la Turquie et le gouvernement d'entente national libyen et l'accord de délimitation entre la Grèce et l'Égypte dans leur contexte régional, *Annuaire de Droit Maritime et Océanique (ADMO)*. Ανακτήθηκε την 23/3/22 από: https://cdmo.univ-nantes.fr/medias/fichier/marghelis-accords-turco-libyen-et-gre-co-egyptien_1617389805871-pdf?ID_FICHE=868691&INLINE=FALSE.

Η συμβολή της Ελλάδας στην ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου μέσω των πολυμερών συμφωνιών

Η παγκόσμια εμπειρία αλλά και η ιστορική διαδρομή του Ελληνισμού μας έχουν δείξει ότι δεν υπάρχουν απειλές που δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν. Αρκεί, να είμαστε ενωμένοι και αποφασισμένοι να θυσιάσουμε για να επιβιώσουμε αλλά και να διαφυλάξουμε την εθνική μας ακεραιότητα και αξιοπρέπεια. Στην προσπάθειά μας αυτή τέσσερις είναι οι πυλώνες οι οποίοι μας στηρίζουν:¹⁰⁰

- α. Εθνική Ομοψυχία
- β. Το Διεθνές Δίκαιο
- γ. Ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις για αποτροπή ή άμυνα
- δ. Η διπλωματική δραστηριότητα

Σε αυτό το μέρος του κεφαλαίου και προκειμένου να εξεταστεί η συμβολή της Ελλάδας στην ασφάλεια της Ανατολικής Μεσογείου, θα αναλυθεί η διπλωματική δραστηριότητα της χώρας μας, πτυχή της οποίας εδράζεται στις πολυμερείς συμφωνίες.

Η ήπια ισχύς της Ελλάδας στο νέο γεωπολιτικό περιβάλλον

Με την είσοδο στον 21ο αιώνα η Ελλάδα κλήθηκε να αντιμετωπίσει πληθώρα προκλήσεων, τόσο στο δομικό επίπεδο όσο και διλήμματα, όπως ο τουρκικός αναθεωρητισμός, ο φονταμενταλισμός, η έκρηξη των μεταναστευτικών ροών κλπ. Η γεωγραφική θέση της χώρας της προσδίδει πραγματικό ή δυνητικό ρόλο στις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις, αλλά και σε ζητήματα ασφαλείας σε μια ευρεία περιοχή, από την ανασυγκρότηση των Βαλκανίων και την πολιτική μεταρρύθμιση μέχρι την ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή, και από τη μεταφορά ενέργειας μέχρι τη θαλάσσια ασφάλεια στη Μεσόγειο και αλλού.¹⁰¹

Σε αυτό το πλαίσιο, η εφαρμογή μιας πολιτικής σταθεροποίησης και ενίσχυσης των πολυμερών σχέσεων και συμπράξεων με χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα και η Ρωσία, αλλά και ενίσχυσης του προφίλ της στους διεθνείς οργανισμούς και συμμαχίες, όπως ΟΗΕ, ΕΕ, ΔΝΤ, ΠΤ και ΝΑΤΟ ενδυναμώνει το ρόλο της κάτι που

¹⁰⁰ Κωσταράκος, Μ. *Θέματα Ασφαλείας και Άμυνας στην ΕΕ – Ο ρόλος της Ελλάδος*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 11 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/Χykgi6LNOgONcr4>, (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

¹⁰¹ Lesser, I. O., Larrabee, F. S., Zanini, M. and Vlachos-Dengler, K. (2001).Greece's New Geopolitics. *RAND*. Ανακτήθηκε την 27/3/22 από: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1393.html.

μπορεί να λειτουργήσει ως ανάχωμα έναντι στον τουρκικό επεκτατισμό. Η Ελλάδα έχει μέτρια ισχύ και δυνατότητες σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά διαθέτει σημαντικά πλεονεκτήματα «ήπιας ισχύος», για να δανειστούμε την ορολογία του Joseph Nye. Το νέο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ελλάδας προσφέρεται για την εφαρμογή της ήπιας ισχύος με σημαντικούς τρόπους. Ούτως ή άλλως, η πολιτική του εξαναγκασμού δεν βρισκόταν ποτέ στην ατζέντα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής.¹⁰²

Εν ολίγοις, στο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ελλάδας, το πολυμερές πλαίσιο έχει βαρύνουσα σημασία. Ως εκ τούτου, η χώρα μας με την χρησιμοποίηση των κατάλληλων διπλωματικών εργαλείων είναι σε θέση να συμβάλει στην ασφάλεια της περιοχής, μέσω των πολυμερών της συνεργασιών, συνεργειών και συμφωνιών και να εδραιωθεί ως πυλώνας σταθερότητας και συνεργασίας στη «νέα» περιοχή της ευρύτερης Ανατολικής Μεσογείου με ισχυρή αποτρεπτική δύναμη.¹⁰³

Οι παραδοσιακοί φορείς της εξωτερικής πολιτικής έχουν αποδειχθεί ανεπαρκείς

Αντιμέτωπη με τον κίνδυνο στρατιωτικής κλιμάκωσης με την Τουρκία το 2020, η Ελλάδα αναγνώρισε τόσο την ανάγκη της, η οποία είναι αναμφισβήτητη, όσο και τα όρια των δεσμών της με την Ευρωπαϊκή Ένωση και το NATO. Η ΕΕ παραμένει το κύριο πλεονέκτημα της Ελλάδας, αλλά συναντά εμπόδια από τις εσωτερικές διαφωνίες της στην εξωτερική πολιτική. Κράτη όπως η Ισπανία, η Ιταλία, η Γερμανία, η Ουγγαρία και η Μάλτα έχουν δείξει μεγάλη απροθυμία να υιοθετήσουν μια σταθερή προσέγγιση απέναντι στην Τουρκία. Από την άλλη πλευρά, η Γαλλία, η Αυστρία και ακόμη και η Σλοβενία υπερασπίζονται μια σθεναρή στάση σε συνδυασμό με ουσιαστική υποστήριξη προς την Ελλάδα και την Κύπρο.¹⁰⁴

Το NATO από την πλευρά του, ενδιαφερόμενο να διατηρήσει τη συνοχή του, παρέμεινε πιστό στις παραδοσιακές ίσες αποστάσεις μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Αυτή είναι μια θέση με την οποία δυσανασχετεί η Ελλάδα, καθώς θεωρεί

¹⁰² Χειλά, Ε. (2021), Ειρήνη Χειλά: Για έναν διαρκή επανακαθορισμό της εξωτερικής πολιτικής. *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: <https://cfir.gr/en/blog/99-cheila-economist2021>.

¹⁰³ Χειλά, Ε. (2019, Απρίλιος 21), Ανατολική Μεσόγειος, γεωπολιτικές δυναμικές και Ελλάδα, *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: https://cfir.gr/files/economistanatolikimesogeios_geopolikesdynameis_ellada.pdf.

¹⁰⁴ Marghelis, A. Greece's New Regional Strategy. *FMES*. Ανακτήθηκε την 21/3/22 από: <https://fmes-france.org/greeces-new-regional-strategy-aris-marghelis/>.

ότι αυτού του είδους η αντιμετώπιση από την πλευρά των συμμάχων δεν είναι δίκαιη, αφού η Τουρκία αμφισβητεί ευθέως κυριαρχικά δικαιώματά της.¹⁰⁵

Δεν είναι τυχαίο ότι η Τουρκία προτιμά σε μεγάλο βαθμό να εργάζεται στο πλαίσιο του NATO από αυτό της ΕΕ και ότι έχει αυξήσει την πίεση στους συμμάχους και τις δομές εντός της συμμαχίας, αναθέτοντας έναν ρόλο «οιονεί πολιτικού επιτρόπου» στους διπλωμάτες της που εργάζονται σε αυτούς τους τομείς. Η δημιουργία του «μηχανισμού αποσυγκέντρωσης» ακριβώς στην καρδιά της Ατλαντικής Συμμαχίας είναι στην πραγματικότητα αρκετά χαρακτηριστική του τρόπου με τον οποίο λειτουργεί το τρίο NATO-Ελλάδα-Τουρκία.

Μετά την ανακοίνωσή του στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2020 από τον Γενικό Γραμματέα Jen Stoltenberg και την τουρκική κυβέρνηση, η Ελλάδα έκανε αμέσως κατανοητό ότι ο μόνος τρόπος να μειωθεί η ένταση είναι η άρση της αιτίας, απαιτώντας να φύγει το τουρκικό σεισμικό ερευνητικό πλοίο Oruç Reis και η συνοδεία του από την ελληνική υφαλοκρηπίδα. Ήταν εντελώς απαράδεκτο για τις ελληνικές αρχές να δεχτούν οποιαδήποτε «μείωση της έντασης» υπό την αιγίδα του NATO χωρίς την προηγούμενη αποχώρηση αυτού του στολίσκου. Ο μηχανισμός αποκλιμάκωσης συστάθηκε τελικά τον Οκτώβριο, μόλις τα τουρκικά πλοία επέστρεψαν στο λιμάνι, και η Ελλάδα εξασφάλισε ότι περιορίζεται σε αυστηρά επιχειρησιακά ζητήματα χωρίς αντίκτυπο σε πολιτικά ζητήματα.

Η Αθήνα έχει λοιπόν λάβει υπόψη της τους εγγενείς περιορισμούς αυτών των δύο δομών, οι οποίες ούτως ή άλλως είναι αλληλένδετες, και αυτό την οδήγησε στη δημιουργία εναλλακτικών λύσεων για τον έλεγχο της επιθετικής πολιτικής της Τουρκίας: στρατιωτικές και διπλωματικές συνεργασίες που είναι τόσο διμερείς όσο και περιφερειακές και οι οποίες συνδυάζονται με ένα σημαντικό πρόγραμμα επανεξοπλισμού.¹⁰⁶

Νέες στρατιωτικές και διπλωματικές συνεργασίες

Γαλλία

Αφήνοντας στην άκρη τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς η στρατιωτική και διπλωματική συνεργασία έχει εν μέρει αναλυθεί παραπάνω, από όλους τους

¹⁰⁶ Marghelis, A. Greece's New Regional Strategy. *FMES*. Ανακτήθηκε την 21/3/22 από: <https://fmes-france.org/greeces-new-regional-strategy-aris-marghelis/>.

ευρωπαϊούς εταίρους της Ελλάδας η Γαλλία είναι αναμφίβολα ο πιο σημαντικός και ο πιο ισχυρός σε ό, τι αφορά την Αθήνα. Επέδειξε αμέριστη υποστήριξη κατά τη διάρκεια της κρίσης του 2020, η οποία αναμφίβολα έκανε τη διαφορά στον τρόπο με τον οποίο εξελίχθηκε η κρίση και στην έκβασή της. Πέρα από την αύξηση των κοινών στρατιωτικών ασκήσεων, η Αθήνα και το Παρίσι έχουν επίσης αυξήσει τη συνεργασία τους όσον αφορά τις προμήθειες όπλων, όπως θα συζητηθεί στη συνέχεια. Αυτή η πολύτιμη υποστήριξη, που συνδέεται με τις παραδοσιακές σχέσεις ανάμεσα στις δύο χώρες, δεν είναι καθόλου άσχετη με τις πολιτικές της Τουρκίας στη Βόρεια Αφρική και το Sahel, οι οποίες οδήγησαν τη Γαλλία να παράσχει την υποστήριξή της στην Ελλάδα και την Αίγυπτο στην ανατολική Μεσόγειο, για να λειτουργήσουν τόσο ως περιφερειακά προκεχωρημένα φυλάκια όσο και ως μέσο αναπροσαρμογής της ισορροπίας ισχύος.¹⁰⁷

Τα κράτη του Κόλπου

Μετά από αρκετά χρόνια φαινομενικής αδιαφορίας απέναντι στον αραβικό κόσμο, η Ελλάδα φαίνεται να επιχειρεί μια ενεργητική επιστροφή στα αραβομουσουλμανικά κράτη. Έχει συνάψει μια σειρά συμφωνιών συνεργασίας με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ), καθώς και μια στρατηγική εταιρική σχέση που περιλαμβάνει μια αμοιβαία αμυντική συμφωνία, η οποία υπεγράφη στις 18 Νοεμβρίου 2020. Θεωρητικά αυτό θα σήμαινε ότι σε περίπτωση οποιασδήποτε επίθεσης θα μπορούσε να υπολογίζει στην υποστήριξη της αξιόμαχης πολεμικής αεροπορίας των Εμιράτων.

Ως ένδειξη της νέας δυναμικής της στρατιωτικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, τέσσερα F-16 των Εμιράτων στάθμευσαν στην Κρήτη καθ' όλη τη διάρκεια του Αυγούστου, ακριβώς στη μέση της κρίσης με την Τουρκία Επιπλέον, η συνεργασία αυτή θα μπορούσε να αποδειχθεί πολύ επωφελής για την ελληνική πολεμική αεροπορία μακροπρόθεσμα, δεδομένου του παρόμοιου εξοπλισμού που χρησιμοποιείται από τις δύο αεροπορικές δυνάμεις, οι οποίες αμφότερες θέλουν να αποκτήσουν το stealth μαχητικό αεροσκάφος πολλαπλού ρόλου F-35 και οι οποίες ήδη διαθέτουν τα εκσυγχρονισμένα F-16.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Reuters Staff. (2020, August 26). France joins military exercises in east Mediterranean. *Reuters*, Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-greece-france-idUSKBN25M0UF>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

¹⁰⁸ Nedos, V. (2020, November 23). Greece, UAE commit to mutual defense assistance”, *eKathimerini*. Διαθέσιμο στο: <https://www.ekathimerini.com/news/259450/greece-uae-commit-to-mutual-defense-assistance/>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

Όσον αφορά τη Σαουδική Αραβία, οι σχέσεις είναι πιο διακριτικές, αλλά αναπτύσσονται με βάση την αντιπαλότητα μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Τουρκίας. Αυτό επηρεάζει τον τομέα του διαστήματος αλλά κυρίως τον στρατιωτικό. Τον περασμένο Σεπτέμβριο, μία πυροβολαρχία ελληνικών πυραύλων Patriot αναπτύχθηκε στο έδαφός της, με στόχο την προστασία των υποδομών παραγωγής πετρελαίου της. Σε αντάλλαγμα, το Ριάντ θα αναβαθμίσει τα πυραυλικά συστήματα με δικά του έξοδα. Η Ελλάδα σχολιάζει ωστόσο με νόημα ότι πρόκειται για αμυντικά όπλα και ότι δεν επιθυμεί να συνδεθεί με οποιαδήποτε ενεργή υποστήριξη του πολέμου στην Υεμένη.¹⁰⁹

Οι χώρες του Levant

Από το 1990, οπότε και η Αθήνα αναγνώρισε επίσημα το Ισραήλ, έχει αναπτύξει δεσμούς με το Τελ Αβίβ και από το 2010 τους έχει ενισχύσει σημαντικά, μέσα σε ένα πλαίσιο επιδείνωσης των τουρκοϊσραηλινών σχέσεων. Η ελληνοϊσραηλινή συνεργασία, η οποία περιλαμβάνει την Κύπρο στην πλειονότητα των σχεδιασμών της, στηρίζεται στη διπλή διάσταση της ενέργειας και της άμυνας. Πλέον όμως αυτών, υπάρχει σημαντική συνεργασία σε τομείς όπως ο τουρισμός, οι πληροφορίες, η εκπαίδευση κ.α.¹¹⁰

Όσον αφορά στην Αίγυπτο, η Ελλάδα έχει αναπτύξει βαθύτερες στρατηγικές σχέσεις μετά την ανάληψη της εξουσίας από τον πρόεδρο el-Sisi το 2013 και έχει εντείνει τη στρατιωτική συνεργασία, μια συνεργασία στην οποία συμμετέχουν τακτικά η Γαλλία και τα ΗΑΕ. Αυτό συνέβη πολύ περισσότερο επειδή το καθεστώς el-Sisi, με πολύ στενούς δεσμούς και με το Άμπου-Ντάμπι, αλλά και με το Ριάντ, έχει πολύ κακές σχέσεις με την Άγκυρα όσον αφορά τη λιβυκή και τουρκική υποστήριξη προς την αιγυπτιακή Μουσουλμανική Αδελφότητα.

Ωστόσο, η Αίγυπτος παραμένει προσεκτική και δεν είναι διατεθειμένη να ανταγωνιστεί την Τουρκία, κρατώντας ουδέτερη στάση στο θέμα των θαλάσσιων οριοθετήσεων ανατολικά του 28ου μεσημβρινού, όπου η Ελλάδα διεκδικεί θαλάσσιες ζώνες γύρω από το αρχιπέλαγος του Καστελόριζου, αίτημα που αρνείται σθεναρά η Τουρκία. Μια συμφωνία της Αιγύπτου για συμφωνία οριοθέτησης των θαλάσσιων

¹⁰⁹ Athanasopoulos, A. A. (2021, February 20). Greek FM to discuss military ties with Saudi Arabia. *Saudi Press Agency*. Διαθέσιμο στο: <https://www.arabnews.com/node/1812761/saudi-arabia>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

¹¹⁰ Bar-Tal, E. (2020, March 01). Greece, Israel, Cyprus sign deal for EastMed gas pipeline. *Israel Hayom*. Διαθέσιμο στο: <https://www.israelhayom.com/2020/01/03/greece-israel-cyprus-sign-deal-for-eastmed-gas-pipeline/>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

συνόρων με την Ελλάδα ανατολικά του 28ου μεσημβρινού θα αποτελούσε μια ηχηρή τοποθέτηση κατά της Τουρκίας, χωρίς όμως να ωφεληθούν τα ζωτικά συμφέροντα της Αιγύπτου.¹¹¹

Η Αίγυπτος παραμένει αδιαμφισβήτητα το κράτος-κλειδί στην Ανατολική Μεσόγειο για την Ελλάδα. Εφόσον οι αποφάσεις της καθορίζουν μια σειρά εξελίξεων, είναι απολύτως σαφές ότι η περιφερειακή κατάσταση θα ήταν ριζικά διαφορετική και σε κάθε περίπτωση πολύ πιο περίπλοκη για την Ελλάδα, αν η Μουσουλμανική Αδελφότητα είχε έρθει στην εξουσία στην Αίγυπτο.

Μια βιώσιμη στρατηγική;

Η νέα περιφερειακή στρατηγική της Ελλάδας αναπτύχθηκε ως απάντηση στην επιθετική εξωτερική πολιτική της Τουρκίας, έστω και αν τα στοιχεία της βρίσκονταν σε εμβρυακή κατάσταση εδώ και αρκετά χρόνια. Για να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις φιλοδοξίες της Τουρκίας μακροπρόθεσμα και να συμβάλει στη διατήρηση της ασφάλειας στην περιοχή, η Ελλάδα πρέπει να παράσχει συνοχή στις συνέργειές της προωθώντας μια αξιόπιστη και ομοσπονδιακή περιφερειακή αρχιτεκτονική. Αυτή στηρίζεται σε τρεις βασικούς άξονες: τον οικονομικό, τον διπλωματικό και τον στρατιωτικό.¹¹²

Οικονομικά, εκτός από το θέμα του φυσικού αερίου, μια από τις μεγάλες προκλήσεις είναι να εξασφαλίσει τον έλεγχο των συνδετικών διαδρόμων μεταξύ της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής από τη μία πλευρά και της Ευρώπης από την άλλη, αλλά κυρίως να αποτελέσει τον κόμβο που συνδέει τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική με την υπόλοιπη Ευρώπη. Από αυτό προκύπτει μια ορισμένη αντιπαλότητα μεταξύ αφενός της Ιταλίας και της Μάλτας, οι οποίες λόγω των προτιμησιακών οικονομικών, εμπορικών και πολιτικών σχέσεών τους με την Τουρκία ελπίζουν να διαχειριστούν την παρουσία της τελευταίας στην ανατολική Μεσόγειο, προκειμένου να διατηρήσουν το δίκτυο των διαμεσογειακών συνδέσεων, και αφετέρου της Ελλάδας και της Αιγύπτου, με την υποστήριξη της Γαλλίας.¹¹³

¹¹¹ Ανώνυμος. (2021, January 29). Egyptian, Greek naval forces conduct joint drills”, *State Information Service, Arab Republic of Egypt*. Διαθέσιμο στο: <https://www.sis.gov.eg/Story/154008/Egyptian,-Greek-naval-forces-conduct-joint-drills/?lang=en-us>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

¹¹² Marghelis, A. Greece’s New Regional Strategy. *FMES*. Ανακτήθηκε την 21/3/22 από: <https://fmes-france.org/greeces-new-regional-strategy-aris-marghelis/>.

¹¹³ Tanchum, M. (2020, October). Italy and Turkey’s Europe-to-Africa Commercial Corridor: Rome and Ankara’s Geopolitical Symbiosis Is Creating a New Mediterranean Strategic Paradigm.

Στο πλαίσιο αυτό ο κινεζικός παράγοντας είναι καθοριστικός. Ο Πειραιάς, ο οποίος ελέγχεται πλέον από τον ναυτιλιακό κολοσσό COSCO, έγινε το 2019 το πρώτο λιμάνι της Μεσογείου για τη μεταφορά εμπορευματοκιβωτίων. Σε συνδυασμό με την ένταξη της Ελλάδας από την Κίνα στην πολιτική συνεργασίας της με τις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης το 2019, όλα αυτά ενισχύουν την περιφερειακή στρατηγική της Ελλάδας για την προσέλκυση θαλάσσιων εμπορικών ροών. Όσον αφορά τη νέα αυτή στρατηγική, η Ελλάδα δεν μπορεί να παραμελήσει τον κινεζικό παράγοντα, αν και δεν πρέπει να υπερεκτιμάται η ικανότητα του Πεκίνου να πιέσει την Αθήνα, διότι οι αμερικανικές αρχές διατηρούν αρκετές σημαντικές βάσεις στην Ελλάδα και παρακολουθούν στενά κάθε νέα κινεζική υποδομή στο Αιγαίο.¹¹⁴

Στο διπλωματικό πεδίο, ο υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας, Νίκος Δένδιας, έχει αναλάβει το πολύπλοκο έργο της δημιουργίας μιας ομάδας κρατών, από τη Βόρεια Αφρική έως τη Μέση Ανατολή, που ευνοούν την περιφερειακή αρχιτεκτονική που επιδιώκει να προωθήσει η Ελλάδα, στηλιτεύοντας ταυτόχρονα τον τουρκικό επεκτατισμό.¹¹⁵ Με αυτόν τον τρόπο, πιστεύεται ότι θα αντιμετωπιστεί αποτελεσματικότερα η τουρκική επιθετική στρατηγική για την κατάληψη του χώρου της Ανατολικής Μεσογείου. Το πρόσφατο φόρουμ «Philia», το οποίο διεξήχθη τον περασμένο Φεβρουάριο και στο οποίο συμμετείχαν η Κύπρος, τα ΗΑΕ, η Σαουδική Αραβία, η Αίγυπτος, το Μπαχρέιν και η Γαλλία (αλλά όχι η Ιταλία), χαρακτηρίζει τις προσπάθειες της Ελλάδας να λειτουργήσει ως κόμβος μεταξύ της Μεσογείου και του Κόλπου και να τοποθετηθεί ως σημείο εισόδου στην Ευρώπη. Επιπλέον, με την απόφασή της η Αθήνα να επαναλειτουργήσει την αντιπροσωπεία της στη Δαμασκό, να ανοίξει πρεσβεία στη Σενεγάλη και να υποστηρίξει την επαύξηση της ευρωπαϊκής παρουσίας –με την Ελλάδα μέσα - στο Σαχέλ αποδεικνύει ότι έχει κατανοήσει σαφώς

Austria Institut für Europa und Sicherheits politik (AIES). Ανακτήθηκε την 01/4/22 από: <https://www.aies.at/download/2020/AIES-Fokus-2020-10.pdf>.

¹¹⁴ Tanchum, M. (2020, October). Italy and Turkey's Europe-to-Africa Commercial Corridor: Rome and Ankara's Geopolitical Symbiosis Is Creating a New Mediterranean Strategic Paradigm. *Austria Institut für Europa und Sicherheitspolitik (AIES)*. Ανακτήθηκε την 01/4/22 από: <https://www.aies.at/download/2020/AIES-Fokus-2020-10.pdf>.

¹¹⁵ Ntousas, V. (2021, July 02). Greece in the eastern Mediterranean: Turning engagement into influence. *European Council on Foreign Affairs*. Διαθέσιμο στο <https://ecfr.eu/article/greece-in-the-eastern-mediterranean-turning-engagement-into-influence/>. (Έγινε πρόσβαση στις 28 Μαρτίου 2022).

πως τα ζητήματα της Ανατολικής Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής και του Σαχέλ είναι αλληλένδετα.¹¹⁶

Σε στρατιωτικό επίπεδο, η Ελλάδα δαπανά περισσότερα για την άμυνα από ό, τι ποτέ άλλοτε στην ιστορία της, με την αεροπορία να είναι ο κύριος αποδέκτης. Έχει συνάψει συμφωνίες με τις ΗΠΑ και το Ισραήλ, ωστόσο η σημαντικότερες συμφωνίες για αγορά αμυντικού υλικού έχουν επέλθει με τη Γαλλία, η οποία θα προμηθεύσει 24 μαχητικά πολλαπλού ρόλου Rafale στην Ελλάδα με κόστος 3,5 δις. ευρώ και 3 φρεγάτες Belharra με κόστος 3,1 δις. ευρώ.¹¹⁷

Οι άγνωστοι παράγοντες

Το κυπριακό ζήτημα

Το 2021 θα μπορούσε να σηματοδοτήσει ένα σημείο καμπής για την Κύπρο. Η Τουρκία έχει καταστήσει σαφές ότι απορρίπτει πλέον τη λύση του ΟΗΕ για το κυπριακό ζήτημα -αυτή της διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας- υπέρ μιας λύσης δύο κρατών. Αυτό αποτελεί μια σημαντική αλλαγή στις τουρκικές αξιώσεις και είναι μια μορφή πίεσης που σαφώς δεν είναι άσχετη με τις περιφερειακές εξελίξεις.¹¹⁸

Η πολιτική του Joe Biden

Αν και ο Donald Trump παρουσιάστηκε τακτικά υποχωρητικός απέναντι στον Τούρκο πρόεδρο, εντούτοις επί των ημερών της διακυβέρνησής του οι ελληνοαμερικανικές σχέσεις άνθισαν. Η αμερικανική στρατιωτική παρουσία στο ελληνικό έδαφος έφτασε σε νέα επίπεδα και για πρώτη φορά οι ΗΠΑ υιοθέτησαν μια στάση που παρέκκλινε από την αυστηρή πολιτική της ισότιμης αντιμετώπισης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Έτσι, ο υπουργός Εξωτερικών Mike Pompeo επισκέφθηκε την Κύπρο χωρίς να συναντηθεί με τον Τουρκοκύπριο ηγέτη, κάτι που συνέβη για

¹¹⁶Athanasopoulos, A. A. (2021, February 17). Philia Forum a “bridge” between Europe, Mideast: Greek official, *Arab News*. Διαθέσιμο στο: <https://www.arabnews.com/node/1811096/middle-east>. (Έγινε πρόσβαση στις 21 Μαρτίου 2022).

¹¹⁷ Παναγόπουλος Γ. (2022, Μάρτιος 27). Belharra: Τι προβλέπει η συμφωνία για τις υπερσύγχρονες γαλλικές φρεγάτες – Τι ισχύει για τα επιπλέον Rafale. *Ethnos*. Διαθέσιμο στο: <https://www.ethnos.gr/Politics/article/201068/belharratiprolepeihsymfoniagiatisypersygronesgallikesfregatestisxyeigiataepipleonrafale>. (Έγινε πρόσβαση στις 28 Μαρτίου 2022). Το κείμενο της αμυντικής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Γαλλίας παρατίθεται στο Παράρτημα»Δ».

¹¹⁸Ανώνυμος, (2021, February 10). Erdogan: “Il n’y a plus d’issue à Cyprus, sauf pour la solution à deux états. Que vous l’acceptiez ou pas.”. *Agence Anadolu*, Διαθέσιμο στο: <https://www.aa.com.tr/fr/turquie/erdogan-il-ny-a-plus-dissue-%C3%A0-Cyprus-sauf-pour-la-solution-%C3%A0-deux-%C3%A9tats-que-vous-lacceptiez-ou-pas-/2139991>. (Έγινε πρόσβαση στις 28 Μαρτίου 2022).

πρώτη φορά, ενώ επισκέφθηκε επίσης τον Ορθόδοξο Οικουμενικό Πατριάρχη στην Τουρκία, χωρίς όμως να συναντηθεί με Τούρκους αξιωματούχους.¹¹⁹

Με την άφιξη του Joe Biden δύο από τους στενούς εταίρους της Ελλάδας βρέθηκαν ξαφνικά στο στόχαστρο του Λευκού Οίκου λόγω των ανθρωπίνων δικαιωμάτων: Η Αίγυπτος και η Σαουδική Αραβία. Ενώ από την άλλη πλευρά η Τουρκία βρέθηκε για ακόμη μία φορά στο απυρόβλητο. Ο Τούρκος πρόεδρος φρόντισε να αναλάβει πρωτοβουλία προκειμένου να μειώσει τον κίνδυνο να συμβεί κάτι τέτοιο, γνωρίζοντας ότι αρκετά μέλη της Γερουσίας και του Κογκρέσου ζήτησαν από τον Biden να ασχοληθεί με το ζήτημα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Τουρκία. Φαίνεται όμως ότι η όποια αυστηρότητα σε σχέση με τον πρόεδρο Erdogan θα έχει να κάνει πάνω απ' όλα με τις ρωσοτουρκικές σχέσεις.¹²⁰

Ρωσία

Έχοντας διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στη δημιουργία του σύγχρονου ελληνικού κράτους, αλλά και της Τουρκικής Δημοκρατίας έναν αιώνα νωρίτερα, η Ρωσία αποτελεί κατά κάποιο τρόπο αναπόφευκτο στοιχείο στην ελληνοτουρκική εξίσωση. Δεν είναι τυχαίο ότι η ανάπτυξη των ρωσοτουρκικών σχέσεων πραγματοποιήθηκε παράλληλα με εκείνη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων, καταργώντας, θα πρέπει να σημειωθεί, κάθε δυνατότητα φιλικού διαλόγου μεταξύ Αθήνας και Μόσχας.¹²¹ Οι ιστορικές σχέσεις μεταξύ των δύο κρατών βρίσκονται πλέον στο χαμηλότερο σημείο τους, μετά και τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και την πλήρη καταδίκη των αναθεωρητικών σχεδίων της Ρωσίας από τη χώρα μας, την ώρα που η Τουρκία ως «επιτήδειος ουδέτερος» προσπαθεί να παίξει το ρόλο του διαμεσολαβητή.

Λιβύη

Θορυβημένη από την τουρκο-λιβυκή συμφωνία, αλλά χωρίς επιρροή στις εξελίξεις στη Λιβύη, η Ελλάδα προσπάθησε επειγόντως να συγκροτήσει μια βασική πολιτική για τη Λιβύη, διακόπτοντας τις επαφές της με την κυβέρνηση του Fayezal-Sarraj στην Τρίπολη. Ωστόσο, η νέα κυβέρνηση που συγκροτήθηκε στην Τρίπολη τον

¹¹⁹ Ανώνυμος. (2020, January 31). Greece ratifies major military expansion with US. *Greek City Times*. Διαθέσιμο στο: <https://greekcitytimes.com/2020/01/31/greece-ratifies-major-military-expansion-with-us/>. (Έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2022).

¹²⁰ Kara Aydın, H. (2021, March 02). New human rights plan for the people': Turkish leader. *Anadolu Agency*. Διαθέσιμο στο: <https://www.aa.com.tr/en/politics/new-human-rights-plan-for-the-people-turkish-leader/2162111>. (Έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2022).

¹²¹ Ανώνυμος. (2018, July 11). Greece "orders expulsion of two Russian diplomats". *BBC*. Διαθέσιμο στο: <https://www.bbc.com/news/world-europe-44792714>. (Έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2022).

Φεβρουάριο του 2021 αναγνωρίστηκε από τους πιο σκληρούς ανταγωνιστές επί λιβυκού εδάφους (Τουρκία από τη μία πλευρά, ΗΑΕ και Αίγυπτος από την άλλη), γεγονός που φαίνεται να υποδηλώνει την έναρξη μιας διαδικασίας ανακατανομής της επιρροής. Στο πλαίσιο αυτό η Ελλάδα αποφάσισε άμεσα να επαναλειτουργήσει την πρεσβεία της στην Τρίπολη και να ιδρύσει προξενείο στη Βεγγάζη. Η Ελλάδα δεν επιθυμεί να χάσει ξανά από τα μάτια της τη Λιβύη μετά το σοκ της τουρκο-λιβυκής συμφωνίας που έφερε απότομα τη χώρα στην ελληνοτουρκική εξίσωση και υπενθύμισε στην Αθήνα τις γεωγραφικές πραγματικότητες του περιφερειακού της περιβάλλοντος.¹²²

Όλα αυτά καταδεικνύουν την αναγκαιότητα ετοιμότητας των αντανακλαστικών της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής να ανταποκρίνεται στις προκλήσεις των νέων διεθνών και περιφερειακών συνθηκών και ισορροπιών, καθώς και την ανάδειξη του προφίλ ενός κράτους που μπορεί να συμβάλει στην περιφερειακή ασφάλεια και σταθερότητα. Είναι απαραίτητο λοιπόν, η Ελλάδα να καλλιεργήσει την ελκυστικότητά της ως εταίρου, προωθώντας ταυτόχρονα το περιφερειακό της σχέδιο ανεξάρτητα από τον τουρκικό παράγοντα, ώστε η νέα αυτή στρατηγική να μπορέσει να επιβιώσει σε μια πιθανή και μακροπρόθεσμη αλλαγή της στάσης της Τουρκίας. Πρόκειται για ένα δύσκολο στοίχημα, ιδίως υπό το φως των ευρωπαϊκών διαιρέσεων και της αβεβαιότητας ως προς τη νέα περιφερειακή εικόνα, η οποία θα είναι εντέλει αυτή της νέας κυβέρνησης Biden.¹²³

¹²² Καπάνταης, Δ. (2021, Απρίλιος 11). Κουμουτσάκος: «Σημαντικό ότι η Βουλή των Αντιπροσώπων της Λιβύης, δεν έχει δεχθεί το τουρκολιβυκό σύμφωνο». *Naftemporiki*. Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/story/1713020/koumoutsakos-simantiko-oti-i-bouli-ton-antiproso-pon-tis-libuis-den-exei-dexthei-to-tourkolibuko-sumfono>. (Έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2022).

¹²³ Χειλά, Ε. (2021), Ειρήνη Χειλά: Για έναν διαρκή επανακαθορισμό της εξωτερικής πολιτικής. *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: <https://cfir.gr/en/blog/99-cheila-economist2021>.

Συμπεράσματα

Από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα το πολιτικό σκηνικό και το περιβάλλον ασφάλειας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου έχει ιδιαίτερος μεταβληθεί. Τα κράτη μέσω της εξωτερικής τους πολιτικής αναζητούν την περιφερειακή ηγεμονία. Σήμερα η περιοχή βρίσκεται υπό το βάρος της παρέμβασης και επιρροής πολλών δυνάμεων οι οποίες, με τις επαμφοτερίζουσες πολιτικές τους που εκφράστηκαν και στην πρόσφατη κατάληξη της «Αραβικής Άνοιξης», δεν οδήγησαν στην άμβλυνση των διενέξεων αλλά αντίθετα στην περαιτέρω περιπλοκή των ζητημάτων με αβέβαιο χρονικά ορίζοντα επίλυσής τους.

Τόσο οι συστημικοί παράγοντες όσο και οι παράγοντες της εγχώριας ηγεσίας λήφθηκαν υπόψη για τον προσδιορισμό της εξωτερική πολιτική της Ελλάδας μετά το 2011, η οποία επιδίωξε μια πιο κατάλληλη στρατηγική εξωτερικής εξισορρόπησης έναντι της Τουρκίας, καθώς και τη δημιουργία ευρέων δικτύων διεθνούς συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένων των πολυμερών συνεργασιών, διατηρώντας το προφίλ ενός παίκτη που χρησιμοποιεί την «ήπια ισχύ» έναντι του πολιτικού εξαναγκασμού συμβάλλοντας στη σταθερότητα της περιοχής. Επιπλέον, καταδείχθηκε ότι οι στόχοι της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο σχετίζονται με τη διαχείριση της τουρκικής απειλής καθώς και με τον ευρύτερο περιφερειακό και διεθνή ρόλο της χώρας.

Η σημασία που έχει αποκτήσει η Ανατολική Μεσόγειος από το 2010 και μετά, είναι φυσικό να έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων. Οι ΗΠΑ, η Ρωσία, η ΕΕ¹²⁴ συνολικά, η Γαλλία, αλλά και το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Ιταλία σε διμερές επίπεδο προσπαθούν να αναπτύξουν παρεμβατικές πολιτικές σε πολιτικά και οικονομικά θέματα των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου, με στόχο τη διεύρυνση της επιρροής τους και τον έλεγχο των θαλασσίων διαδρομών και των ενεργειακών δικτύων μεταφοράς.¹²⁵

Η παρέμβαση της Κίνας στα δρώμενα της ευρύτερης περιοχής είναι ακόμα περιορισμένη σε οικονομικά στοχευμένες περιοχές και σημεία εισόδου, στο πλαίσιο

¹²⁴ Η ΕΕ, κάνοντας χρήση των δυνατοτήτων και των χρηματοδοτικών εργαλείων που έχει στη διάθεσή της, των Συμφωνιών και των προγραμμάτων, προσπαθεί να δώσει έμφαση στο ιδιαίτερο ρόλο της ανταγωνιζόμενη τις Παγκόσμιες Μεγάλες Δυνάμεις και ειδικότερα τις ΗΠΑ, τη Ρωσία και την Κίνα.

¹²⁵ Πλατιάς Α. κ.α. (2019), (σ. 70-72).

της φιλόδοξης πρωτοβουλίας της Belt and Road Initiative (BRI),¹²⁶ ενώ σε στρατιωτικό επίπεδο αναπτύσσει περιμετρικά δυνάμεις της.¹²⁷

Η κινεζική πρωτοβουλία Belt and Road Initiative (BRI), που ενίοτε αναφέρεται και ως ο Νέος Δρόμος του Μεταξιού, είναι ένα από τα πιο φιλόδοξα έργα υποδομής που έχουν ποτέ σχεδιαστεί. Ξεκίνησε το 2013 από τον Πρόεδρο Xi Jinping. Η τεράστια ανάληψη αναπτυξιακών και επενδυτικών πρωτοβουλιών θα εκτείνεται από την Ανατολική Ασία έως την Ευρώπη, επεκτείνοντας σημαντικά την οικονομική και πολιτική επιρροή της Κίνας.¹²⁸

Η παρουσία φυσικών πόρων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου προκάλεσε, στις περισσότερες των περιπτώσεων, θεμιτό ανταγωνισμό ανάμεσα στα όμορα κράτη. Εκτιμάται ότι αυτοί οι ανταγωνισμοί θα συνεχίζουν να υφίστανται. Επιπλέον, λόγω του γεωπολιτικού ανταγωνισμού και των παιχνιδιών που εκτυλίσσονται στην περιοχή, είναι σχεδόν βέβαιο ότι η βέλτιστη λύση πολύ δύσκολα θα βρεθεί. Παρόλα αυτά, η ολιστική προσέγγιση του θέματος είναι κάτι παραπάνω από αναγκαία, ενώ η βάση για την επίλυσή του πρέπει να αναζητηθεί στην αναγνώριση και τον προσδιορισμό των διαφορών και αποκλινοσών απόψεων και προσεγγίσεων της πολιτικής των κρατών.

Η Αθήνα έχει επίσης επιτύχει την εμβάθυνση των στρατιωτικών και πολιτικών σχέσεων τόσο με τη Γαλλία όσο και με τις ΗΠΑ, με την υπογραφή σημαντικών αμυντικών συμφωνιών και συνεργασιών.

Αν και οι ανακαλύψεις φυσικού αερίου έχουν επιφέρει μια οιονεί θεσμοθέτηση της ενεργειακής εταιρικής σχέσης μεταξύ Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ-Αιγύπτου-Ιορδανίας με την επέκταση της Ιταλίας, και της Παλαιστινιακής Αρχής, το αναμενόμενο οικονομικό και γεωπολιτικό κέρδος μπορεί να είναι μάλλον περιορισμένο βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα.

Το φυσικό αέριο της Ανατολικής Μεσογείου παραμένει ως επί το πλείστον μέχρι στιγμής ανεκμετάλλευτο και η περαιτέρω εξερεύνηση παραμένει σε μεγάλο βαθμό παγωμένη, επειδή δεν υπάρχει διαθέσιμη οδός εξαγωγής για τις μεγάλες ποσότητες φυσικού αερίου που θα μπορούσαν να παραχθούν - ποσότητες που υπερβαίνουν κατά

¹²⁶ Βλέπε Παράρτημα «ΣΤ» (σ. ΣΤ-3).

¹²⁷ Chatzky, A & McBride, J. China's Massive Belt and Road Initiative. January 28, 2020. *Council on Foreign Affairs*. Διαθέσιμο στο <https://www.cfr.org/backgroundunder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>, (έγινε πρόσβαση στις 27 Μαρτίου 2022).

¹²⁸ Chatzky, A & McBride, J. China's Massive Belt and Road Initiative. January 28, 2020. *Council on Foreign Affairs*. Διαθέσιμο στο <https://www.cfr.org/backgroundunder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>, (έγινε πρόσβαση στις 27 Μαρτίου 2022).

πολύ τις εγγώριες ανάγκες σε οποιαδήποτε από τις εμπλεκόμενες χώρες. Μέχρι σήμερα οι προσπάθειες για την εξεύρεση μιας βιώσιμης διαδρομής έχουν αντιμετωπίσει ισχυρούς ανταγωνιστές σε έναν κόσμο γεμάτο προμήθειες φυσικού αερίου.

Καθώς βρισκόμαστε αντιμέτωποι με σοβαρές συγκρούσεις στην Ανατολική Μεσόγειο, η ειρωνεία της όλης κατάστασης θα μπορούσε να είναι ότι η ενέργεια στην περιοχή αυτή μπορεί να αποδειχτεί πηγή άνευ αξίας. Αλλά ο πόλεμος της Ρωσίας κατά της Ουκρανίας μπορεί να έχει αλλάξει ριζικά τις υποθέσεις. Αυτό αφορά κυρίως το γεγονός ότι η Ρωσία προχώρησε στη χρήση του φυσικού αερίου ως όπλο κατά των κυρώσεων που της επέβαλε η Δύση μετά την εισβολή της στην Ουκρανία. Αφήνοντας στην άκρη το ερώτημα αν η Ρωσία συνεχίζει η όχι να προμηθεύει αξιόπιστα φυσικό αέριο, ιδίως στις χώρες της ΕΕ, υπήρχαν και μπορούν να συνεχίσουν να υπάρχουν τέσσερα εμπόδια για την εκμετάλλευση του φυσικού αερίου και του πετρελαίου στη Μεσόγειο.

Πρώτον, εάν επικρατούν συγκρούσεις μεταξύ των Μεσογειακών κρατών, οι επενδύσεις θεωρούνται πολύ επικίνδυνες. Δεύτερον, είναι αμφίβολο αν η τιμή για το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο από την Ανατολική Μεσόγειο θα είναι ανταγωνιστική αν άλλες παραγωγές χώρες, όπως η Ρωσία ή τα Αραβικά κράτη είναι σε θέση να προσφέρουν ενέργεια σε χαμηλότερη τιμή. Το πρόσφατα εντοπισμένο κοιτάσμα φυσικού αερίου SAKARYA στη Μαύρη Θάλασσα θα είναι σε θέση να προσφέρει σημαντικούς ενεργειακούς πόρους για την Τουρκία.

Τρίτον, εάν η ενέργεια της Μεσογείου πωλείται σε αγορές σε ολόκληρη την Ευρώπη, υπάρχουν ορισμένοι περιορισμοί εάν η ΕΕ είναι αποφασισμένη να μειώσει δραστικά τη χρήση ορυκτής ενέργειας. Αλλά πολλές Ευρωπαϊκές χώρες χρειάζονται περισσότερο φυσικό αέριο ως καύσιμο - γέφυρα, αν θέλουν να επιτύχουν τους κλιματικούς στόχους και να μην βασίζονται στην πυρηνική ενέργεια όπως η Γαλλία. Και τέλος, η ζήτηση για πράσινη ενέργεια αυξάνεται. Οι επιστήμονες και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής στην Ευρώπη και στη Μέση Ανατολή και την Ανατολική Μεσόγειο υποστηρίζουν σθεναρά τη μετάβαση από τα ορυκτά καύσιμα στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Έτσι, η ενέργεια δεν θεωρείται ως η αιτία αλλά ως το έναυσμα των συγκρούσεων.

Προτάσεις

Υπό αυτές τις συνθήκες, η Ελλάδα θα πρέπει να ισχυροποιήσει την αποτρεπτική ικανότητά της και στρατηγική της έναντι του τουρκικού αναθεωρητισμού και επιθετικότητας δίνοντας μεγαλύτερη προσοχή στα γενικά ζητήματα ασφάλειας παρά τα προβλήματα στην οικονομία της.

Οι ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν, ενισχυθούν και να εναρμονιστούν με τις νέες γεωπολιτικές εξελίξεις. Η δομή αλλά και το δόγμα τους θα πρέπει να αναθεωρηθούν προκειμένου να οδηγήσουν στα επιθυμητά αποτελέσματα, αξιοποιώντας τη γνώση και την τεχνολογία προκειμένου να υιοθετήσει καλύτερες λύσεις και να αποκτήσει πιο σύγχρονα οπλικά συστήματα με το λιγότερο δυνατό κόστος.

Τα γρήγορα αντανακλαστικά μας έναντι των τουρκικών προκλήσεων, η προσήλωση στο διεθνές δίκαιο, στις συνθήκες και στις συμφωνίες, περιφερειακές και διεθνείς, καθώς και η ζωννή συμμετοχή μας στους διεθνούς οργανισμούς και συμμαχίες πρέπει να βρίσκονται στο επίκεντρο της πολιτικής της χώρας για την εθνική και περιφερειακή ασφάλεια.

Η ηγεσία της χώρας μας, η στρατιωτική, πολιτική αλλά και η πνευματική πρέπει να επωμιστεί την ιστορική της ευθύνη και να εμφυσήσει αποφασιστικότητα, αυτοπεποίθηση και αίσθημα ασφάλειας στον Ελληνικό λαό, προκειμένου όλοι μαζί να εργαστούν ώστε να δημιουργηθούν οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις για μια ευρύτερη κατανόηση.

Θα πρέπει να γίνει κοινή συνείδηση ότι αναγκαιεί άμεσα ο καθορισμός μιας ολοκληρωμένης εθνικής στρατηγικής αποτροπής έναντι της τουρκικής επιθετικότητας προς εξασφάλιση της ειρήνης στην περιοχή. Η Τουρκία θα επιδιώξει ειλικρινή προσέγγιση με την Ελλάδα μόνο όταν αντιληφθεί πως η χώρα μας είναι αποφασισμένη για μακροχρόνιο ανταγωνισμό και ότι το κόστος για τη διατήρηση της επιθετικότητάς της θα είναι πολύ πιο μεγάλο από τα οφέλη που μπορεί να αναμένει.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

Ελληνικό Υπουργείο Ενέργειας (ypen.gov.gr).

European Commission (Europa.eu).

Ελληνόγλωσση

Γκόφας, Α. και Τζιφάκης, (2017). Ν. *Θεωρητικές προβολές στη διεθνή πολιτική – Η σινο-αμερικανική πρόκληση*. (σ. 31-37). Αθήνα: Πεδίο.

Μάζης, Ι. & Σγούρος, Γ. (2020). *Γεωπολιτική Ανάλυση στο Ενεργειακό Σύμπλοκο της Ανατολικής Μεσογείου*. Αθήνα: Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, (σελ.10-13).

Παρίσης, Ι. (2013). *Η Καθ' Ημάς Θάλασσα: Γεωστρατηγική Ανάλυση της Μεσογείου*, (σ. 21-23). Αθήνα: Λιβάνη.

Πλατιάς Α., Σειμένης, Ι., Μπαρμανάσης, Σ. (2019). *Οι Γεωστρατηγικές Αλλαγές στη Μεσόγειο και οι επιπτώσεις τους*: Πρακτικά του Επιστημονικού Συνεδρίου που συνδιοργανώθηκε από το Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών και το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, (σ. 11). Αθήνα: Παπαζήση.

Τζιάρρας, Ζ. & Μουδούρος, Ν. (2016). *Η Τουρκία στην Ανατολική Μεσόγειο, ιδεολογικές όψεις εξωτερικής πολιτικής*. (σ. 165). Αθήνα: Τουρίκη.

Ξενόγλωσση

Blanchard J. F. (Ed.) (2018). *China's Maritime Silk Road Initiative and South Asia, A Political Economic Analysis of its Purposes, Perils, and Promise*. Palgrave-MacMillan. (σελ.106-112).

Enriviades, L. M. (2013). *The Post-WWII Importance of the Mediterranean and the Middle East: Recent Upheavals and Implications for the Region*, στο Tsaltas, G., Cheila, E, Koliopoulos C. (2013). *Security and Cooperation in the Mediterranean: Challenges and Opportunities*. Αθήνα: Ποιότητα. (σελ.51-53).

Dunlop, J. B. (1995). *The Rise of Russia and the Fall of the Soviet Empire*. Princeton: University Press. (σ. 69-82).

Grätz, J. (2011). *Common Rules without Strategy: EU Energy Policy and Russia*, στο: Birchfield, V. L. & Duffield, J. S. (eds). *Toward a Common European*

Union Energy Policy. Problems, Progress, and Prospects. (σελ.61-86). New York: Palgrave Macmillan.

Litsas N. S. & Tziampiris, A. (eds.), (2015). *The Eastern Mediterranean in Transition: Multipolarity, Politics and Power.* (σ. 34).New York: Routledge.

Litsas, S. N. and Tziampiris A. (2015). *War, Peace and Stability in the Era of Multipolarity: What Lies at the End of the Systemic Rainbow.* (σ. 3-5), στο Litsas, S. N. (2015). *In The Eastern Mediterranean in Transition: Multipolarity, Politics and Power.* New York: Routledge.

Tziarras, Z. (2016a). The Changing World Order and the “Acceleration of History”: the Middle East Example. (σ. 23-26). στο Alecou, A. (2016). *In Acceleration of History: War, Conflict, and Politics.* New York and London: Lexington Book.

Αρθρογραφία

Κωσταράκος, Μ.. *Θέματα Ασφαλείας και Άμυνας στην ΕΕ – Ο ρόλος της Ελλάδος*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 11 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/Xykgi6LNOgONcr4>, (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

Μανάλης, Γ. & Ματσαγγάνης, Μ. (2022, Μαρτίου 4). Άρθρο: «Υγροποιημένο φυσικό αέριο ως εναλλακτική του ρωσικού φυσικού αερίου». *ΕΛΙΑΜΕΠ*. Ανακτήθηκε την 16/3/22 από: <https://www.eliamep.gr/publication/in-focus-%CF%85%CE%B3%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CF%86%CF%85%CF%83%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B1%CE%AD%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%89%CF%82%CE%B5%CE%BD%CE%B1%CE%BB%CE%BB/>.

Μελέτης, Ν. (2019, Σεπτέμβριος 27), Έστησε «καυγά» ο Ερντογάν, μεγαλώνει το χάσμα με Ισραήλ – Αίγυπτο, *Liberal*, <https://www.liberal.gr/apopsi/stinei-isonkaugasin-o-erntogan-megalonei-to-chasma-me-israil-kai-aigupto/268247>.

Παπαδημητρίου, Γ. (2022, Μάρτιος 15). Νέα προσπάθεια να βρεθεί λύση για το «υπόλοιπο» της Αφροδίτης στην ισραηλινή ΑΟΖ – Με σενάριο συνεκμετάλλευσης πιέζει το Ισραήλ. *Energy Press*. Ανακτήθηκε την 01/4/22 από: <https://energypress.gr/news/nea-prospatheia-na-vrethei-lysi-gia-ypoloipo-tis-afroditis-stin-israilini-aoz-me-senario>.

Παναγούλης, Θ. (2018, Φεβρουάριος 02). Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικόπεδα της Κύπρου – Γιατί πήρε «φωτιά» η Ν.Α. Μεσόγειος. *Energy press*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: <https://energypress.gr/news/i-aktinografia-ton-koitasmaton-sta-oikopeda-tis-kyproy-giati-pire-fotia-i-na-mesogeios>

Χειλά, Ε. (2019, Απρίλιος 21), Ανατολική Μεσόγειος, γεωπολιτικές δυναμικές και Ελλάδα, *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: https://cfir.gr/files/economistanatolikimesogeios_geopolikesdynameis_ellada.pdf.

Χειλά, Ε. (2021), Ειρήνη Χειλά: Για έναν διαρκή επανακαθορισμό της εξωτερικής πολιτικής. *The Economist*. Ανακτήθηκε την 21/03/22 από: <https://cfir.gr/en/blog/99-cheila-economist2021>.

Alexandrova-Arbatova, N. (2018, August xx). Article: «Great Powers Involvement In Eastern Mediterranean». *Cyprus Center for European and International Affairs – University of Nicosia*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/EMPN_29.pdf.

Al Jazeera and News Agencies (2022, Μάρτιος 25), US, EU announce plan to reduce European reliance on Russian gas. *Al Jazeera*. Ανακτήθηκε την 02/04/22 από: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/25/us-eu-launch-team-to-reduce-european-reliance-on-russian-gas>.

Cañete, A. (2017). *Parliamentary questions: Answer given by Mr Arias Cañete on behalf of the Commission*. European Parliament. 4 July. Ανακτήθηκε την 27/1/22 από: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-8-2017-003056_EN.html.

Coote, B., (2016). *Surging Liquefied Natural Gas Trade: How US Exports Will Benefit European and Global*. The Atlantic Council of the United States, Washington, D.C. Ανακτήθηκε την 08/3/22 από: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/surging-liquefied-natural-gas-trade/>.

European Commission. *Clean Energy for All Europeans – unlocking Europe’s growth potential*, Ανακτήθηκε την 21/1/22 από: http://europa.eu/rapid/pressrelease_IP-16-4009_en.htm.

European Commission. (2022, March 08). *RE Power EU: Joint European action for more affordable, secure and sustainable energy*. Ανακτήθηκε την 03/4/22 από: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_1511.

Fawcett, L. (2013). The Iraq War ten Years on: Assessing the Fallout. (σ 16). *International Affairs*. vol. 89, No 2. Ανακτήθηκε την 29/3/22 από: <https://onlinelibrary.wiley.com/toc/14682346/2013/89/2>.

Gorodeisky, S. (2018, March 13). *Ishai license holders warn on gas extraction from Aphrodite*. Ανακτήθηκε την 01/4/22 από: <http://en.globes.co.il/en/article-ishai-license-holders-warn-on-gas-extraction-from-aphrodite-1001227479>.

Grigoriadis, N. I. (2010). The Davutoğlu Doctrine and Turkish Foreign Policy. Working Paper No 8/2010. *ΕΛΙΑΜΕΠ*. Ανακτήθηκε την 29/3/22 από: https://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2010/05/%CE%9A%CE%95%CE%99%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F-%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3-8_2010_IoGrigoriadis1.pdf.

Kissane, C. *Energy & Security in the Eastern Mediterranean*, Διάλεξη για την 74η Εκπαιδευτική Σειρά Φοίτησης Διά Παρουσίας της Σχολής Εθνικής Άμυνας, 16 Μαρτίου 2022, <http://195.130.75.50/owncloud/index.php/s/jjYei8TO2VbvUXd>, (έγινε πρόσβαση στις 23 Μαρτίου 2022).

Kouskouvelis, I. I. (2013). “The Problem with Turkey’s ‘Zero Problems’”. (σ. 56). *Middle East Quarterly* vol. 20, No 1. Ανακτήθηκε την 02/3/22 από: https://www.academia.edu/3586201/%CE%97%CE%BB%CE%AF%CE%B1%CF%82%CE%9A%CE%BF%CF%85%CF%83%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%B2%CE%AD%CE%BB%CE%B7%CF%82_The_Problem_with_Turkey_s_Zero_Problems.

Lesser, I. O., Larrabee, F. S., Zanini, M. and Vlachos-Dengler, K. (2001). Greece’s New Geopolitics. *RAND*. Ανακτήθηκε την 27/3/22 από: <https://www.rand.org/pubs/monographreports/MR1393.html>.

Marghelis, A. Greece’s New Regional Strategy. *FMES*. Ανακτήθηκε την 21/3/22 από: <https://fmes-france.org/greeces-new-regional-strategy-aris-marghelis/>.

Marghelis, A. (2021, February). Le mémorandum d’accord entre la Turquie et le gouvernement d’entente national libyen et l’accord de délimitation entre la Grèce et l’Égypte dans leur contexte régional, *Annuaire de Droit Maritime et Océanique (ADMO)*. Ανακτήθηκε την 23/3/22 από: https://cdmo.univ-nantes.fr/medias/fichier/marghelis-accords-turco-libyen-et-gre-co-e-gyptien1617389805871-pdf?ID_FICHE=868691&INLINE=FALSE.

Marghelis, A. (2021, April). The maritime delimitation agreement between Greece and Italy of 9 June 2020: An analysis in the light of International Law, national interest and regional politics”, *Marine Policy*, vol. 126, *Science Direct*. Ανακτήθηκε την 23/3/22 από: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0308597X21000130>.

Pisca, I., (2016). Outlook for EU gas demand and import needs to 2025. *Clingendael International (ed), Energy Programme (CIEP)*. Ανακτήθηκε την 21/1/22 από: <https://www.clingendaelenergy.com/inc/upload/files/CIEPpaper20162ADemandweb.pdf>,

Rashad, M. (2022, April 01). Europe signals unity against Russian gas payment demands. *Reuters*. Ανακτήθηκε την 03/4/22 από: <https://www.reuters.com/business/energy/gas-still-flows-russia-europe-buyers-navigate-putins-rouble-order-2022-04-01/>.

Ruhe, J. & Milner, S. (2022, March 15). U.S. Must Support East Med Energy Security. *JINSA*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: https://jinsa.org/jinsa_report/us-must-support-east-med-energy-security/.

Shama, N. M.. (2019, December 23). Article: «The Geopolitics of a Latent International Conflict in Eastern Mediterranean». *Al Jazeera Centre for Studies*. Ανακτήθηκε την 06/3/22 από: <https://studies.aljazeera.net/en/reports/2019/12/geopolitics-latent-international-conflict-eastern-mediterranean191223074025635.html>.

Tanchum, M. (2020, October). Italy and Turkey’s Europe-to-Africa Commercial Corridor: Rome and Ankara’s Geopolitical Symbiosis Is Creating a New Mediterranean Strategic Paradigm. *Austria Institut für Europa und Sicherheitspolitik (AIES)*. Ανακτήθηκε την 01/4/22 από: <https://www.aies.at/download/2020/AIES-Fokus-2020-10.pdf>.

Teff-Seker, Y., Eiran, E. and Rubin, A. (2018). Israel Turns to the Sea. (σ. 623). *The Middle East Journal* vol. 72, No 4. Ανακτήθηκε την 02/3/22 από: https://www.academia.edu/38522013/Israel_Turns_to_the_Sea.

Tziaras, Z. (2018, September xx). Article: «The Eastern Mediterranean: Between Power Struggles And Regionalist Aspirations». *Peace Research Institute Oslo Cyprus Center*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: https://www.researchgate.net/publication/329371725The_EasternMediterraneanBetween_Power_Struggles_and_Regionalist_Aspirations.

Tziaras, Z. (2018, September xx). Article: «The New Geopolitics of the Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security». *Peace Research Institute Oslo Cyprus Center*. Ανακτήθηκε την 05/3/22 από: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/zypern/15662.pdf>.

United States Geological Survey-USGS. (2010). *World Petroleum Research Project, Assessment of Undiscovered Oil and Gas Resources of the Levant Basin Province, Eastern Mediterranean*. Ανακτήθηκε την 22/1/22 από: <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf>.

Waltz, K. (1967). International Structure, National Force and the Balance of World Power. (σ. 222). *Journal of International Affairs vol. 21, No 2*. Ανακτήθηκε την 29/3/22 από: <https://www.jstor.org/stable/i24369925>.

Winter O. & Lindenstrauss G. (2019). *Beyond Energy: The Significance of the Eastern Mediterranean Gas Forum*. The Institute for National Security Studies (INSS) Insight No.1133. Ανακτήθηκε την 15/3/22 από: <https://www.inss.org.il/publication/beyond-energy-significance-eastern-mediterranean-gas-forum/>.

Διαδίκτυο

ΑΠΕ-ΜΠΕ. (2021, Μάρτιος 09). Η Γαλλία νέο μέλος του East Med Gas Forum. *Capital*. Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/diethni/3530974/i-gallia-neo-melos-tou-east-med-gas-forum>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Καπάνταης, Δ. (2021, Απρίλιος 11). Κουμουτσάκος: «Σημαντικό ότι η Βουλή των Αντιπροσώπων της Λιβύης, δεν έχει δεχθεί το τουρκολιβυκό σύμφωνο». *Naftemporiki*. Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/story/1713020/koumoutsakos-simantiko-oti-i-bouli-ton-antiproso-pon-tis-libuis-den-exei-dexthei-to-tourkolibuko-sumfono>. (Έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2022).

Λάβδας, Κ. Α. (2021, Σεπτέμβριος 18). Από τον Ινδο-Ειρηνικό το γάντι στην Ευρώπη: Μια πρώτη ανάλυση. *Huffingtonpost*. Διαθέσιμο στο: https://www.huffingtonpost.gr/entry/apo-ton-indo-eireniko-to-yanti-sten-eerope-mia-prote-analese_gr_6142f09ae4b07ad8c8db6317. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

Μπινιάρης, Ν. (2021, Σεπτέμβριος 03). Η Δύση διολισθαίνει σε επικίνδυνο ανορθολογισμό. *SL Press*. Διαθέσιμο στο <https://slpress.gr/diethni/i-dysi-diolisthainei-se-enan-epikindyno-anorthologismo/>, (Έγινε πρόσβαση στις 19 Μαρτίου 2022).

Παναγόπουλος Γ. (2022, Μάρτιος 27). Belharra: Τι προβλέπει η συμφωνία για τις υπερσύγχρονες γαλλικές φρεγάτες – Τι ισχύει για τα επιπλέον Rafale. *Ethnos*. Διαθέσιμο στο: <https://www.ethnos.gr/Politics/article/201068/belharratiprolepeihsymfoniagiatisypersygxronesgallikesfregatestiisxeigiataepipleonrafale>. (Έγινε πρόσβαση στις 28 Μαρτίου 2022).

Παπακωνσταντίνου, Γ. (2021, Οκτώβριος 16). Αμυντική συμφωνία Ελλάδας-ΗΠΑ: Μπαράζ μηνυμάτων προς Άγκυρα και εγγυήσεις. *CNN Greece*. Διαθέσιμο στο: <https://www.cnn.gr/politiki/story/285542/amyntiki-symfonia-elladas-hpa-mparaz-minymaton-pros-agkyra-kai-eggyiseis>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Σταυρουλάκης, Ν. (2021, Οκτώβριος 24). Ισχυρό αποτύπωμα της Ελλάδας στη διπλωματική σκακιέρα – Ποιες οι νέες δράσεις. *EPT NEWS*. Διαθέσιμο στο: <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/politiki/ischyro-apotypoma-tis-elladas-sti-diplomatiki-skakiera-poies-oi-nees-drasesis/>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Ανώνυμος. (2021, January 29). Egyptian, Greek naval forces conduct joint drills”, *State Information Service, Arab Republic of Egypt*. Διαθέσιμο στο: <https://www.sis.gov.eg/Story/154008/Egyptian,-Greek-naval-forces-conduct-joint-drills/?lang=en-us>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

Ανώνυμος, (2021, February 10). Erdogan: “In’ya plus d’issue à Cyprus, sauf pour la solution à deux états. Que vous l’acceptiez ou pas.”. *Agence Anadolu*, Διαθέσιμο στο: <https://www.aa.com.tr/fr/turquie/erdogan-il-ny-a-plus-dissue%C3%A0-Cyprus-sauf-pour-la-solution-%C3%A0-deux-%C3%A9tats-que-vous-lacceptiez-ou-pas-/2139991>. (Έγινε πρόσβαση στις 28 Μαρτίου 2022).

Ανώνυμος. (2018, July 11). Greece “orders expulsion of two Russian diplomats”. *BBC*. Διαθέσιμο στο: (<https://www.bbc.com/news/world-europe-44792714>). (Έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2022).

Ανώνυμος. (2020, January 31). Greece ratifies major military expansion with US. *GreekCityTimes*. Διαθέσιμο στο: <https://greekcitytimes.com/2020/01/31/greece-ratifies-major-military-expansion-with-us/>. (Έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2022).

Athanasopoulos, A. A. (2021, February 20). Greek FM to discuss military ties with Saudi Arabia. *Saudi Press Agency*. Διαθέσιμο στο: <https://www.arabnews.com/node/1812761/saudi-arabia>. (Έγινε πρόσβασης τις 29 Μαρτίου 2022).

Athanasopoulos, A. A. (2021, February 17). Philia Forum a “bridge” between Europe, Mideast: Greek official, *Arab News*. Διαθέσιμο στο: <https://www.arabnews.com/node/1811096/middle-east>. (Έγινε πρόσβαση στις 21 Μαρτίου 2022).

Bar-Tal, E. (2020, March 01). Greece, Israel, Cyprus sign deal for EastMed gas pipeline. *Israel Hayom*. Διαθέσιμο στο: <https://www.israelhayom.com/2020/01/03/greece-israel-cyprus-sign-deal-for-eastmed-gas-pipeline/>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

Chatzky, A & McBride, J. China’s Massive Belt and Road Initiative. January 28, 2020. *Council on Foreign Affairs*. Διαθέσιμο στο <https://www.cfr.org/backgrounder/chinas-massive-belt-and-road-initiative>, (έγινε πρόσβαση στις 27 Μαρτίου 2022).

Cook, S. (2021, October, 27). What Erdogan’s Struggles Mean for U.S.-Turkey Relations. *Council on Foreign Relations*. Διαθέσιμο στο: <https://www.cfr.org/in-brief/what-erdogans-struggles-mean-us-turkey-relations>. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

Diplomatie.gouv.fr, War in Syria: Understanding France’s position, *France Diplomacy*. Διαθέσιμο στο: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/countryfiles/syria/war-in-syria-understanding-france-s-position/>, (έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

Edelman, E., Gen. Wald, C. (ret.) and Ruhe, J. (2021, November 20). America should re-envision the Eastern Med as a multi-theater power-projection platform. *DefenceNews*. Διαθέσιμο στο: <https://www.defensenews.com/opinion/commentary/2021/11/20/american-should-re-envision-the-eastern-med-as-a-multi-theater-power-projection-platform/>. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

Feuer, S. and Borshchevskaya, A. (2017, November 02). Russia Makes Inroads in North Africa. Policy Analysis. *The Washington Institute*. Διαθέσιμο στο: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/russia-makes-inroads-in-north-africa>. (Έγινε πρόσβαση στις 19 Μαρτίου 2022).

Friedman, G. (2015, March 31). The Middle East Balance of Power Matures. *Starfor*. Διαθέσιμο στο: <https://worldview.stratfor.com/article/middle-eastern-balance-power-matures>. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

Helwig, N. (2017, November 29). How to Explain PESCO to Trump? *AICGS*. Διαθέσιμο στο: <https://www.aicgs.org/2017/11/how-to-explain-pesco-to-trump/>. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

Jabbour, J. (2021, May 06). France vs. Turkey in the EastMed. A Geopolitical Rivalry between a "Keeper" of the Old Order and a Challenging Emergent Power. *ifri*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/jabbour_france_vs_turkey_eastmed_2021.pdf.

Kara Aydin, H. (2021, March 02). New human rights plan for the people?: Turkish leader. *Anadolu Agency*. Διαθέσιμο στο: <https://www.aa.com.tr/en/politics/new-human-rights-plan-for-the-people-turkish-leader/2162111>. (Έγινε πρόσβαση στις 31 Μαρτίου 2022).

Kempin, R. (2021, May 28). France's Foreign and Security Policy under President Macron. *Stiftung Wissenschaft und Politik*. Διαθέσιμο στο: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/frances-foreign-and-security-policy-under-president-macron#hd-d23619e3594>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Lesser, I. (2016, June 28). The Eastern Mediterranean Vortex. *Turkish Policy Quarterly*. Διαθέσιμο στο: <http://turkishpolicy.com/article/802/the-eastern-mediterranean-vortex>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Lesser, I. (2018, April 19). Thunder over the Eastern Mediterranean. *ekathimerini*. Διαθέσιμο στο: <http://www.ekathimerini.com/227805/opinion/ekathimerini/comment/thunder-over-the-eastern-mediterranean>. (Έγινε πρόσβαση στις 22 Μαρτίου 2022).

Nedos, V. (2020, November 23). Greece, UAE commit to mutual defense assistance”, *eKathimerini*. Διαθέσιμο στο: <https://www.ekathimerini.com/news/259450/greece-uae-commit-to-mutual-defense-assistance/>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

Newsroom. (2021, Νοέμβριος 19). Ν. Δένδιας: Κοινές οι προκλήσεις σε Αν. Μεσόγειο – Λε Ντριάν: Η τετραμερής μας δίνει δύναμη. *Καθημερινή*. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/politics/561594064/n-dendias-koines-oi-prokliseis-se-an-mesogeio-le-ntrian-i-tetrameris-mas-dinei-dynami/>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Ntousas, V. (2021, July 02). Greece in the eastern Mediterranean: Turning engagement into influence. *European Council on Foreign Affairs*. Διαθέσιμο

στο <https://ecfr.eu/article/greece-in-the-eastern-mediterranean-turning-engagement-into-influence/>. (Έγινε πρόσβαση στις 28 Μαρτίου 2022).

Scott, D. Russia-China Naval Cooperation in an Era of Great Power Competition. *CIMSEC*. Διαθέσιμο στο: <https://cimsec.org/russia-china-naval-cooperation-in-an-era-of-great-power-competition/>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Reuters, (2022, March 31). Russia concerned at ISIS' plans to destabilize Central Asia. *Alarabiya*. Διαθέσιμο στο: <https://english.alarabiya.net/News/world/2022/03/31/Russia-concerned-at-ISIS-plans-to-destabilize-Central-Asia-Report>. (Έγινε πρόσβαση στις 02 Απριλίου 2022).

Reuters Staff. (2020, August 26). France joins military exercises in east Mediterranean. *Reuters*, Διαθέσιμο στο: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-greece-france-idUSKBN25M0UF>. (Έγινε πρόσβαση στις 29 Μαρτίου 2022).

Παράρτημα «Α»

Κείμενο τριμερούς συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου – Αιγύπτου

Το κείμενο της πιο πρόσφατης 9ης Συνόδου Κορυφής Ελλάδος, Κύπρου και Αιγύπτου είναι το παρακάτω:¹

«Εμείς, ο Κυριάκος Μητσοτάκης, Πρωθυπουργός της Ελληνικής Δημοκρατίας, ο Νίκος Αναστασιάδης, Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας και ο AbdelFattahEl-Sisi, Πρόεδρος της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου, συναντηθήκαμε στην Αθήνα, Ελλάδα, την 19η Οκτωβρίου 2021, στο πλαίσιο της 9ης Τριμερούς Συνόδου Κορυφής για τη Συνεργασία και τον Συντονισμό μεταξύ των τριών χωρών μας. Πραγματοποιήσαμε επισκόπηση του έργου στα διάφορα πεδία συνεργασίας μας και σημειώσαμε πως έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος.

Ενθαρρυμένοι από τα έως τώρα θετικά αποτελέσματα και βαθιά πεπεισμένοι για τη στρατηγική σημασία της τριμερούς συνεργασίας μεταξύ

¹ Ελληνική Δημοκρατία. Πρωθυπουργός (2021, Οκτώβριος 19). Άρθρο: «9η Τριμερής Σύνοδος Κορυφής Ελλάδος-Κύπρου-Αιγύπτου | Κοινή Διακήρυξη». Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: [https:// primeminister.gr/2021/10/19/27737](https://primeminister.gr/2021/10/19/27737).

των χωρών μας, εκφράσαμε τη ισχυρή αποφασιστικότητά μας να συνεχίσουμε να εργαζόμαστε στενά σε θέματα αμοιβαίου ενδιαφέροντος, ενισχύοντας την ειρήνη, την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην περιοχή μας. Σε αυτό το πλαίσιο επαναλάβαμε την υποστήριξή μας στην Μόνιμη Γραμματεία για τον τριμερή μηχανισμό Κύπρου, Αιγύπτου και Ελλάδας με έδρα την Λευκωσία, με τρόπο που διατηρεί την μοναδικότητα των σχέσεων μεταξύ των τριών χωρών.

Χαιρετίσαμε την υπογραφή της συμφωνίας για τη δημιουργία τριμερούς διασύνδεσης ηλεκτρικής ενέργειας μεταξύ των δικτύων Αιγύπτου, Κύπρου και Ελλάδας. Το σχέδιο αυτό ενισχύει την οικονομική συνεργασία μας και την ασφάλεια ενεργειακού εφοδιασμού, όχι μόνο των εμπλεκόμενων χωρών, αλλά και της Ευρώπης, καθώς θα δημιουργήσει δίαυλο μεταφοράς σημαντικών ποσοτήτων ηλεκτρικής ενέργειας από και προς την Ανατολική Μεσόγειο. Το έργο ηλεκτρικής διασύνδεσης, το οποίο συνδέει τα ηλεκτρικά δίκτυα των χωρών μας, αποτελεί σημαντικό συστατικό της στρατηγικής για επιτάχυνση της ανάπτυξης του Ενεργειακού Διαδρόμου της Ανατολικής Μεσογείου, παρέχοντας μια εναλλακτική πηγή ενεργειακού εφοδιασμού από την περιοχή προς την Ευρωπαϊκή Ήπειρο και αντίστροφα.

Εκφράσαμε την επιθυμία μας να συνεχίσουμε να ενισχύουμε τη συνεργασία μας, μέσω μιας σειράς συμφωνιών για την εξερεύνηση και μεταφορά φυσικού αερίου• παραμένουμε πεπεισμένοι πως η ανακάλυψη αποθεμάτων υδρογονανθράκων μπορεί να λειτουργήσει ως καταλύτης για την περιφερειακή σταθερότητα και ευημερία. Συναφώς, χαιρετίσαμε για ακόμη μια φορά την υιοθέτηση του καταστατικού του Forum Φυσικού Αερίου Ανατολικής Μεσογείου (EMGF). Η σύσταση του EMGF βασίζεται στη θεμελιώδη αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων των μελών επί των φυσικών πόρων τους, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο• το EMGF θα υποστηρίζει τις προσπάθειες των μελών για να ξεδιπλώσουν το πλήρες δυναμικό πόρων φυσικού αερίου στην περιοχή και να δημιουργήσουν έσοδα από τα αποθέματά τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο της θάλασσας και ιδίως την UNCLOS. Επαναλάβαμε ότι το EMGF ως περιφερειακός οργανισμός με έδρα το Κάιρο είναι ανοικτό σε όλες τις χώρες που πρεσβεύουν τις ίδιες αξίες και στόχους του EMGF και την προθυμία

συνεργασίας για την ασφάλεια ολόκληρης της περιοχής και την ευημερία των λαών της.

Υπογραμμίσαμε τη σημασία του σεβασμού της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων όλων των κρατών στις θαλάσσιες ζώνες τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, όπως αντικατοπτρίζεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS). Στο πλαίσιο αυτό, απορρίψαμε τις παράνομες γεωτρήσεις και σεισμικές έρευνες από τουρκικά σκάφη στην κυπριακή ΑΟΖ/υφαλοκρηπίδα, σε θαλάσσιες περιοχές που έχουν ήδη οριοθετηθεί σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Επίσης, επαναλάβαμε την καταδίκη μας για τις συνεχείς παραβιάσεις του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου και των χωρικών υδάτων στο Αιγαίο Πέλαγος και όλες τις άλλες παράνομες δραστηριότητες σε περιοχές που βρίσκονται εντός της υφαλοκρηπίδας της Ελλάδας, κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου. Ως εκ τούτου, ζητήσαμε από την Τουρκία να απέχει, με συνέπεια και ειλικρίνεια, από προκλήσεις και μονομερείς ενέργειες που παραβιάζουν το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της παρενόχλησης ερευνητικών σκαφών έγκυρα αδειοδοτημένων από την Ελλάδα ή την Κύπρο, συμβάλλοντας έτσι σε δημιουργία συνθηκών ευνοϊκών για διάλογο. Υπογραμμίσαμε ότι παραγωγικός διάλογος προσανατολισμένος σε αποτελέσματα δεν μπορεί να διεξαχθεί σε ένα επιθετικό περιβάλλον ή υπό την απειλή χρήσης βίας.

Συζητήσαμε το Κυπριακό ζήτημα και επαναβεβαιώσαμε την ισχυρή υποστήριξή μας σε μια δίκαιη, συνολική και βιώσιμη διευθέτηση σύμφωνα με τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών που απαιτούν διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία με ενιαία κυριαρχία, ενιαία διεθνή προσωπικότητα και ενιαία ιθαγένεια, καθώς και σύμφωνα με το κεκτημένο, τις αξίες και τις αρχές της ΕΕ. Αναφορικά με τα Βαρώσια, μνημονεύσαμε την Προεδρική Δήλωση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 23ης Ιουλίου 2021, η οποία επαναβεβαίωσε το καθεστώς των Βαρωσίων, όπως ορίζεται σε προηγούμενα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένων των ψηφισμάτων 550 (1984) και 789 (1992), καταδίκασε την ανακοίνωση στην Κύπρο, την 20η Ιουλίου 2021, από Τούρκους και Τουρκο-Κύπριους ηγέτες σχετικά με περαιτέρω άνοιγμα μέρους της περιφραγμένης με συρματοπλέγματα περιοχής των

Βαρωσίων, ζήτησε την άμεση αντιστροφή της πορείας αυτών των ενεργειών και την αντιστροφή όλων των βημάτων που πραγματοποιήθηκαν στα Βαρώσια από τον Οκτώβριο του 2020 και υπογράμμισε τη σημασία του πλήρους σεβασμού και εφαρμογής των Αποφάσεων του, συμπεριλαμβανομένης της μεταβίβασης των Βαρωσίων υπό τη διοίκηση των Η.Ε. Υπογραμμίσαμε την ανάγκη επανεκκίνησης των διαπραγματεύσεων από το σημείο που είχαν σταματήσει και εκφράσαμε την υποστήριξή μας για τον διορισμό Ειδικού Συμβούλου του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών με την εντολή να ενεργοποιηθεί με όλους εμπλεκόμενους, προκειμένου να επανεκκινηθεί η διαπραγματευτική διαδικασία. Επίσης τονίσαμε ότι μια συμφωνημένη, συνολική και βιώσιμη λύση του Κυπριακού δεν θα είναι προς όφελος μόνο της Κύπρου, των Ελληνο-Κυπρίων και των Τουρκο-Κυπρίων, αλλά θα συμβάλει επίσης καθοριστικά στην ειρήνη και σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή.

Αναφορικά με το Μεγάλο Αιθιοπικό Φράγμα της Αναγέννησης (GERD), αναγνωρίσαμε τον μοναδικό χαρακτήρα της Αιγύπτου ως μιας από τις ξηρότερες χώρες του κόσμου, η οποία εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από τον ποταμό Νείλο. Συναφώς, αναγνωρίσαμε την υπαρξιακή απειλή που θα μπορούσε να αποτελέσει το GERD για την Αίγυπτο, εάν πληρωθεί και λειτουργήσει μονομερώς και ενθαρρύνουμε την Αιθιοπία να διαπραγματευθεί με καλή πίστη για να ολοκληρωθεί εγκαίρως μια νομικά δεσμευτική συμφωνία για τους κανόνες και τις κατευθυντήριες γραμμές πλήρωσης και λειτουργίας του GERD, σύμφωνα με την Προεδρική Δήλωση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών της 15ης Σεπτεμβρίου 2021 και τη Συμφωνία του 2015 περί Διακήρυξης Αρχών. Επαναλάβαμε πως οι προηγούμενες συμφωνίες και οι εφαρμοστέες αρχές του διεθνούς δικαίου θα πρέπει να τηρούνται, ιδιαίτερα οι αρχές της πρότερης γνωστοποίησης και διαβούλευσης, προκειμένου να εξακριβωθεί ότι τα έργα που σχεδιάζονται στις διεθνείς υδάτινους οδούς να υλοποιούνται με λογικό και ισότιμο τρόπο, που δεν προκαλεί ουσιαστική βλάβη. Οι αρχές αυτές θα πρέπει να παραμείνουν η βάση για την επίτευξη μιας δίκαιης και ισόρροπης συμφωνίας που σέβεται τα συμφέροντα των τριών χωρών.

Ανταλλάξαμε απόψεις για τις πολιτικές εξελίξεις στην περιοχή μας και πέραν αυτής, σε θέματα που μας επηρεάζουν άμεσα:

Όσον αφορά στις πρόσφατες εξελίξεις στη Μέση Ανατολή, επαναλάβαμε πως η μόνη βιώσιμη λύση στη Συριακή κρίση είναι πολιτική. Στο πλαίσιο αυτό, επαναβεβαιώσαμε την έκκλησή μας για πανεθνική εκχειρία που θα εφαρμοσθεί στη Συρία, σύμφωνα με την Απόφαση 2254 (2015) του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ. Εκφράσαμε την πλήρη στήριξή μας στις προσπάθειες του Ειδικού Απεσταλμένου του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ για τη Συρία κ. Pedersen, και ελπίζουμε πως η Συνταγματική Επιτροπή θα παραγάγει σύντομα απτά αποτελέσματα.

Επαναλάβαμε επίσης, τη στήριξή μας για μια συνολική, δίκαιη και διαρκή λύση ως προϊόν διαπραγμάτευσης στη σύγκρουση Ισραήλ-Παλαιστίνης, στη βάση των σχετικών Αποφάσεων των ΗΕ, συμφωνημένων παραμέτρων και του διεθνούς δικαίου. Συνεχίζουμε να υποστηρίζουμε τη σύσταση ενός ανεξάρτητου και βιώσιμου Παλαιστινιακού κράτους, με ασφαλή και ανεγνωρισμένα σύνορα, στη χάραξη προ του 1967, με την Ανατολική Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσα, ενώ, ταυτόχρονα, αναγνωρίζουμε το δικαίωμα ύπαρξης του Ισραήλ εν ειρήνη και ασφαλεία. Πιστεύουμε ότι και οι δύο πλευρές και η Διεθνής Κοινότητα θα πρέπει να εργασθούν για την αναβίωση της Ειρηνευτικής Διαδικασίας και είμαστε έτοιμοι να στηρίζουμε όλες τις προσπάθειες για την επανεκκίνηση ουσιαστικών ειρηνευτικών συνομιλιών προσανατολισμένων στην επίτευξη αποτελεσμάτων.

Ως προς τη Λιβύη, ενώ αναγνωρίσαμε την πρόοδο που έχει επιτευχθεί στην πολιτική διαδικασία έως τώρα, επαναλάβαμε τη σημασία διατήρησης του συμφωνηθέντος στον Οδικό Χάρτη χρονοδιαγράμματος για τη διεξαγωγή ελεύθερων και δίκαιων εκλογών την 24η Δεκεμβρίου 2021, χωρίς ξένη παρέμβαση. Ο σεβασμός της εκχειρίας και του εμπάργκο όπλων, καθώς και η απόσυρση όλων των ξένων δυνάμεων και μισθοφόρων είναι απαραίτητα για την ειρήνη και σταθερότητα στη χώρα. Επαινέσαμε τον κομβικό ρόλο της Μικτής Στρατιωτικής Επιτροπής 5+5, μέσω της οποίας έχουν γίνει πολλά απτά θετικά βήματα, ιδιαίτερα το άνοιγμα της Παράκτιας Οδού και η ανταλλαγή κρατουμένων στις δύο πλευρές. Συνολικά, αναγνωρίσαμε ότι πολλές προκλήσεις παραμένουν και πρέπει να αντιμετωπισθούν, εάν στόχος είναι η διαδικασία να οδηγήσει στην ενοποίηση της χώρας και των θεσμών της.

Επιπροσθέτως, υπενθυμίσαμε ότι το Μνημόνιο Κατανόησης για την Οριοθέτηση Περιοχών Θαλάσσιας Δικαιοδοσίας στη Μεσόγειο και το Μνημόνιο Κατανόησης Στρατιωτικής Συνεργασίας και Συνεργασίας Ασφάλειας που υπεγράφησαν τον Νοέμβριο 2019 μεταξύ Τουρκίας και κ. Fayed El Saraj, παραβιάζουν αντιστοίχως το διεθνές δίκαιο και το εμπάργκο όπλων των ΗΕ στη Λιβύη, και πως αμφότερα υπονομεύουν την περιφερειακή σταθερότητα• επιπλέον, το Μνημόνιο Κατανόησης για την οριοθέτηση περιοχών θαλάσσιας δικαιοδοσίας στη Μεσόγειο παραβιάζει κυριαρχικά δικαιώματα τρίτων κρατών, δεν συμμορφώνεται με το Δίκαιο της Θάλασσας και δεν μπορεί να παράγει έννομα αποτελέσματα.

Ως προς το Αφγανιστάν, εκφράσαμε τη βαθιά ανησυχία μας για την κατάσταση στη χώρα και για τους κινδύνους που προκαλεί τόσο για το ίδιο, όσο και για την ευρύτερη περιοχή. Η Ελλάδα, η Κύπρος και η Αίγυπτος θα παραμείνουν σε συντονισμό και θα διερευνήσουν τρόπους να αντιμετωπίσουν μαζί, όπως και με άλλους εταίρους, τις πιεστικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η διεθνής κοινότητα, ιδιαίτερα για τη σταθεροποίηση της κατάστασης στο Αφγανιστάν, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τη μεταναστευτική/προσφυγική κρίση και την παράδοση ανθρωπιστικής βοήθειας σε όσους έχουν ανάγκη. Στο πλαίσιο αυτό, Ελλάδα και Κύπρος τόνισαν πως η εκκένωση Αφγανών σε κίνδυνο λόγω πολιτικών διώξεων παραμένει προτεραιότητα για την ΕΕ και τα κράτη-μέλη αυτής.

Κοινές προκλήσεις και εξελίξεις στη Μεσόγειο και την ευρύτερη περιοχή απαιτούν μία στρατηγική εταιρική σχέση μεταξύ της Αιγύπτου και της ΕΕ. Είμαστε δεσμευμένοι στην επέκταση της συνεργασίας ΕΕ-Αιγύπτου σε καίριους πολιτικούς τομείς βασισμένοι στην Κοινή Ανακοίνωση και στα Συμπεράσματα του Συμβουλίου για μια ανανεωμένη εταιρική σχέση με τη Νότια Γειτονία – ένα νέο θεματολόγιο για τη Μεσόγειο. Οι προτεραιότητες της νέας Εταιρικής Σχέσης πρέπει να συμβάλλουν στην εκπλήρωση των προσδοκιών των ανθρώπων και στις δύο πλευρές της Μεσογείου. Θα πρέπει να περιλαμβάνει συμπεριληπτική και βιώσιμη ανάπτυξη, κοινωνική δικαιοσύνη, αξιοπρεπείς ευκαιρίες απασχόλησης, οικονομική ανάπτυξη και ουσιαδώς βελτιωμένες συνθήκες διαβίωσης, εδραιώνοντας, με τον τρόπο αυτό, τη σταθερότητα και την ευημερία της Αιγύπτου, της ΕΕ και της κοινής γειτονίας μας. Στο πνεύμα αυτό, η σύγκληση του Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΕ-

Αιγύπτου έως το τέλος του τρέχοντος έτους θα ήταν ένα ισχυρό και από μήνυμα αυξημένης εμπλοκής και συνεταιρισμού της ΕΕ με την Αίγυπτο.

Στα ζητήματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανταλλάξαμε απόψεις για διάφορες εξελίξεις που σχετίζονται με την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των βασικών ελευθεριών. Χαιρέτισαμε την έναρξη της πρώτης Εθνικής Στρατηγικής για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Αίγυπτο, η οποία θεωρείται ένα σημαντικό βήμα σε αυτή τη συνάφεια. Ελλάδα, Κύπρος και Αίγυπτος επανέλαβαν την πεποίθησή τους ότι αυτά τα θέματα θα πρέπει να αντιμετωπίζονται με έναν αντικειμενικό, αμερόληπτο και μη-επιλεκτικό τρόπο, σύμφωνα με το σχετικό διεθνές δίκαιο και πρότυπα.

Η Ελλάδα, η Κύπρος και η Αίγυπτος βρίσκονται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων και, ως εκ τούτου, επηρεάζονται σοβαρά από ροές παράτυπης μετανάστευσης. Επομένως, υπογραμμίσαμε την ανάγκη συντονισμένης δράσης στον τομέα αυτό, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τις σχετικές ανθρωπιστικές προβλέψεις, σημειώνοντας ιδιαίτερα ότι τα δίκτυα διακίνησης και λαθρεμπορίας έχουν αποδείξει την ανθεκτικότητά τους στην εξεύρεση εναλλακτικών οδούσεων. Τονίσαμε, επίσης, πως η εργαλειοποίηση της μετανάστευσης για γεωπολιτικούς σκοπούς είναι απάνθρωπη και παραβιάζει ανθρώπινα δικαιώματα. Ενώ είμαστε αποφασισμένοι να καταπολεμήσουμε την παράτυπη μετανάστευση, αναγνωρίσαμε την αξία καθιέρωσης νόμιμων οδών μετανάστευσης.

Συμφωνήσαμε πως η κλιματική αλλαγή πρέπει να αποτελέσει βασικό στοιχείο του θεματολογίου συνεργασίας μας και επιβεβαιώσαμε ότι παραμένουμε ισχυρά δεσμευμένοι στην υλοποίηση του Θεματολογίου 2030 των ΗΕ για Βιώσιμη Ανάπτυξη. Αναγνωρίσαμε πως η Μεσόγειος έχει ένα από τα πλουσιότερα θαλάσσια και παράκτια οικοσυστήματα, αλλά επίσης και από τα πλέον ευάλωτα. Η ραγδαία επιδείνωσή του απαιτεί ταχείες, κοινές και απτές απαντήσεις, καθώς επίσης και περαιτέρω περιφερειακή συνεργασία που να περιλαμβάνει όλους τους συναφείς δρώντες στην προστασία του κοινού περιβάλλοντος. Καλωσορίσαμε την επιτυχημένη φιλοξενία από πλευράς Αιγύπτου της 2ης Υπουργικής Συνόδου Μεσογειακής Ένωσης (UFM) για το περιβάλλον στις 4 Οκτωβρίου 2021 και προσβλέπουμε στην 27η Σύνοδο των Η.Ε για την κλιματική αλλαγή

(COP27) που θα πραγματοποιηθεί στην Αίγυπτο το επόμενο έτος. Στο ίδιο πλαίσιο, εκφράσαμε την υποστήριξή μας στην Πρωτοβουλία της Κυβέρνησης της Κυπριακής Δημοκρατίας για τον συντονισμό των δράσεων για την κλιματική αλλαγή στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή. Περαιτέρω εκφράσαμε την υποστήριξή μας σχετικά με την πρωτοβουλία της Ελλάδας για την προστασία των Πολιτιστικών Μνημείων από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής.

Αναφορικά με τις επιπτώσεις της πανδημίας, συμφωνήσαμε ως προς την ανάγκη συνεχούς συντονισμένης δράσης καταπολέμησης της COVID-19, με σκοπό τη θωράκιση των λαών μας. Αναγνωρίσαμε ότι τέτοιες προκλήσεις δεν γνωρίζουν εθνικά σύνορα, επομένως, η διεθνής συνεργασία παραμένει ουσιώδης, μέσω της ενδυνάμωσης και μεταρρύθμισης του ΠΟΥ, και της ενίσχυσης των Διεθνών Κανονισμών Υγείας (IHR).

Αναγνωρίζοντας τους ισχυρούς δεσμούς φιλίας μεταξύ των λαών μας και την αυξανόμενη συνεργασία μεταξύ των κοινοτήτων Ελλάδος, Κύπρου και Αιγύπτου ανά την υφήλιο, χαιρέτισαμε την υπογραφή του Μνημονίου Κατανόησης (MOU) για τη συνεργασία σχετικά με θέματα Διασποράς στοχεύοντας στην προώθηση των κοινών αξιών μας και τα συλλογικά συμφέροντά μας στο εξωτερικό.

Προσβλέποντας στην περαιτέρω ενίσχυση της τριμερούς συνεργασίας μας και προσδοκώντας απτά αποτελέσματα σε όλους τους τομείς κοινού ενδιαφέροντος και κατανόησης, συμφωνήσαμε πως η επόμενη τριμερής Σύνοδος Κορυφής θα λάβει χώρα στην Αίγυπτο, το δεύτερο μισό του 2022.»

Παράρτημα «Β»

Κείμενο τριμερούς συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου – Ισραήλ

Το κείμενο της πιο πρόσφατης 9ης Συνόδου Κορυφής Ελλάδος, Κύπρου και Ισραήλ είναι το παρακάτω:¹

«Εμείς, ο Naftali Bennett, Πρωθυπουργός του Κράτους του Ισραήλ, ο Κυριάκος Μητσοτάκης, Πρωθυπουργός της Ελληνικής Δημοκρατίας, και ο Νίκος Αναστασιάδης, Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, συναντώμενοι στην Ιερουσαλήμ σήμερα, 7η Δεκεμβρίου 2021, συμφωνήσαμε να ενισχύσουμε την συνεργασία μεταξύ των χωρών μας, για να προωθήσουμε κοινά συμφέροντα και να εργαστούμε από κοινού για την ειρήνη, τη σταθερότητα, την ασφάλεια και την ευημερία των εθνών μας, στη Μεσόγειο και την ευρύτερη περιοχή.

Η τριμερής συνεργασία μεταξύ Ισραήλ, Ελλάδας και Κύπρου αντιπροσωπεύει ένα κέντρο κοινών συμφερόντων που συνδέει Ευρώπη, Ανατολική Μεσόγειο και Μέση Ανατολή. Οι κοινές αξίες μας παρέχουν μία σταθερή και διαρκή βάση για την εταιρική σχέση μας, σύμφωνα με τις

¹ Ελληνική Δημοκρατία. Πρωθυπουργός (2021, Δεκέμβριος7). Άρθρο: «Κοινή Διακήρυξη της Τριμερούς Συνόδου Κορυφής Ελλάδος-Κύπρου-Ισραήλ». Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: <https://primeminister.gr/2021/12/07/28147>.

θεμελιώδεις αρχές του διεθνούς δικαίου. Καλωσορίσαμε τον διορισμό του Μόνιμου Γραμματέα της Μόνιμης Γραμματείας για τους Τριμερείς Μηχανισμούς, που θα συμβάλλει σε ένα καλύτερο συντονισμό στα διάφορα πεδία συνεργασίας μας και θα ενισχύσει περαιτέρω τους δεσμούς μας.

Οι Συμφωνίες του Αβραάμ αντιπροσωπεύουν μια μοναδική ιστορική αλλαγή στην περιοχή και προσφέρουν μια μοναδική ευκαιρία για την ενίσχυση σχέσεών μας με τις χώρες του Κόλπου και της Βόρειας Αφρικής. Για τον σκοπό αυτό, χαιρετίζουμε την πρώτη από τις συναντήσεις της Πάφου που έλαβε χώρα τον περασμένο Απρίλιο με τη συμμετοχή των ΗΑΕ και δεσμευόμαστε να διευρύνουμε το πεδίο της συνεργασίας μας προς καθένα και όλους τους ενδιαφερόμενους που μοιράζονται τις ίδιες πεποιθήσεις και στόχους. Μία διπλωματία που οικοδομεί γέφυρες είναι αυτό που χρειαζόμαστε τώρα και είμαστε αποφασισμένοι να το επιτύχουμε.

Αυτή η συνεργασία έχει τη δυναμική να δημιουργήσει έναν νέο συνασπισμό βασιζόμενο σε κοινούς στόχους για περιφερειακή σταθερότητα προς αντιμετώπιση της πρόκλησης του ριζοσπαστισμού και την προώθηση οικονομικών συμφερόντων. Το πλαίσιο συνεργασίας «3+1» με τις Ηνωμένες Πολιτείες καταδεικνύει τη σημασία που αποδίδουμε στον ρόλο των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο. Προσβλέπουμε στην εντατικοποίηση της συνεργασίας μας με τις Ηνωμένες Πολιτείες με στόχο το σχεδιασμό συμμετοχής των Ηνωμένων Πολιτειών, στο κατάλληλο πολιτικό επίπεδο, σε μία από τις επόμενες συναντήσεις μας σύμφωνα με το γράμμα και το πνεύμα της ισχυρής στήριξης που επιδεικνύουν οι Ηνωμένες Πολιτείες στην εταιρική σχέση μας.

Σκεπτόμαστε την ενίσχυση του τριμερούς αμυντικού συντονισμού μας, που περιλαμβάνει στρατηγικό διάλογο, στρατιωτική και αμυντικο-βιομηχανική συνεργασία.

Εκφράζουμε την πλήρη και ακλόνητη στήριξη στη συνεχιζόμενη διαπραγματευτική διαδικασία, υπό την Αποστολή Καλών Υπηρεσιών των Ηνωμένων Εθνών, για μία δίκαιη, συνολική και βιώσιμη επίλυση του Κυπριακού, βασισμένη στο διεθνές δίκαιο και τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Μία τέτοια λύση, που θα επανενώσει το νησί, βασισμένη στον σεβασμό των δημοκρατικών αρχών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών όλων των

Κυπρίων, δεν θα ωφελήσει μόνο τον λαό της Κύπρου στο σύνολό του, αλλά θα συμβάλει και σημαντικά στην ειρήνη και τη σταθερότητα της περιοχής, μέσω της ανεξάρτητης εξωτερικής πολιτικής της Κύπρου.

Καταδικάζουμε σθεναρά και απερίφραστα κάθε μορφή τρομοκρατίας, καθώς και υποκίνησης σε βίαιες ενέργειες, και καλούμε τη διεθνή κοινότητα να εργαστεί από κοινού για να περιορίσει τη μετακίνηση τρομοκρατών και ξένων μαχητών, να περιορίσει τη βοήθεια σε τρομοκρατικές οντότητες και να καταπολεμήσει τη διάδοση του εξτρεμισμού. Μας ανησυχούν οι περιφερειακοί πάροχοι που χορηγούν και χρηματοδοτούν μισθοφόρους σε διάφορα θέατρα συγκρούσεων. Η διάδοση κατευθυνόμενων οπλικών συστημάτων ακριβείας και μη επανδρωμένων εναέριων οχημάτων (UAVs) και πυραύλων Κρουζ είναι μια επικίνδυνη εξέλιξη την οποία είμαστε αποφασισμένοι να αντιμετωπίσουμε. Ταυτόχρονα, τονίζουμε τη σημασία καταπολέμησης χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Οι χώρες μας συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν την πρόκληση του ιού COVID-19. Τονίζουμε τη σημασία ανταλλαγής γνώσεων, τεχνογνωσίας, βέλτιστων πρακτικών και τεχνολογίας, και δεσμευόμαστε να προσφέρουμε αμοιβαία βοήθεια για να ξεπεραστούν οι συνέπειες της πανδημίας και να ενισχύσουμε τη συνεργασία μας σε αυτό το πεδίο, προκειμένου να είμαστε καλύτερα προετοιμασμένοι για μελλοντικές προκλήσεις αυτού του μεγέθους στον χώρο της υγείας.

Το Ισραήλ, η Ελλάδα και η Κύπρος θεωρούν τον ενεργειακό τομέα και, ειδικότερα, το φυσικό αέριο και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, ως στέρεα βάση για συνεργασία στην περιοχή, επί τη βάση του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του Δικαίου της Θάλασσας και του σεβασμού του δικαιώματος όλων των κρατών να ασκούν τα κυριαρχικά δικαιώματά τους στην ΑΟΖ/υφαλοκρηπίδα τους. Εκφράζουμε τη σημασία σεβασμού της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο Πέλαγος και διαφύλαξης της σταθερότητας σε αυτή την περιοχή.

Στο πλαίσιο της συνεργασίας μας στον τομέα της ενέργειας, συζητήσαμε τον οικονομικό ρόλο του φυσικού αερίου στην περιοχή μας και το σχέδιο του αγωγού EastMed. Επαναβεβαιώνουμε τη στήριξή μας σε όλα τα σχέδια κοινού ενδιαφέροντος.

Το EastMed Gas Forum, του οποίου την Προεδρία θα αναλάβει η Κύπρος την 1η Ιανουαρίου 2022, αποτελεί μέγιστη ευκαιρία για συνεργασία και διάλογο, για τους ενδιαφερόμενους της περιοχής. Το Forum βασίζεται στους φυσικούς πόρους της περιοχής για να μετατρέψει τα αποθέματα υδρογονανθράκων σε καταλύτη για περιφερειακή σταθερότητα και ευημερία και για να προωθήσει τη συλλογική δράση για την αντιμετώπιση κοινών προκλήσεων του περιβαλλοντικού θεματολογίου.

Συμφωνούμε να εργαστούμε στενά για να ενισχύσουμε τη συνεργασία μας για την αντιμετώπιση της πρόκλησης της κλιματικής αλλαγής, μέσω κοινών έργων, στους τομείς των καινοτόμων τεχνολογικών λύσεων, της έρευνας και ανάπτυξης (R&D), και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Θα συνεχίσουμε να συνεργαζόμαστε για την προώθηση της ενεργειακής και ηλεκτρικής διασυνδεσιμότητας μεταξύ των χωρών μας μέσω του έργου διασύνδεσης Euro-Asia Interconnector, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς ενέργειας, που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της πρόσφατης συνόδου κορυφής COP26 και σε προετοιμασία της COP27 που θα διεξαχθεί στην Αίγυπτο. Αναγνωρίζουμε τη σημασία περιφερειακής συνεργασίας στους τομείς της προστασίας του περιβάλλοντος και επαναβεβαιώνουμε τη δέσμευσή μας να ενισχύσουμε περαιτέρω τη συνεργασία μας επί κοινών περιβαλλοντικών προκλήσεων, με ιδιαίτερη ευαισθησία για το νερό και τη διαχείριση υδάτινων λυμάτων και την προστασία του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος.

Λόγω της αμεσότητας των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην Ανατολική Μεσόγειο και την ευρύτερη Μέση Ανατολή, εκφράζουμε προθυμία να συνεργαστούμε στο πλαίσιο σχετικών περιφερειακών πρωτοβουλιών, μεταξύ άλλων μέσω της πρωτοβουλίας της Κύπρου για τον συντονισμό της δράσης για την κλιματική αλλαγή στην Ανατολική Μεσόγειο και τη Μέση Ανατολή.

Ανανεώνουμε τη δέσμευσή μας για ενίσχυση της συνεργασίας μας στον τομέα προετοιμασίας και ανταπόκρισης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Συναφώς, αποφασίσαμε να συγκροτήσουμε μία ομάδα εργασίας για τα ζητήματα αυτά.

Επαναβεβαιώνουμε τη σταθερή δέσμευσή μας για την ενίσχυση των σχέσεων ΕΕ-Ισραήλ. Υπογραμμίζουμε την ανάγκη προώθησης συνεργασίας στο πλαίσιο της Συμφωνίας Σύνδεσης ΕΕ-Ισραήλ, και άμεσης σύγκλησης Συμβουλίου Σύνδεσης ΕΕ-Ισραήλ.

Η συνεχιζόμενη αναταραχή στην περιοχή μας έχει πυροδοτήσει άνευ προηγουμένου μεταναστευτικές ροές που θέτουν προκλήσεις και μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο με πολυμερή, πολύπλευρη δράση.

Είμαστε πεπεισμένοι για την αναγκαιότητα της τριμερούς συνεργασίας μας και θα συνεχίσουμε να εργαζόμαστε στενά για να αξιοποιήσουμε πλήρως όλες τις δυνατότητες προς όφελος των χωρών και λαών μας, καθώς και της ευρύτερης περιοχής.

Οι τρεις ηγέτες συμφωνήσαμε πως η επόμενη Τριμερής Σύνοδος Κορυφής θα διεξαχθεί στην Κύπρο το δεύτερο εξάμηνο του 2022.»

Παράρτημα «Γ»

Κείμενο τριμερούς συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου – Ιορδανίας

Το κείμενο της πιο πρόσφατης 3ης τριμερούς Συνόδου Κορυφής Ελλάδος, Κύπρου και Ιορδανίας είναι το παρακάτω:¹

«Ο Πρωθυπουργός της Ελληνικής Δημοκρατίας, Κυριάκος Μητσοτάκης, ο Βασιλέας του Χασεμιτικού Βασιλείου της Ιορδανίας, Abdullah II ibn Al Hussein, και ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, Νίκος Αναστασιάδης, συναντηθήκαμε στην Αθήνα, στις 28 Ιουλίου 2021, για να ενισχύσουμε την αποτελεσματική εταιρική σχέση στο πλαίσιο του τριμερούς συντονιστικού μηχανισμού ανάμεσα στις τρεις χώρες, να ενδυναμώσουμε τη συνεργασία και να προωθήσουμε τον συντονισμό στον πολιτικό, τον οικονομικό και τον τομέα ασφάλειας, καθώς και σε άλλα πεδία κοινού ενδιαφέροντος σε μία εύθραυστη, μετά-Covid εποχή.

Οι Ηγέτες προέβησαν σε μια επισκόπηση της σημαντικής προόδου που έχει επιτευχθεί σε όλο το εύρος της εταιρικής σχέσης κατά τη διάρκεια των προηγούμενων Συνόδων Κορυφής και υπουργικών συναντήσεων και συμφώνησαν να διερευνήσουν περαιτέρω τρόπους για να αξιοποιήσουν και να υλοποιήσουν τα αποτελέσματά τους. Στο πλαίσιο αυτό, υπογράμμισαν τη

¹ Ελληνική Δημοκρατία. Πρωθυπουργός (2021, Ιούλιος28). Άρθρο: «Κοινή Δήλωση | 3η Τριμερής Σύνοδος Κορυφής Ελλάδος – Ιορδανίας – Κύπρου Αθήνα, 28 Ιουλίου 2021». Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: <https://primeminister.gr/2021/07/28/27109>.

σημασία της μόνιμης γραμματείας που συνεστήθη στη Λευκωσία και του κομβικού ρόλου της στη διευκόλυνση της συνεργασίας ανάμεσα στις τρεις χώρες.

Αναγνωρίζοντας τον αποδιοργανωτικό αντίκτυπο της πανδημίας Covid-19 στην παγκόσμια οικονομία και, κατ' επέκταση, στην οικονομική συνεργασία ανάμεσα στις τρεις χώρες, και αναγνωρίζοντας τη σημασία της αυξημένης παγκόσμιας αλληλεγγύης ώστε να μετριασθούν οι ήδη επιβαρυντικές παράμετροι παγκόσμιας αβεβαιότητας, Ελλάδα και Κύπρος επανέλαβαν την έκκληση της Α.Μ. Βασιλιά Abdullah II ibn Al Hussein για «εκ νέου παγκοσμιοποίηση», για τη συγκέντρωση παγκόσμιων δεξιοτήτων, πόρων και πρωτοβουλιών σε μια αναθεωρημένη, συμπεριληπτική, προσανατολισμένη στην ανάπτυξη προοπτική, σφυρηλατώντας έτσι συνεκτικούς, βιώσιμους δεσμούς και ενισχύοντας τις θετικές διασυνδέσεις μεταξύ χωρών, προς ευημερία όλων.

Στο πλαίσιο αυτό, οι Ηγέτες εξέφρασαν την κοινή τους επιθυμία να προωθήσουν και να στηρίξουν υπάρχουσες συνέργειες σε όλους τους οικονομικούς τομείς και ενθαρρύνουν ενεργά νέες προσπάθειες, αξιοποιώντας τη δυναμική του ψηφιακού μετασχηματισμού των χωρών για να υπερκεράσουν τις προκλήσεις και τις δυσκολίες που προκάλεσαν οι περιορισμοί λόγω Covid.

Υπογράμμισαν, επίσης, τη σημασία της γεωγραφικής εγγύτητας και της πλούσιας πολιτιστικής κληρονομιάς μας, οι οποίες προσφέρουν τεράστιο δυναμικό για τη βελτίωση της συνεργασίας σε καίριους τομείς προτεραιότητας, που περιλαμβάνουν τον πολιτισμό και την εκπαίδευση, το εμπόριο, την επισιτιστική ασφάλεια, τον τουρισμό, την ενέργεια, τη γεωργία, το νερό, το περιβάλλον, την υγειονομική περίθαλψη, τις επενδύσεις και την τεχνολογία πληροφοριών και επικοινωνιών. Συμφώνησαν να επανεκκινήσουν τομεακές συναντήσεις που διακόπηκαν λόγω της πανδημίας Covid-19, για τον εντοπισμό συγκεκριμένων σχεδίων, προσφέροντας στα έθνη τους άφθονες ευκαιρίες να επιτύχουν τριμερείς στόχους αξιοποιώντας τη στρατηγική εταιρική σχέση μας.

Επιπλέον, οι Ηγέτες επανέλαβαν τη στήριξή τους για μια συνολική, δίκαιη και βιώσιμη επίλυση της ισραηλινο-παλαιστινιακής σύγκρουσης βάσει της λύσης των δύο κρατών, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τα

σχετικά ψηφίσματα των ΗΕ, που διασφαλίζουν τη δημιουργία ενός ανεξάρτητου και βιώσιμου παλαιστινιακού κράτους στα σύνορα της 4ης Ιουνίου 1967, με την Ανατολική Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσά του, ζώντας ειρηνικά δίπλα-δίπλα με το Ισραήλ, εντός ασφαλών και αναγνωρισμένων συνόρων.

Η Ελλάδα και η Κύπρος επαναβεβαίωσαν τη στήριξη τους στον σημαντικό ρόλο της Α.Μ. Βασιλέως Abdullah II ibn Al Hussein, Θεματοφύλακα των ισλαμικών και χριστιανικών ιερών τόπων στην Ιερουσαλήμ, στη διαφύλαξη των ιερών προσκυνημάτων και τη διατήρηση του νομικού και ιστορικού status-quo σε αυτά. Σε αυτό το πλαίσιο, υπογραμμίσθηκε ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτισε η Ιορδανία στην αποκατάσταση της ηρεμίας και στη διακοπή των παραβιάσεων στην Ιερουσαλήμ και στα υπόλοιπα Κατεχόμενα Παλαιστινιακά Εδάφη.

Οι Ηγέτες συζήτησαν το Κυπριακό, συμπεριλαμβανομένων των τελευταίων εξελίξεων στα Βαρώσια, και την προεδρική δήλωση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Τόνισαν τη στήριξη σε μια δίκαιη, συνολική και βιώσιμη επίλυση του Κυπριακού, σύμφωνα με τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και το διεθνές δίκαιο. Τόνισαν ότι όλα τα μονομερή μέτρα ή ενέργειες που δεν συνάδουν με σχετικά ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών και το διεθνές δίκαιο ή υπονομεύουν τις προσπάθειες για ειρηνική λύση μέσω διαπραγματεύσεων πρέπει να σταματήσουν. Οι Ηγέτες υπογράμμισαν τη σημασία του ρόλου της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο (UNFICYP) στη διαφύλαξη της ειρήνης και της σταθερότητας σύμφωνα με τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών. Τόνισαν, επίσης, ότι μια συνολική διευθέτηση του Κυπριακού δεν θα ωφελήσει μόνο τον λαό της Κύπρου, αλλά, επίσης, θα συμβάλει σημαντικά στην ειρήνη και τη σταθερότητα της περιοχής.

Οι Ηγέτες τόνισαν ότι μια ειρηνική, σταθερή και ευημερούσα Μεσόγειος αποτελεί στρατηγική προτεραιότητα της περιοχής. Κάλεσαν όλες τις χώρες της περιοχής να σεβασθούν την κυριαρχία, τα κυριαρχικά δικαιώματα και τη δικαιοδοσία που έχει κάθε κράτος επί των θαλάσσιων ζωνών του σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, ιδίως το Δίκαιο της Θάλασσας. Για τον σκοπό αυτό, οι Ηγέτες τόνισαν τη σημασία της δέσμευσης σε έναν

εποικοδομητικό διάλογο και διαπραγματεύσεις, σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.

Οι Ηγέτες επανέλαβαν ισχυρή δέσμευση για την αντιμετώπιση της κοινής απειλής της τρομοκρατίας και του βίαιου εξτρεμισμού, και συμφώνησαν να ενισχύσουν τη συνεργασία με στόχο την παγίωση των παγκόσμιων προσπαθειών, συμπεριλαμβανομένης της βασικής πλατφόρμας, της πρωτοβουλίας της Διαδικασίας της Άκαμπα, την οποία ίδρυσε η Α.Μ. Βασιλιάς Abdullah II ibn Al Hussein, για περαιτέρω αντιμετώπιση διαφόρων πτυχών συναφώς, μέσω της εμβάθυνσης της κατανόησης των βασικών αιτιών του βίαιου εξτρεμισμού και των υποκείμενων παραγόντων του, και λαμβάνοντας υπόψη αυξανόμενες προκλήσεις, όπως η κατάχρηση του Διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης για τρομοκρατικούς σκοπούς.

Επιπλέον, εξέφρασαν στήριξη στην Κυβέρνηση του Ιράκ και τις προσπάθειές της να διαφυλάξει την εδαφική ακεραιότητα, ασφάλεια και σταθερότητα του Ιράκ και να εκπληρώσει τις προσδοκίες του ιρακινού λαού για περαιτέρω ευημερία και πρόοδο. Οι Ηγέτες στέκονται, επίσης, στο πλευρό του Ιράκ στη διαδικασία ανοικοδόμησης και σταθεροποίησης.

Όσον αφορά στη Λιβύη, οι Ηγέτες εξέφρασαν δέσμευση σε μια πολιτική λύση που τερματίζει τη σύγκρουση στη Λιβύη επί τη βάση των αποφάσεων 2570 και 2571 (2021) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και όλων των σχετικών αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας των ΗΕ, καθώς και αποφασιστικότητα να βοηθήσουν στην αποκατάσταση σταθερότητας, ασφάλειας και ευημερίας στη Λιβύη. Καλωσορίζουν την πολιτική πρόοδο που επιτεύχθηκε μέσω των αποτελεσμάτων του Λιβυκού Φόρουμ Πολιτικού Διαλόγου (LPDF), που πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα των ΗΕ, και εξέφρασαν στήριξη στην μεταβατική Λιβυκή κυβέρνηση στις προσπάθειές της για διεξαγωγή των εκλογών στις 24 Δεκεμβρίου 2021. Οι Ηγέτες τόνισαν τη σημασία της πλήρους αποχώρησης όλων των ξένων δυνάμεων, μαχητών και μισθοφόρων, όπως προβλέπεται στη συμφωνία κατάπαυσης του πυρός που ανακοίνωσε η Μικτή Στρατιωτική Επιτροπή 5+5 στη Γενεύη στις 23 Οκτωβρίου 2020.

Επιπλέον, εξέφρασαν τη δέσμευσή τους στην ενότητα, κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα της Συρίας. Τόνισαν την ανάγκη να σημειωθεί

πρόοδος στην επίτευξη πολιτικής λύσης στη σύγκρουση σύμφωνα με την απόφαση 2254 (2015) του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, μια πολιτική λύση που φέρνει ειρήνη, σταθερότητα και ασφάλεια στον συριακό λαό και διευκολύνει την ασφαλή, οικειοθελή και αξιοπρεπή επιστροφή των εσωτερικά εκτοπισμένων προσώπων και των προσφύγων. Τονίσαμε, επίσης, τη σημασία διατήρησης της διεθνούς στήριξης σε χώρες που φιλοξενούν Σύρους πρόσφυγες για να βοηθήσουμε τις προσπάθειές τους στην ικανοποίηση των αναγκών των προσφύγων και στη διατήρηση της ανθεκτικότητας των κοινοτήτων που τους φιλοξενούν.

Όσον αφορά στις σχέσεις ΕΕ-Ιορδανίας, οι Ηγέτες υπογράμμισαν τη σημασία της Ευρωμεσογειακής συνεργασίας στο πλαίσιο της διαδικασίας της Βαρκελώνης, η οποία εόρτασε πρόσφατα την 25η επέτειό της, και εκτίμησαν ιδιαίτερα τον ρόλο της Ένωσης για τη Μεσόγειο (UfM) συναφώς. Η Ένωση για τη Μεσόγειο, υπό τη συμπροεδρία ΕΕ και Ιορδανίας, έχει αρχίσει να σημειώνει επιτυχία στην εδραίωση συντονισμού και στην προώθηση κοινών στόχων για την περιφερειακή ευημερία και ακεραιότητα.

Προς την κατεύθυνση αυτή, εντός του πλαισίου των προτεραιοτήτων της εταιρικής σχέσης ΕΕ-Ιορδανίας και των κοινών προκλήσεων ασφάλειας στην περιοχή, επαναβεβαίωσαν το κοινό ενδιαφέρον για την προώθηση της ειρήνης και της σταθερότητας σε ολόκληρη την περιοχή, όχι μόνο μέσω στρατηγικής συνεργασίας στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας, αλλά και αντιμετωπίζοντας οριζόντια ζητήματα, από την εκπαίδευση έως τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την κλιματική αλλαγή, την κινητικότητα, τη βιώσιμη χρήση φυσικών πόρων και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Οι Ηγέτες υπογράμμισαν τις δεσμεύσεις για τη διαφύλαξη και την προώθηση της πλούσιας ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής και της κοινής κληρονομιάς της ανθρωπότητας. Αυτός ο κοινός στόχος υπογραμμίσθηκε στην πρώτη Τριμερή Σύνοδο Κορυφής, που πραγματοποιήθηκε στη Λευκωσία το 2018, με την υπογραφή της Συμφωνίας για την πρόληψη της κλοπής, παράνομης ανασκαφής, παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής ή μεταβίβασης ιδιοκτησίας πολιτιστικών αγαθών και την προώθηση της ανάκτησής τους. Συμφώνησαν να συνεργασθούν για την ευαισθητοποίηση σχετικά με τη σημασία της διατήρησης της ακεραιότητας,

της αυθεντικότητας και της εξαιρετικής παγκόσμιας αξίας των μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής που είναι εγγεγραμμένα στον κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, λαμβάνοντας πλήρως υπόψη όλα τα σχετικά ψηφίσματα και αποφάσεις της UNESCO.

Οι συζητήσεις, που είχαν στον πυρήνα τους την ειρήνη και τη σταθερότητα και επεκτάθηκαν σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων αμοιβαίου ενδιαφέροντος και ανησυχίας, άνοιξαν το δρόμο για ενισχυμένη συνεργασία και επιτάχυνση συντονισμού πρωτοβουλιών, με στόχο την απτή πρόοδο σε όλους τους τομείς μέχρι την επόμενη Σύνοδο Κορυφής. Για τον σκοπό αυτό, εξέφρασαν τη δέσμευσή τους να επανενεργοποιήσουν συνεργασίες, να κινητοποιήσουν πόρους και να συγκεντρώσουν προσπάθειες για βιώσιμα, εξελισσόμενα κοινά οφέλη και προστιθέμενη αξία για τις τρεις χώρες που συμμετέχουν σε αυτό το σχήμα συνεργασίας.»

Παράρτημα «Δ»
Κείμενο αμυντικής συμφωνίας Ελλάδας – Γαλλίας

Το κείμενο της αμυντικής συμφωνίας Ελλάδας – Γαλλίας είναι το παρακάτω:¹

«Συμφωνία μεταξύ

της Κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας

και

της Κυβέρνησης της Γαλλικής Δημοκρατίας

για την εγκαθίδρυση στρατηγικής εταιρικής σχέσης

για τη συνεργασία στην άμυνα και την ασφάλεια

Η Κυβέρνηση της Ελληνικής Δημοκρατίας

και

η Κυβέρνηση της Γαλλικής Δημοκρατίας,

εφεξής αποκαλούμενες «τα Μέρη»,

Υπενθυμίζοντας τους σκοπούς και τις αρχές που περιέχονται στον
Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

Αναγνωρίζοντας ότι η Ελλάδα και η Γαλλία έχουν μία μακρά,
στενή, και διαρκή σχέση που βασίζεται σε κοινές αξίες και στις αρχές της
ελευθερίας, της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και

¹ ΑΠΕ-ΜΠΕ (2021, Σεπτέμβριος 28). Άρθρο: «Το κείμενο της συμφωνίας Ελλάδας - Γαλλίας για τη συνεργασία στην άμυνα και την ασφάλεια». Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: <https://www.amna.gr/macedonia/article/588868/Olo-to-keimeno-tis-sumfonias-Elladas---Gallias-gia-ti-sunergasia-stin-amuna-kai-tin-asfaleia>.

στον σεβασμό του Διεθνούς Δικαίου, συμπεριλαμβανομένης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας,

Λαμβάνοντας υπόψη τη Συνθήκη Βορείου Ατλαντικού που υπεγράφη στην Ουάσινγκτον στις 4 Απριλίου 1949,

Λαμβάνοντας υπόψη τη Σύμβαση μεταξύ των Κρατών Μελών της Συνθήκης Βορείου Ατλαντικού επί του Νομικού Καθεστώτος των Δυνάμεων αυτών, που υπεγράφη στο Λονδίνο στις 19 Ιουνίου 1951, εφεξής αποκαλούμενη «NATO SOFA»,

Λαμβάνοντας υπόψη τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, που υπεγράφη στο Μάαστριχτ στις 7 Φεβρουαρίου 1992, ιδίως το άρθρο 42,

Λαμβάνοντας υπόψη την κοινή Διακήρυξη της 6ης Ιουνίου 2008 του Πρωθυπουργού της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας σχετικά με την άμυνα και την ασφάλεια, η οποία υπογράμμισε τη θέληση των δυο χωρών να συνεισφέρουν από κοινού στην οικοδόμηση μιας ισχυρής και αυτόνομης Ευρώπης της Άμυνας και στην ενίσχυση της συνεργασίας τους στον επιχειρησιακό στρατιωτικό τομέα,

Λαμβάνοντας υπόψη την ελληνο-γαλλική Διακήρυξη σχετικά με τη Στρατηγική Εταιρική Σχέση για το μέλλον, η οποία υπεγράφη από τον Πρωθυπουργό της Ελληνικής Δημοκρατίας και τον Πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατίας στις 23 Οκτωβρίου 2015 καθώς και τον σχετικό Οδικό Χάρτη ο οποίος υπεγράφη από τον Έλληνα και τον Γάλλο Πρωθυπουργό στις 3 Ιουνίου 2016,

Επιθυμώντας να ενισχύσουν και να εντατικοποιήσουν περαιτέρω τη συνεργασία τους στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας επί τη βάση του αμοιβαίου συμφέροντος και της αλληλεγγύης και στοχεύοντας στην αμοιβαία διαφύλαξη και προστασία της ασφάλειας, της κυριαρχίας, της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας των δύο χωρών καθώς και στην προώθηση της ασφάλειας και της ευημερίας σε περιοχές κοινού ενδιαφέροντος,

Επιθυμώντας να συμβάλλουν στην ειρήνη και την ασφάλεια στην Ευρώπη, ιδίως στην περιοχή της Μεσογείου,

Έχοντας ως στόχο να συμβάλλουν στην ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας και της κυριαρχίας της Ευρώπης,

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η στρατηγική εταιρική σχέση τους συμβάλλει στην διεθνή ειρήνη και ασφάλεια,

Συμφώνησαν να εγκαθιδρύσουν μία στρατηγική εταιρική σχέση για τη συνεργασία στην άμυνα και την ασφάλεια ως εξής:

I - ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Άρθρο 1

Τα Μέρη διαβουλεύονται σε τακτική βάση επί όλων των θεμάτων άμυνας και ασφάλειας κοινού ενδιαφέροντος, ιδίως στον πολιτικό τομέα, στον στρατιωτικό τομέα και στον τομέα της αμυντικής βιομηχανίας, εντός του πλαισίου των αμοιβαίων δεσμεύσεων ασφαλείας που έχουν αναληφθεί βάσει δεσμευτικών και για τα δύο συνθηκών και συμφωνιών και επιδιώκοντας την πλήρη εφαρμογή αυτών, λαμβάνοντας υπόψη ότι η εξέλιξη του διεθνούς και περιφερειακού περιβάλλοντος ασφαλείας και άμυνας, δημιουργεί και για τα δύο κράτη συμφέροντα ασφαλείας που συνδέονται στενά μεταξύ τους, ιδίως σε περίπτωση κρίσης, αύξησης των εντάσεων ή ένοπλης επίθεσης όπως προβλέπεται στο άρθρο 2.

Άρθρο 2

Τα Μέρη παρέχουν το ένα στο άλλο βοήθεια και συνδρομή, με όλα τα κατάλληλα μέσα που έχουν στην διάθεσή τους, κι εφόσον υφίσταται ανάγκη με τη χρήση ένοπλης βίας, εάν διαπιστώσουν από κοινού ότι μία ένοπλη επίθεση λαμβάνει χώρα εναντίον της επικράτειας ενός από τα δύο, σύμφωνα με το Άρθρο 51 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 3

Τα Μέρη έχουν την κύρια ευθύνη για την άμυνα και ασφάλειά τους, και, ενώ ο Οργανισμός της Συνθήκης Βορείου Ατλαντικού (NATO) παραμένει το θεμέλιο της συλλογικής τους άμυνας, συνεχίζουν να ενισχύουν την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας της Ε.Ε., η οποία πρέπει να συμπεριλαμβάνει την προοδευτική διαμόρφωση μίας Πολιτικής Άμυνας της Ένωσης.

Άρθρο 4

Οι Υπουργοί Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών της Ελλάδας και της Γαλλίας διαβουλεύονται σε τακτική βάση και όταν καθίσταται αναγκαίο,

ιδίως ενόψει των εξελίξεων της στρατηγικής κατάστασης σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο.

Άρθρο 5

Οι πολιτικές Διευθύνσεις των αρμόδιων Υπουργείων διεξάγουν ετήσιους στρατηγικούς διαλόγους, πέραν των συναντήσεων των Επιτελείων, των επιτροπών εξοπλιστικών προγραμμάτων ή οποιωνδήποτε άλλων τεχνικών επιτροπών οι οποίες θεωρούνται αναγκαίες.

Άρθρο 6

Οι διαβουλεύσεις καλύπτουν τα θέματα κοινού ενδιαφέροντος, όπως το παγκόσμιο στρατηγικό περιβάλλον, τα περιφερειακά ζητήματα (κυρίως στις περιοχές της Μεσογείου, της Μέσης Ανατολής, της Αφρικής και των Βαλκανίων), την ενίσχυση των ικανοτήτων των Ευρωπαίων, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τη διάδοση των Όπλων Μαζικής Καταστροφής, τον έλεγχο των εξοπλισμών, τις ενεργειακές προκλήσεις, τη μετανάστευση, τη θαλάσσια ασφάλεια, τις υβριδικές απειλές, την παραπληροφόρηση, τις ρηζικέλευθες τεχνολογίες και την τεχνητή νοημοσύνη.

Άρθρο 7

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ανταλλαγή απόψεων και, στο μέτρο του εφικτού, στην εναρμόνιση των θέσεων για κρίσιμα ζητήματα σχετικά με αμυντικές πρωτοβουλίες της ΕΕ, αναφορικά με τις οποίες θα πρέπει να αναζητούνται όλες οι δυνατότητες συνεργασίας, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης κοινών προγραμμάτων της Μόνιμης Διαρθρωμένης Συνεργασίας (ΜΔΣ). Οι αντίστοιχες Διευθύνσεις των Υπουργείων Εθνικής Άμυνας και Εξωτερικών, καθώς και οι Μόνιμες Αντιπροσωπείες και οι Στρατιωτικοί Εκπρόσωποι στην ΕΕ, θα συναντώνται σε τακτική βάση προκειμένου να ανταλλάσσουν απόψεις και να συντονίζουν τις κατάλληλες θέσεις για θέματα σχετικά με την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας με σκοπό την ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας της Ε.Ε. και την κυριαρχία της Ευρώπης.

Άρθρο 8

Τα Μέρη διαβουλεύονται σε τακτική βάση σε θέματα ΝΑΤΟ, για να ανταλλάσσουν απόψεις και, ει δυνατόν, να συντονίζουν τις θέσεις τους,

προκειμένου να ενισχύσουν τον Ευρωπαϊκό πυλώνα του NATO και τη Συμμαχία συνολικά.

Άρθρο 9

Τα Μέρη συστήνουν μία Διευθύνουσα Επιτροπή Υψηλού Επιπέδου, η οποία θα συγκαλείται σε ετήσια βάση προκειμένου να διεξάγει μία συνολική επισκόπηση της συνεργασίας τους και της αμυντικής τους σχέσης, με στόχο να εξευρεθούν νέα πεδία και μέσα περαιτέρω εμβάθυνσης. Η εν λόγω Διευθύνουσα Επιτροπή αποτελείται από αρμόδιους ανώτερους αξιωματούχους των δύο Μερών. Οι ετήσιες συναντήσεις θα λαμβάνουν χώρα εναλλάξ σε Αθήνα και Παρίσι.

II - ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Άρθρο 10

Τα Μέρη εμβαθύνουν τη συνεργασία τους σε θέματα εξωτερικής πολιτικής ενώ ταυτόχρονα θα επιδιώκουν να ενισχύσουν τον ρόλο της Ευρώπης στον κόσμο. Διαβουλεύονται μεταξύ τους, σε όλα τα επίπεδα, με σκοπό τον καθορισμό κοινών θέσεων σε όλες τις σημαντικές αποφάσεις που επηρεάζουν τα κοινά τους συμφέροντα και την από κοινού δράση όποτε είναι δυνατό.

Άρθρο 11

Οι διαβουλεύσεις, σε επίπεδο Υπουργών Εξωτερικών, καλύπτουν τα θέματα που ενδιαφέρουν τα Μέρη από κοινού, όπως για παράδειγμα, τις σχέσεις με τις κυριότερες περιφερειακές δυνάμεις, κυρίως στη Μεσόγειο, τη Μέση Ανατολή, την Αφρική και τα Βαλκάνια, την πολυμέρεια, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τη διάδοση των Όπλων Μαζικής Καταστροφής, τον έλεγχο των εξοπλισμών, τη μετανάστευση, τη θαλάσσια ασφάλεια, τις υβριδικές απειλές και προκλήσεις, τις ρηζικέλευθες τεχνολογίες και την τεχνητή νοημοσύνη.

Άρθρο 12

Τα Μέρη ενισχύουν ιδίως τις μεταξύ τους ανταλλαγές αναλύσεων επί ενεργειακών θεμάτων στη Μεσόγειο καθώς αυτά συνιστούν σημαντική παράμετρο για τη σταθερότητα ολόκληρης της περιοχής. Θα δίνεται επίσης έμφαση στις σχέσεις με τις ΗΠΑ, τη Ρωσία και την Κίνα.

Άρθρο 13

Τα Μέρη διευρύνουν τη συνεργασία μεταξύ των Υπουργείων Εξωτερικών τους, συμπεριλαμβανομένων των διπλωματικών αποστολών και προξενικών αρχών. Ενθαρρύνουν τις ανταλλαγές μεταξύ των Μονίμων Αντιπροσωπειών τους στα Ηνωμένα Έθνη στη Νέα Υόρκη, μεταξύ των Μονίμων Αντιπροσωπειών τους στο ΝΑΤΟ και των Μόνιμων Αντιπροσωπειών στην ΕΕ, καθώς και μεταξύ των αρχών του κάθε κράτους που είναι υπεύθυνες για τον συντονισμό σε θέματα Ευρωπαϊκής πολιτικής.

Άρθρο 14

Ειδικότερα και εντός του πλαισίου του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, τα Μέρη συνεργάζονται στενά σε όλους τους οργανισμούς και τα όργανα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Θα συντονίζουν τις θέσεις τους, σύμφωνα με τις θέσεις και τα συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εργάζονται από κοινού για την προώθηση των θέσεων και δεσμεύσεων της ΕΕ σχετικά με τις παγκόσμιες προκλήσεις και απειλές και θα καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια προκειμένου να διασφαλίζουν ότι η ΕΕ υιοθετεί μια ομοιόμορφη στάση στους αρμόδιους οργανισμούς και όργανα των Ηνωμένων Εθνών.

III – ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Άρθρο 15

Η Ελλάδα και η Γαλλία εμβαθύνουν τη συνεργασία τους σε θέματα άμυνας ενώ συγχρόνως επιδιώκουν την ενίσχυση της ευρωπαϊκής άμυνας. Διαβουλεύονται μεταξύ τους, σε όλα τα επίπεδα, με στόχο τη διαμόρφωση κοινής αντίληψης σε όλες τις σημαντικές αποφάσεις που επηρεάζουν τα κοινά αμυντικά συμφέροντά τους και την κοινή δράση τους, όποτε είναι εφικτό.

Άρθρο 16

Οι διαβουλεύσεις σε επίπεδο Υπουργών Άμυνας καλύπτουν θέματα που ενδιαφέρουν από κοινού, όπως για παράδειγμα, τη διμερή αμυντική συνεργασία, την αμυντικοτεχνική συνεργασία, την περιφερειακή αμυντική συνεργασία, τις αμυντικές πρωτοβουλίες, τη θαλάσσια ασφάλεια, τις υβριδικές απειλές και προκλήσεις, τις κυβερνο-απειλές, τις ευρωπαϊκές

αμυντικές πρωτοβουλίες, την ανάπτυξη δυνατοτήτων, τις ρηζικέλευθες τεχνολογίες και την τεχνητή νοημοσύνη.

Άρθρο 17

Η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των Μερών έχει ως στόχο την ανάπτυξη μίας κοινής στρατηγικής κουλτούρας και την βελτίωση της διαλειτουργικότητας μεταξύ των Ενόπλων Δυνάμεών τους προς αμοιβαίο όφελος των δύο Μερών.

Άρθρο 18

Η συνεργασία αυτή μπορεί να λάβει, χωρίς να περιορίζεται σε αυτές, τις εξής μορφές:

α) Ανταλλαγή εκπαιδευτών και φοιτητών από στρατιωτικά ιδρύματα.

β) Συμμετοχή σε μαθήματα θεωρητικής και πρακτικής κατάρτισης, σεμινάρια, συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης και συμπόσια, που διοργανώνονται από στρατιωτικούς και πολιτικούς φορείς αμυντικού ενδιαφέροντος.

γ) Ανταλλαγή Αξιωματικών-Συνδέσμων (ΑΣ).

δ) Ανταλλαγή επισκέψεων σε στρατιωτικούς και πολιτικούς φορείς αμυντικού ενδιαφέροντος.

ε) Ενδιάμεσες στάσεις και /ή επισκέψεις σε κρατικά αεροσκάφη και πολεμικά πλοία.

στ) Χρήση προκαθορισμένων θαλάσσιων λιμένων και αερολιμένων για εκπαίδευση και επίγνωση του περιβάλλοντος της περιοχής.

ζ) Ειδικές και χωριστές διευθετήσεις που διευκολύνουν την επιχειρησιακή χρήση εγκαταστάσεων θαλασσίων λιμένων και αερολιμένων αμφοτέρων των Μερών.

η) Κοινές δραστηριότητες, εκπαίδευση και στρατιωτικές ασκήσεις, είτε επί του εδάφους είτε επί Ελληνικών ή Γαλλικών Κρατικών πλοίων ή αεροσκαφών, στο πλαίσιο της αυξημένης ναυτικής παρουσίας της Γαλλίας στην Μεσόγειο ή της κοινής συμμετοχής σε διμερείς ή πολυμερείς ασκήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο Πέλαγος.

θ) Ανταλλαγή γνώσεων και εμπειρίας στους τομείς των επιχειρήσεων στο εξωτερικό, των ειρηνευτικών επιχειρήσεων του ΟΗΕ καθώς και της χρήσης στρατιωτικού εξοπλισμού.

ι) Συμμετοχή σε κοινές αναπτύξεις δυνάμεων ή αναπτύξεις σε θέατρα επιχειρήσεων προς υποστήριξη κοινών συμφερόντων, όπως, για παράδειγμα, τις υπό γαλλική διοίκηση επιχειρήσεις στο Σαχέλ.

ια) Συνεκπαίδευση μεταξύ των Ειδικών Δυνάμεων.

ιβ) Συνεργασία στους τομείς αναγνώρισης απειλών στον κυβερνοχώρο και ανάπτυξης ικανοτήτων κυβερνο-άμυνας.

ιγ) Συνεργασία στους τομείς αναγνώρισης υβριδικών απειλών και ανάπτυξης κατάλληλων τρόπων αντιμετώπισης.

ιδ) Αμοιβαία υποστήριξη αναφορικά με τη συμμετοχή σε πολυεθνικές αμυντικές δομές, όπως για παράδειγμα η Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Επέμβασης (ΕΙΕ).

ιε) Οποιοσδήποτε άλλες δραστηριότητες οι οποίες συμφωνούνται από κοινού από τα Μέρη στη βάση του κοινού τους συμφέροντος.

Άρθρο 19

Οικοδομώντας επί της ισχυρής τους σχέσης, τα Μέρη ενημερώνουν κατάλληλα το ένα το άλλο, εκ των προτέρων, για τις διάφορες αμυντικές πρωτοβουλίες τους με στόχο την αξιολόγηση της δυνατότητας συμμετοχής.

Άρθρο 20

Στο μέτρο του δυνατού, οι αρμόδιες αρχές των Μερών διευκολύνουν αμοιβαίως την πρόσβαση στις αντίστοιχες εκπαιδεύσεις κατάρτισής τους, όπως στις βασικές και προχωρημένες εκπαιδεύσεις, στην ανώτερη στρατιωτική εκπαίδευση αξιωματικών ή στις εκπαιδεύσεις κατάρτισης τεχνικού περιεχομένου για αξιωματικούς και υπαξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων.

Άρθρο 21

Στο μέτρο του δυνατού, τα Μέρη προωθούν και θεσπίζουν δραστηριότητες εκπαίδευσης, στην ελληνική και γαλλική γλώσσα αντίστοιχα.

Άρθρο 22

Στο πεδίο των πληροφοριών, τα Μέρη διευκολύνουν τη μεταξύ τους ανταλλαγή πληροφοριών και κοινών αναλύσεων για γεωγραφικές περιοχές ενδιαφέροντος καθώς και για ζητήματα που θα προσδιορίζουν από κοινού.

Άρθρο 23

Καταρχήν, τα διακλαδικά Επιτελεία (Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας/ Etat-Major des Armées) συναντώνται μία φορά κατ' έτος προκειμένου να συντονίζουν την εφαρμογή της επιχειρησιακής και διμερούς συνεργασίας στην άμυνα και την ασφάλεια. Αυτές οι συναντήσεις καθιστούν εφικτή την εκπόνηση του στρατιωτικού μέρους του ετήσιου σχεδίου Αμυντικής συνεργασίας. Τα Επιτελεία των Κλάδων διεξάγουν τις δικές τους συναντήσεις προκειμένου να τροφοδοτούν το ετήσιο σχέδιο συνεργασίας και να εφαρμόζουν, στο αντίστοιχο επίπεδό τους, τις αποφάσεις που λαμβάνονται από κοινού σε διακλαδικό επίπεδο.

IV - ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ ΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Άρθρο 24

Τα Μέρη συνεργάζονται στον τομέα των εξοπλιστικών προγραμμάτων για τις Ένοπλες Δυνάμεις τους, καθώς και στον τομέα των βιομηχανιών άμυνας και ασφάλειας, κυρίως με σκοπό την βελτίωση των αμυντικών τους ικανοτήτων, την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των αμυντικών τους βιομηχανιών και την ενίσχυση της τυποποίησης και διαλειτουργικότητας του αμυντικού τους εξοπλισμού. Στο πλαίσιο αυτό, τα Μέρη εξετάζουν κατά προτεραιότητα κάθε ευρωπαϊκή συνεργατική προσέγγιση, που στοχεύει στην κάλυψη των ελλείψεων στις δυνατότητες που εντοπίζονται σε εθνικό επίπεδο. Η παρούσα Συμφωνία στηρίζεται στις διμερείς Συμφωνίες που ισχύουν μεταξύ των Μερών σχετικά με τη συνεργασία στον τομέα των εξοπλισμών, και δεν θίγει την ισχύ τους.

Άρθρο 25

Τα Μέρη επιδιώκουν, κατά το δυνατόν, να αναπτύξουν μία βιομηχανική εταιρική σχέση που θα συμπεριλαμβάνει ελληνικές και γαλλικές αμυντικές εταιρείες. Εντός του πλαισίου συνεργασίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην άμυνα και την ασφάλεια, και σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ, επιδιώκουν λύσεις που προωθούν τη βιομηχανική εταιρική σχέση μεταξύ ελληνικών και γαλλικών εταιρειών, κάθε φορά που αναζητούν εξοπλισμούς ή πραγματοποιούν έργα από κοινού.

Άρθρο 26

Για την παρακολούθηση των πρωτοβουλιών που αναλαμβάνονται, μία επιτροπή εξοπλισμών συνέρχεται καταρχήν σε ετήσια βάση, εναλλάξ σε Ελλάδα και Γαλλία.

Άρθρο 27

Ένας εκπρόσωπος από το ελληνικό Υπουργείο Άμυνας (Επικεφαλής της Γενικής Διεύθυνσης Αμυντικών Εξοπλισμών και Επενδύσεων ή ο οριζόμενος εκπρόσωπός του) και ένας εκπρόσωπος από το γαλλικό Υπουργείο Άμυνας (Επικεφαλής της Διεύθυνσης Διεθνούς Ανάπτυξης της Γενικής Διεύθυνσης Εξοπλισμών ή ο οριζόμενος εκπρόσωπός του) προεδρεύουν αυτής της επιτροπής.

V - ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 28

Κάθε διαφορά μεταξύ των Μερών σχετικά με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας επιλύεται αποκλειστικά μέσω διαβουλεύσεων και διαπραγμάτευσης μεταξύ των Μερών.

Άρθρο 29

Η εφαρμογή της παρούσας Συμφωνίας δεν συνεπάγεται καταρχήν για καθένα από τα Μέρη ιδιαίτερες δαπάνες που υπερβαίνουν τις τακτικές λειτουργικές δαπάνες.

Άρθρο 30

Τα Μέρη εφαρμόζουν τις διατάξεις της παρούσας Συμφωνίας σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις τους και τις ευρωπαϊκές δεσμεύσεις τους.

Άρθρο 31

1. Η παρούσα Συμφωνία τίθεται σε ισχύ την ημέρα της τελευταίας γραπτής κοινοποίησης με την οποία τα Μέρη θα ενημερώνουν το ένα το άλλο, εγγράφως και δια της διπλωματικής οδού σχετικά με την ολοκλήρωση των εσωτερικών διαδικασιών οι οποίες απαιτούνται για την θέση της σε ισχύ.

2. Η παρούσα Συμφωνία παραμένει σε ισχύ για μια περίοδο 5 (πέντε) ετών, η οποία ανανεώνεται με ρητή συμφωνία των Μερών για μια περαιτέρω περίοδο που θα καθοριστεί με κοινή συμφωνία των Μερών,

εκτός εάν ένα από τα Μέρη γνωστοποιήσει στο άλλο Μέρος την πρόθεσή του να καταγγείλει τη Συμφωνία 6 (έξι) μήνες πριν από τη λήξη της.

3. Η παρούσα Συμφωνία μπορεί να τροποποιηθεί ανά πάσα στιγμή εγγράφως με κοινή συμφωνία των Μερών. Οι τροποποιήσεις τίθενται σε ισχύ σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου.

4. Η παρούσα Συμφωνία μπορεί να καταγγελθεί εγγράφως από καθένα από τα Μέρη. Η καταγγελία αυτή θα καταστεί ενεργός ένα χρόνο μετά τη λήψη της γραπτής ειδοποίησης από το άλλο Μέρος.

Υπεγράφη στο Παρίσι, στις 28 Σεπτεμβρίου 2021, σε δύο πρωτότυπα, έκαστο στην ελληνική και γαλλική γλώσσα, τα δύο κείμενα όντα εξ ίσου αυθεντικά.

Παρουσία του

Κυριάκου ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ

Πρωθυπουργού

της Ελληνικής Δημοκρατίας

Παρουσία του

Emmanuel MACRON

Προέδρου

της Γαλλικής Δημοκρατίας

Για την Κυβέρνηση

της Ελληνικής Δημοκρατίας

Για την Κυβέρνηση

της Γαλλικής Δημοκρατίας

Νικόλαος – Γεώργιος Σ. ΔΕΝΔΙΑΣ

Υπουργός Εξωτερικών

Jean-Yves LE DRIAN

*Υπουργός Ευρώπης και
Εξωτερικών Υποθέσεων*

Νικόλαος ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Υπουργός Εθνικής Άμυνας

Florence PARLY

Υπουργός Άμυνας

Παράρτημα «Ε» Αμυντική συμφωνία Ελλάδα – ΗΠΑ

Τα σημαντικότερα σημεία της αμυντικής συμφωνίας Ελλάδας – ΗΠΑ είναι το παρακάτω:¹

1. Επιβεβαιώνεται από τις ΗΠΑ ο στρατηγικός και σταθεροποιητικός ρόλος της Ελλάδας στην περιοχή των Βαλκανίων και της Μέσης Ανατολής.

Όπως είναι γνωστό και όπως αποδεικνύουν οι αναδύμενες συμμαχίες (QUAD, AUKUS), οι ΗΠΑ αποδεσμεύονται από την Ευρώπη και βασική προτεραιότητα είναι η περιοχή του Ινδο-Ειρηνικού.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ΗΠΑ επιλέγουν την Ελλάδα, ως μια από τις ελάχιστες ευρωπαϊκές χώρες, στις οποίες επενδύουν για το μέλλον, ενισχύοντας το γεωπολιτικό και στρατηγικό τους αποτύπωμα, με συμβατική δέσμευση που θα ακολουθηθεί ανεξαρτήτως του ενοίκου του Λευκού Οίκου, καθώς είναι τουλάχιστον πενταετής η διάρκεια της συμφωνίας.

Η μεγαλύτερη διάρκεια είναι προφανές ότι επιτρέπει στη συμφωνία να μην εξαρτάται από τη συγκυρία της στιγμής στις σχέσεις των ΗΠΑ με άλλα κράτη της περιοχής και προσδίδει μακροπρόθεσμα χαρακτηριστικά στη δέσμευσή τους να επενδύσουν γεωπολιτικά και στρατηγικά στην Ελλάδα.

¹ ΦΟΥΡΛΗΣ, Α. (Οκτ14, 2021). Άρθρο: «Αμυντική συμφωνία Ελλάδα - ΗΠΑ: Έπσαν υπογραφές Μπλίνκεν - Λέντια». Ανακτήθηκε την 02/4/22 από:https://www.huffingtonpost.gr/entry/amentike-semfonia-elladas-epa-epesan-epoyrafes-mplinken-dendia_gr_61683d40e4b0f26084f19b59.

Επισημαίνεται ότι την ίδια ώρα που οι ΗΠΑ επενδύουν στην Ελλάδα, σε αντιδιαστολή και σε αντίθεση με το παρελθόν, δεν υπάρχει αντίστοιχη κίνηση προς την Τουρκία.

Οι ΗΠΑ, για πρώτη φορά δεν μας βάζουν στο "ίδιο καλάθι".

Αντιθέτως, οι ΗΠΑ δεν πτοούνται από την προκλητική συμπεριφορά της Τουρκίας και δε διστάζουν να αναπτύξουν τις δυνάμεις τους στην Ελλάδα.

Η επιλογή της Αλεξανδρούπολης υποδηλώνει μεταξύ άλλων την αμερικανική βούληση ενίσχυσης της ασφάλειας της Νοτιο-Ανατολικής Ευρώπης, αλλά με παράκαμψη των Στενών, με ό, τι οφέλη αυτό συνεπάγεται για τη περιοχή του Έβρου και ευρύτερα της Θράκης.

Η διμερής σχέση έχει περάσει σε επίπεδο χωρίς σύγκριση στην διακοσαετή ιστορία των δύο κρατών.

2. Η κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα της χώρας θωρακίζεται περαιτέρω, τόσο μέσω της ρητής αναφοράς στο κείμενο της συμφωνίας, αλλά και της παρουσίας αμερικανικών δυνάμεων σε περιοχές κλειδιά, όπως ο Έβρος ή η Κρήτη.

Η Αμερικανική πλευρά επιβεβαιώνει, τρεις δεκαετίες μετά την αρχική συμφωνία, σε ένα εντελώς διαφορετικό γεωπολιτικό περιβάλλον πλέον, την προστασία της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδας.

Στην επιστολή αναφέρεται επί λέξη ότι η νέα Συμφωνία "επεκτείνει την στρατηγική αμυντική μας εταιρική σχέση" και "έμπρακτα καταδεικνύει την σταθερή μας αποφασιστικότητα για προάσπιση κυριαρχίας εδαφικής ακεραιότητας κατά απειλητικών δράσεων και ένοπλων επιθέσεων".

3. Οι ΗΠΑ ουσιαστικά καταδικάζουν το casusbelli για πρώτη φορά σε συμβατικό κείμενο.

Με την επιβεβαίωση της απόφασης για αμοιβαία προστασία της κυριαρχίας και εδαφικής ακεραιότητας κατά ενεργειών που απειλούν την ειρήνη περιλαμβανομένης της ένοπλης επίθεσης, καθώς και με τη δέσμευση των δυο πλευρών να αποτρέψουν τέτοιες ενέργειες, αλλά και να αντιταχθούν σε αυτές, είναι η πρώτη φορά που αποτυπώνεται σε συμβατικό κείμενο με τις ΗΠΑ η ουσιαστική απόρριψη της τουρκικής επεκτατικής πολιτικής (το casusbelli είναι του 1995, άρα μετά την υπογραφή της MDCA).

4. Οι ΗΠΑ επενδύουν σε Ελληνικές στρατιωτικές εγκαταστάσεις σε καίριες περιοχές στρατηγικής σημασίας, όπως ο Έβρος και η Κρήτη.

Η επιλογή στρατοπέδου πλησίον της Αλεξανδρούπολης και του Ναύσταθμου της Σούδας, στη συνέχεια των γεγονότων του Έβρου, του

”τουρκο-λιβυκού μνημονίου” και των προκλήσεων της Τουρκίας στις περιοχές αυτές, ενισχύει το αμερικανικό αποτύπωμα σε περιοχές καίριας σημασίας για την χώρα μας.

Παράλληλα, όμως επιτρέπει την χρήση των εκσυγχρονισμένων εγκαταστάσεων από τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις.

Βασικοί κανόνες για κάθε επένδυση είναι η σταθερότητα και η προοπτική ότι η επένδυση θα αποδώσει σε βάθος χρόνου.

Στην κατεύθυνση αυτή, η πενταετία θα επιτρέψει την έγκριση των κονδυλίων από το Αμερικανικό Κογκρέσο.

Εξάλλου, η αρχική συμφωνία του 1990 είχε οκταετή διάρκεια και προβλεπόταν περίοδος 17 μηνών για τον τερματισμό της, εφόσον καταγγέλλονταν από μία πλευρά.

Η συμφωνία είναι πενταετής, με περίοδο ”χάριτος”, εφόσον μία από τις δύο πλευρές την καταγγείλει, δύο ετών.

5. Η συμφωνία με τις ΗΠΑ, λίγες ημέρες μετά την συμφωνία με τη Γαλλία, καθώς και τις συμφωνίες με τα ΗΑΕ, δημιουργούν μια ασπίδα προστασίας για την Ελλάδα, η οποία υπερβαίνει δεσμεύσεις σε πολυμερή σχήματα.

Στρατηγικοί σύμμαχοι της Ελλάδας επενδύουν διμερώς στην χώρα μας, ενισχύοντας υπάρχουσες δεσμεύσεις στο ΝΑΤΟ και την ΕΕ, υποδηλώνοντας έτσι την ιδιαίτερη σημασία που αποδίδουν στην προστασία και ευημερία της χώρας μας.

Παράλληλα στρατηγικοί σύμμαχοι, εκτός των πολυμερών σχημάτων, όπως τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα επενδύουν στην άμυνα της Ελλάδας, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο για ενίσχυση των δεσμών με άλλους εταίρους.

6. Η Ελλάδα καθίσταται κρίσιμος παράγοντας στον πυρήνα της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, ενισχύει την Ευρωπαϊκή Άμυνα και παράλληλα ενδυναμώνει τον διατλαντικό δεσμό, τηρώντας στο ακέραιο τις συμμαχικές της δεσμεύσεις στο ΝΑΤΟ.

Η συμφωνία με την Γαλλία ενδυναμώνει την θέση της Ελλάδας στην Ευρώπη.

Παράλληλα, η Ελλάδα, με την αγορά στρατιωτικού εξοπλισμού προηγμένης τεχνολογίας, συνεισφέρει στην κατανομή των βαρών μεταξύ Ευρωπαίων συμμάχων και των ΗΠΑ εντός του ΝΑΤΟ. Επίσης ενισχύονται οι αμυντικές δυνατότητες τόσο της ΕΕ, όσο και του ΝΑΤΟ.

Η συμφωνία με τις ΗΠΑ αποτελεί απόδειξη ότι η στρατηγική σχέση της Ελλάδας με τις ΗΠΑ παραμένει ακέραια και δυναμική.

Οι δύο συμφωνίες αλληλοσυμπληρώνονται και δεν είναι ανταγωνιστικές. Αποτελούν σημεία σταθμούς στις προσπάθειες που καταβάλλει η Ελλάδα για την Ευρωπαϊκή, καθώς και την Ευρω-Ατλαντική ασφάλεια.

Η Ελλάδα εργάζεται για την περαιτέρω ενδυνάμωση των σχέσεων ΕΕ-ΗΠΑ, σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένης της ασφάλειας, ενισχύοντας τον γεωστρατηγικό της ρόλο στη σταθερότητα της περιοχής.

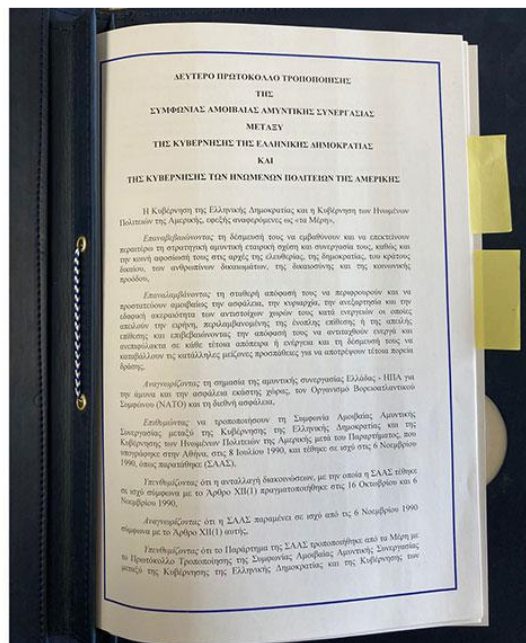
7. Η συμφωνία επιτρέπει την επέκταση του Αμερικανικού αποτυπώματος, συμπεριλαμβανομένων άλλων νησιών, στο μέλλον.

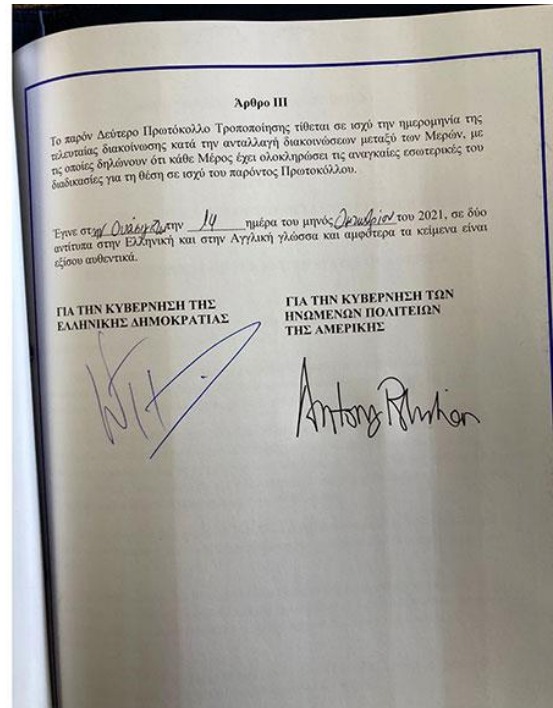
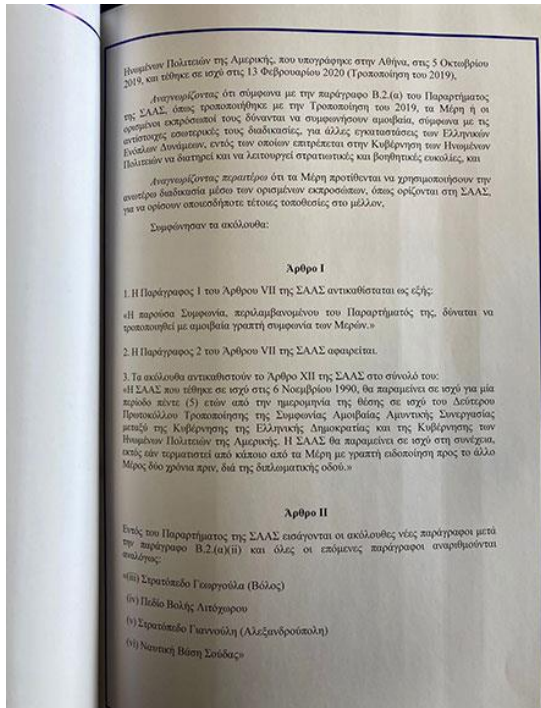
Η συμφωνία δεν αποκλείει την μελλοντική αμερικανική παρουσία στα Ελληνικά νησιά, πέραν της Κρήτης.

Αντιθέτως, υπάρχει ρητή πρόβλεψη στη συμφωνία για επέκταση και σε άλλες εγκαταστάσεις.

Στην παρούσα συγκυρία, η Αμερικανική πλευρά, για λόγους στρατηγικούς που αφορούν τις αμερικανικές γεωγραφικές επιλογές γενικότερα, αλλά και για οικονομικούς λόγους, δεν επιθυμούσε, στην παρούσα τουλάχιστον συγκυρία, να δεσμευτεί άμεσα για άλλες περιοχές.

Τίποτα δεν εμποδίζει την αναθεώρηση της συμφωνίας με την αύξηση των τοποθεσιών, εφόσον το επιβάλουν οι συνθήκες.

Φωτογραφίες από το κείμενο της αμυντικής συμφωνίας Ελλάδας – ΗΠΑ.
Ανακτήθηκε την 2/4/22 από: <https://www.kathimerini.gr/politics/561539527/to-keimeno-tis-amyntikis-symfonia-elladas-ipa-fotografies/>.

Παράρτημα «ΣΤ»
Καταστατικό
του Φόρουμ Φυσικού Αερίου Ανατολικής Μεσογείου
(«East Mediterranean Gas Forum – EMGF»)
(τμήμα)¹

Η Κυπριακή, Ελληνική, Αιγυπτιακή, Ισραηλινή, Ιταλική, Ιορδανική και Παλαιστινιακή Κυβέρνηση (καλούμενες εφεξής «Ιδρυτικά Μέλη»),

- Αναγνωρίζοντας ότι οι σημαντικές υπεράκτιες ανακαλύψεις φυσικού αερίου στην Ανατολική Μεσόγειο θα έχουν βαθιά επίδραση στην ενεργειακή και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής,

- Συνειδητοποιώντας ότι νέες ανακαλύψεις και εκμετάλλευση σημαντικών πεδίων φυσικού αερίου είναι ζωτικής σημασίας για την ενεργειακή ασφάλεια και ευημερία της περιοχής,

- Επιθυμώντας να συνεργαστούν για τη δημιουργία εσόδων από τα αποθέματά τους, τη χρήση της υπάρχουσας υποδομής τους και τη δημιουργία νέων υποδομών ανάλογα με τις ανάγκες για το όφελος και την ευημερία των λαών τους,

- Επιβεβαιώνοντας την προσήλωσή τους στην ανακοίνωση των Υπουργών Ενέργειας των Ιδρυτικών Μελών κατά τη συνάντησή τους που πραγματοποιήθηκε στο Κάιρο στις 14 Ιανουαρίου 2019 για την ίδρυση του Φόρουμ για το Φυσικό Αέριο της Ανατολικής Μεσογείου,

- Αναγνωρίζοντας τη σημασία της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας της 10ης Δεκεμβρίου 1982.

- Επιβεβαιώνοντας ότι τίποτα σε αυτό το Καταστατικό δεν επηρεάζει τα υφιστάμενα δικαιώματα ή υποχρεώσεις οποιουδήποτε Μέλους του EMGF βάσει οποιουδήποτε άλλης Διεθνούς Συνθήκης ή κανόνα του Διεθνούς Δικαίου.

Έχουν συμφωνήσει τα ακόλουθα:

¹ e-νομοθεσία.gr (2021, Ιανουάριος 29). *Κύρωση του Καταστατικού (Ίδρυσης) του Φόρουμ Φυσικού Αερίου Ανατολικής Μεσογείου (EMGF)*. Ανακτήθηκε την 2/4/22 από: <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/nomos-4769-2021-phek-14a-29-1-2021.html?%20q=%CE%99%CE%98%CE%91%CE%93%CE%95%CE%9D%CE%95%CE%99%CE%91>

Άρθρο 1

ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΦΟΡΟΥΜ

Τα Ιδρυτικά Μέλη ιδρύουν το Φόρουμ Φυσικού Αερίου της Ανατολικής Μεσογείου, ως περιφερειακό διακυβερνητικό οργανισμό, εφεξής καλούμενο «EMGF» ή «Φόρουμ» σύμφωνα με τους ακόλουθους όρους και προϋποθέσεις.

Άρθρο 2

ΣΤΟΧΟΙ

1. Οι θεμελιώδεις στόχοι του Φόρουμ είναι:

α) Σεβασμός των δικαιωμάτων των χωρών Μελών ως προς τις πηγές του φυσικού τους αερίου και συνεργασία για τη διαχείριση της βιώσιμης, αποτελεσματικής και περιβαλλοντικά συνειδητής ανάπτυξης, χρήσης και διατήρησης των πόρων φυσικού αερίου προς όφελος των λαών τους,

β) Ενίσχυση της συνεργασίας, δημιουργία διαρθρωμένου και συστηματικού διαλόγου για θέματα φυσικού αερίου και καθορισμός μιας ατζέντας για τη χάραξη περιφερειακών πολιτικών για τα ζητήματα αυτά. Το Φόρουμ θα επικεντρωθεί στην κυβερνητική συνεργασία και θα επιχειρήσει να καθορίσει κοινές στρατηγικές βασισμένες σε κοινό όραμα για το μέλλον των πόρων της περιοχής,

γ) Υποστήριξη των προσπάθειών των χωρών παραγωγής ή/και των χωρών με αποθέματα φυσικού αερίου στην περιοχή να επισπεύσουν την αποκόμιση χρηματικών οφελών από τα υπάρχοντα και μελλοντικά αποθέματά τους, μέσω: της ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ τους και με τις χώρες διέλευσης και κατανάλωσης στην περιοχή, της εξέτασης τρόπων αξιοποίησης της υπάρχουσας υποδομής και της ανάπτυξης περισσότερων επιλογών υποδομής για την κάλυψη μελλοντικών ανακαλύψεων ανάλογα με τις ανάγκες

δ) Παροχή βοήθειας στις χώρες κατανάλωσης ώστε να διασφαλίσουν τη ζήτησή τους και να συμμετάσχουν με τις χώρες διέλευσης προκειμένου να καταστεί δυνατή η βιώσιμη συνεργασία μεταξύ βασικών παραγόντων σε όλα τα στάδια της αλυσίδας αξιών στη βιομηχανία αερίου,

ε) Υποστήριξη του σχηματισμού περιφερειακής αγοράς φυσικού αερίου που ωφελεί τα Μέλη μέσω της ασφάλειας προσφοράς και ζήτησης, της βελτιστοποιημένης ανάπτυξης πόρων, του βελτιστοποιημένου κόστους υποδομής, της ανταγωνιστικής τιμολόγησης και των βελτιωμένων εμπορικών σχέσεων,

στ) Συμβολή σε διάλογο για την πλήρη απελευθέρωση της δυναμικής των πόρων φυσικού αερίου της περιοχής, με προοπτική την ανάπτυξη μιας περιφερειακής αγοράς φυσικού αερίου και ενδεχομένως ενός εμπορικού κόμβου.

2. Οι παραπάνω στόχοι θα προωθηθούν μέσω των εξής:

α) Ανάπτυξη πολιτικών και στρατηγικών συνεργασίας για να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική αξιοποίηση των αποθεματικών της περιφέρειας, επιτρέποντας επαρκή σχεδιάσμά και οικοδόμηση ενός σαφούς μελλοντικού οράματος της αγοράς,

β) Ενίσχυση της κυβερνητικής συνεργασίας με την οποία οι χώρες παραγωγής, κατανάλωσης και διέλευσης και/ή χώρες με αποθέματα φυσικού αερίου στην περιοχή θα συμπράττουν για τεχνικά και οικονομικά θέματα,

γ) Διενέργεια τεχνικών και εμπορικών διαλόγων μεταξύ των Μελών,

δ) Στόχευση στην ανάπτυξη μιας βιώσιμης περιφερειακής αγοράς φυσικού αερίου, μέσω βιώσιμων εμπορικών σχέσεων και ανάπτυξης αξιόπιστων υποδομών, προκειμένου να εξεταστούν τρόποι για να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική και ευέλικτη ανταπόκριση στις διακυμάνσεις της αγοράς,

ε) Υποστήριξη της συνεργασίας μεταξύ επιχειρηματικών εταιρών συμπεριλαμβανομένων των διαφόρων ενδιαφερομένων μερών (παραγωγοί, έμποροι, αρχές αδειοδότησης, προμηθευτές, Διαχειριστές Συστημάτων Μεταφοράς (ΔΣΜ/TSOs), Διαχειριστές Συστημάτων Διανομής, συστήματα αποθήκευσης και φορείς εκμετάλλευσης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (ΥΦΑ/LNG),

στ) Ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών σε θέματα φυσικού αερίου και παροχή κυβερνητικής διευκόλυνσης για τη διεξαγωγή μελετών για την προώθηση περιφερειακών έργων φυσικού αερίου,

ζ) Προώθηση συζήτησης για συνεκτικά πλαίσια και πρότυπα για την προμήθεια μεταξύ των Μελών (εμπορικοί κανονισμοί, φορολογία, περιβαλλοντικές κατευθυντήριες γραμμές) λαμβάνοντας υπόψη τους αντίστοιχους νόμους των Μελών του Φόρουμ,

η) Υποστήριξη χρηματοδότησης έργων, μέσω της διευκόλυνσης της συνεργασίας με χρηματοδοτικά ιδρύματα και της προώθησης πολιτικών για την

ελαχιστοποίηση του επενδυτικού κινδύνου, υποστήριξη της συνεργασίας μεταξύ επιχειρηματικών εταίρων,

θ) Προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των Μελών σε αναπτυξιακά έργα και ενθάρρυνση, όπου είναι δυνατόν, της κοινής χρήσης υφιστάμενων ή νέων υποδομών για την επιτάχυνση των οφελών σε χρηματοοικονομικό επίπεδο, των ανακαλύψεων φυσικού αερίου.

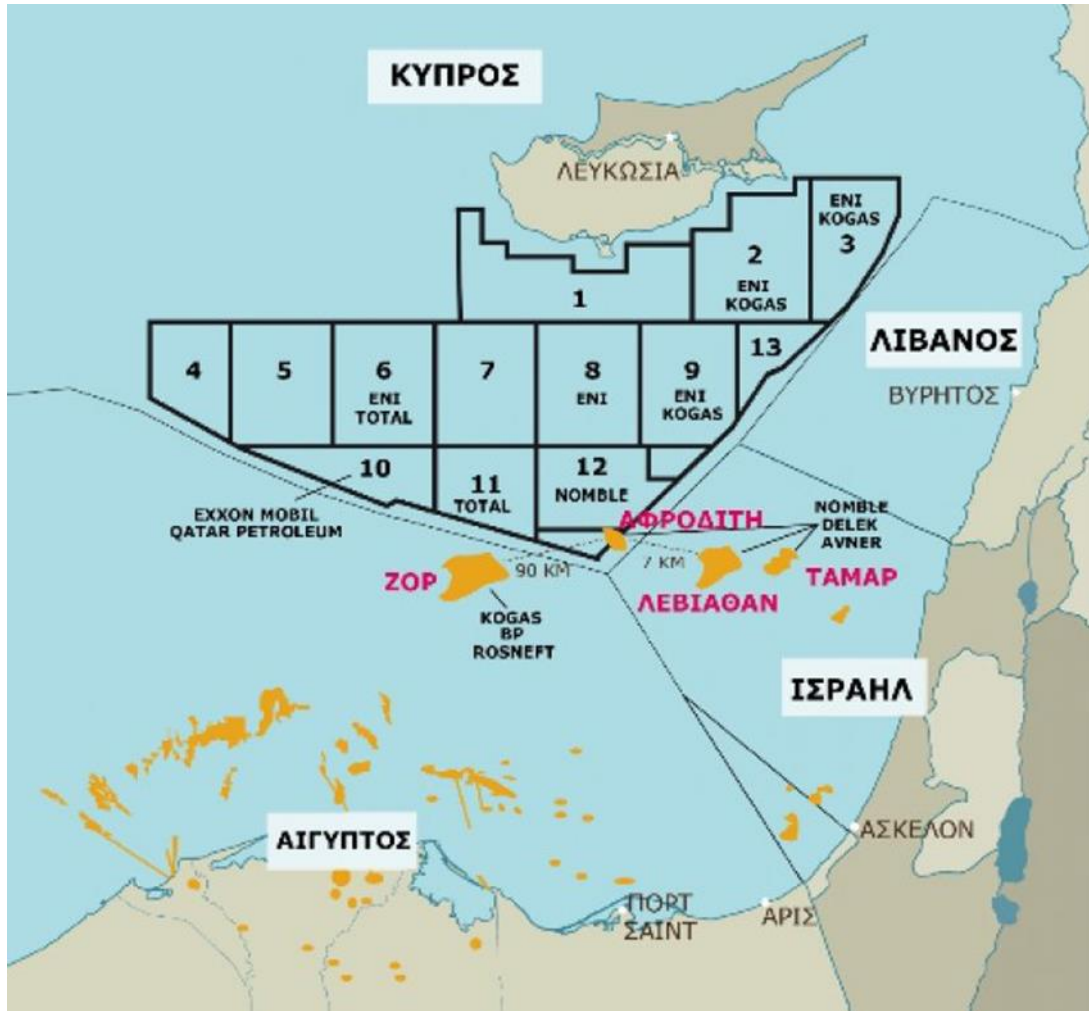
Άρθρο 3

ΜΕΛΗ

Μέλη του «EMGF» είναι τα Μέρη του παρόντος Καταστατικού.

Παράρτημα «Ζ»
Χάρτες – Φωτογραφικό Υλικό

1. Τα Οικόπεδα Φυσικού Αερίου Ανατολικής Μεσογείου¹

¹ Παναγούλης, Θ. (2018, Φεβρουάριος 02). Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικόπεδα της Κύπρου – Γιατί πήρε «φωτιά» η Ν.Α. Μεσόγειος. *Energypress*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: <https://energypress.gr/news/i-aktinografia-ton-koitasmaton-sta-oikopeda-tis-kyproy-giati-pire-fotia-i-na-mesogeios>.

2. Οπτική απεικόνιση του προτεινόμενου αγωγού EastMed²

3. Ο χάρτης της Ανατολικής Μεσογείου και οι προτεινόμενες διαδρομές εξαγωγής του φυσικού της αερίου³

Potential Export Routes for Eastern Mediterranean Gas

² BankTrack, (2021, Σεπτέμβριος 07). Άρθρο: *EastMed Pipeline*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: https://www.banktrack.org/project/eastmed_pipeline.

³ Marketos, T. N. (2018, July 05). Άρθρο: Eastern mediterranean energy geostrategy on proposed gas export routes. *Fondation pour la Recherche Strategique*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: <https://www.frstrategie.org/en/publications/notes/eastern-mediterranean-energy-geostrategy-proposed-gas-export-routes-2018>.

4. Ο χάρτης της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου⁴

5. Ο χάρτης της κινεζικής πρωτοβουλίας «One Belt, One Road»⁵

⁴ Tziampiris, A. (2021, March 19). The Greater Eastern Mediterranean And Greece. *University of Southern California*. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: <https://uscpublicdiplomacy.org/blog/greater-eastern-mediterranean-and-greece>.

⁵ Hart-Landsberg, M. (2018, October 10). Άρθρο: A critical look at China's One Belt, One Road initiative. *CADTM*. Ανακτήθηκε την 03/4/22 από: <https://www.cadtm.org/A-critical-look-at-China-s-One-Belt-One-Road-initiative>.

Ο Τερματικός Σταθμός Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (ΥΦΑ) στη νήσο Ρεβυθούσα. Ανακτήθηκε την 02/4/22 από: <https://www.capital.gr/oikonomia/3617461/tin-elliniki-sundromi-gia-lng-apo-ti-rebuthoussa-zitise-i-boulgaria>.